Helsinki

Julkiset kartanopuistot ja huvilapuutarhat Helsingissä

Kunnostus- ja ylläpito-ohjelma 2018–2038

Kaupunkiympäristön julkaisuja 2017:3

Julkiset kartanopuistot ja huvilapuutarhat Helsingissä

Kunnostus- ja ylläpito-ohjelma 2018–2038

Helsinki

Kaupunkiympäristön julkaisuja 2017:3

Julkaisija	Helsingin kaupunki / Kaupunkiympäristö / Kaupunkitila- ja maisemasuunnittelu
Vastuuhenkilö	Birgitta Rossing
Teksti	Tiina Perälä, Matti Liski, Eeva Ruoff
Taitto	Tiina Perälä, Ana Torres Gómez
Kartta-aineisto	© Helsingin kaupunki
Valokuvat	Matti Liski, jollei toisin mainita.
ISBN	978-952-331-319-4 (painettu versio), 978-952-331-320-0 (verkkoversio)
ISSN	2489-4222
Painosmäärä	100 kpl
Paino	KopioNiini Oy, 2017

Kansikuva *Näkymä Tullisaaren päärakennukselta Tullisaarenlahdelle vuonna 2013. Peruskorjauksessa (2000–2011) Tullisaarenlahti ruopattiin, käytävät ja osa kasvillisuussommitelmista palautettiin ja vanhat puut raivattiin esiin.*

SISÄLLYSLUETTELO

KÄYTETYT TERMIT 6

JOHDANTO 8

1 INVENTOINTITYÖN TOTEUTUS 2015–2016 18

1.1 KARTTARAJAUKSET
1.2 INVENTOINTILOMAKE
1.3 MUU LÄHTÖAINEISTO

2 KOHTEIDEN NYKYTILA 25

2.1 KAAVOITUS
2.2 KUNTO
2.3 YLLÄPITO
2.4 RAKENNUKSET

3 KOHTEIDEN ARVOT 41

3.1 KARTANOPUISTOT ARVOTIIVISTYMINÄ
3.2 ARVOLUOKITUS

4 YLEISET PERIAATTEET KARTANOPUISTOJEN JA HUVILAPUUTARHOJEN KUNNOSTUKSELLE JA YLLÄPIDOLLE 67

4.1 ARVOT
4.2 KAAVOITUS
4.3 SUUNNITTELU
4.4 PERUSKORJAUS
4.5 YLLÄPITO
4.6 KÄYTTÖ
4.7 YHTEISTYÖ

5 TOIMENPIDEOHJELMA KOHTEITTAIN 83

5.1 KARTANOPUISTOT
5.2 HUVILAPUUTARHAT

LÄHTEET JA KIRJALLISUUS 94

VIITTEET 96

KUVAILULEHTI / SKILDRINGSBLAD 98

LIITTEET

LIITE 1 TÄYTETTY INVENTOINTIKORTTI ESIMERKKIKOHTEESTA (TULLISAARI)
LIITE 2 KARTANOPUISTOJEN KAAVOITUS- SEKÄ ESISELVITYS- JA SUUNNITTELUTILANNE
LIITE 3 HUVILAPUUTARHOJEN KAAVOITUS- SEKÄ ESISELVITYS- JA SUUNNITTELUTILANNE

KÄYTETYT TERMIT

HOITO- JA KEHITTÄMISSUUNNITELMA

Suunnitelma sisältää ylläpidon ohjeistuksen sekä pidemmän aikavälin kehittämistarpeet ja visiot. Siinä voidaan ehdottaa sekä pieniä kunnostustöitä, jotka toteutetaan nopealla aikataululla käyttötalouden budjetista, että laajempia kunnostushankkeita, jotka vaativat erillisen suunnitelman ja jotka toteutetaan investointimäärärahojen puitteissa.

HOITOLUOKKA, HOITOLUOKITUS

Hoitoluokka viittaa hoidon laatutasoon. Käytännön hoitotyöt tehdään Viherympäristöliitto ry:n julkaisun 55 Viheralueiden hoito VHT'14 laatuvaatimusten mukaisesti. VHT'14:ssa on määritelty hoidon laatuvaatimukset, ylläpidon taso kasvillisuuteen, rakenteisiin ja päällysteisiin nähden. Jokaisen kohteen hoitoluokitus esitetään hoitoluokkakartalla.

KASVILLISUUDEN HOITOSUUNNITELMA

Hoitosuunnitelma sisältää kasvillisuuden hoidon ohjeistuksen ajanjaksolle, jolloin varsinaista hoito- ja kehittämis- tai peruskorjaussuunnitemaa ei ole voitu vielä laatia tai toteuttaa.

KASVILLISUUDEN INVENTOINTI

Puiston tai puutarhan kasvillisuuden, kasvilajiston ja jos mahdollista myös kasvilajikkeiden inventointi tehdään istutetun ja kylvetyn koristekasviston selvittämiseksi. Myös ihmisten mukana tulleet kulttuurikasvit, joita ei esiinny luonnostaan kyseisellä alueella, inventoidaan. Laaja-alaisissa kohteissa inventointiin voi sisältyä myös kasvillisuuden kuvausta luontotyyppitasolla. Kasvillisuuden inventointi olisi hyvä tehdä kahtena eri kasvukautena eli kahtena eri vuonna. Eräät vanhat kasvit saattavat nimittäin olla niin heikentyneitä, että ne eivät jaksa tulla esille niiden kannalta epäedullisen kasvukauden jälkeen.

KARTANO

Käsitettä "kartano" käytetään tähän työhön sisältyvistä kohteista sen vuoksi, että se on vakiintunut yleisessä käytössä. Mikään näistä kohteista ei kuitenkaan omannut Ruotsi-Suomen lainsäädännön mukaista kartano-arvoa. Kartanoita oli erityyppisiä esim. ratsutila, joka varusti hevosen ja miehen sotaan, rälssitila, joka oli vapautettu veroista, tai aatelisen henkilön oma asuinkartano, johon yleensä liittyi verovapaus. Aateliton henkilö ei yleensä voinut omistaa kartanoa, joskin tästä voitiin joskus myöntää erivapauksia.

KUNNOSTUS

Vanhan puiston kunnostuksen tulee aina perustua mahdollisimman tarkkaan historiaselvitykseen ja kasvillisuuden inventointiin. Kunnostustoimenpiteiden lähtökohtana on yllä mainittujen selvitysten lisäksi kohteen kulloinenkin tila, joka on itsessään erityisen tärkeä lähde. Kunnostuksessa otetaan huomioon myös hanke- sekä hoito- ja kehittämissuunnitelma.

PERUSKORJAUS

Peruskorjauksen tulee perustua historiaselvitykseen ja kasvillisuuden inventointiin. Peruskorjaus voi sisältää rekonstruktio-, restaurointi- ja kunnostustoimenpiteitä. Peruskorjauksesta laaditaan puisto- ja rakennussuunnitelmat. Peruskorjauksen yhteydessä tehdään yksityiskohtainen hoito- ja kehittämissuunnitelma, jossa otetaan huomioon myös se, että peruskorjausta seuraavina vuosina tarvitaan enemmän hoitoa kuin myöhempinä vuosina.

PUISTOSUUNNITELMA

Yleissuunnitelma, joka viedään kaupunkiympäristölautakunnan hyväksyttäväksi. Puistosuunnitelmassa otetaan huomioon myös kohteen liittyminen ympäristöön.

RAKENNUSSUUNNITELMA

Kohteen toteutukseen tähtäävä suunnitelma, toteutussuunnitelma.

REKONSTRUKTIO

Rekonstruktio on kokonaan tai osittain hävinneen pienemmän tai suuremman osa-alueen uudelleen rakentamista tai täydentämistä säilyneiden osien tai asiakirjojen pohjalta. Sen tarkoituksena on palvella kohteen kokonaisuuden esteettisten tai historiallisten arvojen parempaa ymmärtämistä.

RESTAUROINTI

Restaurointi on kohteen kulttuurihistoriallisen arvon säilyttävää korjaamista. Tämän käsitteen sijasta ja rinnalla on nykyään alettu käyttää myös sanaa ”konservointi”.

YLLÄPITO

Peruskorjauksen jälkeen toteutettava jatkuvaluonteinen toiminta, jonka avulla ylläpidetään tavoitemaisemaa, säilytetään alueen käytettävyys ja toimivuus sekä kalusteiden, rakenteiden ja varusteiden kunto. Ylläpito toteutetaan hoito- ja kehittämissuunnitelman tai hoitosuunnitelman pohjalta.

YMPÄRISTÖHISTORIALLINEN SELVITYS

Historiaselvitys puiston, puutarhan ja maisemahistorian vaiheista.

Kartanopuistoja löytyy ympäri Helsinkiä. Erityisen paljon niitä on Itä-Helsingin kulttuuripuistossa. Kuvassa näkymä Stansvikin kartanopuistoon.

JOHDANTO

TAUSTAA

Kartanoiden ja tilakeskusten ympäristöt peltoalueineen ovat merkittävä osa Helsingin vanhinta kulttuurimaisemaa. Kartanot sijoittuvat Helsingin maisemarakenteen kannalta keskeisille paikoille, jokilaaksoihin ja merenrannoille. Suomenlinnan upseerien vaikutuksesta erityisesti Itä-Helsingissä on paljon merellisiä kartanoympäristöjä, mitä voidaan pitää helsinkiläisenä erityispiirteenä. Kartanoihin liittyy paljon mielenkiintoista henkilöhistoriaa ja ne ovat toimineet monien historiallisten tapahtumien näyttämönä ja kulttuuriväen suosittuina kesäisinä kohtauspaikkoina. Puutarhakulttuuri kukoisti kartanoissa 1700-luvulta lähtien ja niihin levisivät kansainväliset puutarhataiteen vaikutteet [1].

Helsingin ensimmäiset huvilat rakennettiin Töölönlahden, Eläintarhanlahden ja Meilahden ympäristöön 1870-luvulta alkaen. Kun vesiliikenneyhteydet paranivat, monet virkamiehet ja kauppiaat hankkivat perheilleen kesänviettopaikkoja saaristosta; Laajasalosta, Vuosaaresta, Vartiosaaresta ja Villingistä. Kesähuviloille perustettiin näyttäviä puutarhoja. 1920–30-luvulla huvilapuutarhoja suunnittelivat useat tunnetut puutarha-arkkitehdit ja niistä muodostui korkeatasoisia kokonaisuuksia rakenteineen, rakennelmineen ja eksoottisine kasveineen[2].

Helsingin kaupunki on hankkinut 1910-luvun lopulta alkaen suunnitelmallisesti kartanoiden maa-alueita kasvavan kaupungin tarpeisiin. Varsinaisten ostojen lisäksi kaupunki on saanut haltuunsa kartanoalueita myös vaihtokauppojen ja maankäyttösopimusten myötä. Kartanopuistojen ja niissä sijaitsevien rakennusten arvoa ei 1960–70-luvuilla aina tunnistettu, ja kartanopuistoja laiminlyötiin. Kartanopuistot ovat tulleet yhä enemmän kaupunkilaisten käyttöön 1980-luvulta lähtien ja niistä on muodostunut suosittuja virkistysalueita[3].

AIEMMAT SELVITYKSET, OHJELMAT JA TOIMENPITEET

Kaupungin eri virastojen tavoitteena on ollut yhteistyössä kartoittaa ja kunnostaa Helsingin arvokkaimmat kartano- ja huvilapuutarhat ja säilyttää ne niiden kulttuurihistoriallista merkitystä vastaavina rauhallisina, pääkaupungin ja koko maan kehitystä heijastavina kohteina. Kartano- ja huvilaympäristöjen käyttöä ja kunnostamista alettiin selvittää 1990-luvulla, jolloin kulttuuriympäristöjen säilyttäminen laajeni rakennuksista kulttuurimaisemien ja historiallisten puistojen ja puutarhojen suojeluun.

Ensimmäisessä vaiheessa Helsingin kaupungilla kiinnitettiin huomiota kartanoympäristöjen huonoon kuntoon ja epäselviin hallintavastuisiin. Tuolloin kartanopuistojen sen hetkinen tilanne kartoitettiin. Siitä laadittiin seuraava raportti:

Helsingin kartanoympäristöt, katsaus kartanoympäristöjen nykytilaan, käyttöön ja ympäristön kunnostustarpeisiin (Helsingin kaupunki, kiinteistövirasto, metsä- ja maatalousosasto 1991).

Tämän jälkeen Helsingin kaupungin johtajisto asetti työryhmän, jolle annettiin tehtäväksi laatia kartanoympäristöjen käyttö- ja ylläpito-ohjelma seuraavalle kymmenvuotiskaudelle. Työryhmän edustajat olivat rakennusviraston ja kiinteistöviraston eri osastoilta, rakennusvalvonta-, liikunta- ja kaupunkisuunnitteluvirastosta sekä kaupunginmuseosta. Työryhmä valitsi 17 kokonaisuutta, jotka olivat Helsingin kaupungin omistuksessa Herttoniemen kartanopuistoa lukuun ottamatta, ja asetti niille käyttö- ja kehittämistavoitteet kymmenvuotiskaudelle. Työryhmän työn tulokset koottiin julkaisuun:

1990-luvulla huomio alkoi kiinnittyä kartanorakennuksista kartanoympäristöihin, joista laadittiin useita raportteja. Ne toimivat tämän kunnostus- ja ylläpito-ohjelman lähtötietoina. Helsingin kaupunki.

Helsingin kartanoympäristöt kuntoon ja käyttöön (Helsingin kaupungin kiinteistöviraston metsä- ja maatalousosaston julkaisu 5/1995)

Viimeisen työryhmän tehtävänä oli valvoa ja koordinoida edellisen työryhmän laatiman kartanoympäristöjen käyttö-, peruskunnostus- ja ylläpito-ohjelman etenemistä ja huolehtia hallintokuntien välisestä yhteistyöstä. Väliraportissa todettiin suurimmiksi ongelmiksi puutteelliset vuokrasopimukset, kaavoituksen keskeneräisyys, hoitovastuiden ristiriitaisuudet sekä tietämyksen puute historiallisten puistojen ja puutarhojen kunnostukseen liittyvissä asioissa. Raportin lopussa esitettiin työryhmän ehdotukset Helsingin kartanoympäristöjen peruskorjauksen ja hoidon turvaamiseksi. Työ esitettiin seuraavassa julkaisussa:

Helsingin kartanoympäristöjen perusparannuksen ja hoidon seurantaryhmä, työryhmän väliraportti (Helsingin kaupungin rakennusviraston viherosaston selvityksiä 1998/1).

Työryhmien laatimien ohjelmien ansiosta on laadittu useita kartanoympäristöjä suojelevia asemakaavoja. Monet kartanopuistot ovat siirtyneet muilta virastoilta rakennusviraston hallintaan. Se on helpottanut niiden ylläpitoa, koska rakennusvirastolla ja Staralla, Helsingin kaupungin omalla rakentamispalvelulla, on hyvä asiantuntemus kartanopuistojen hoidossa. Rakennusviraston Viheralueohjelma vuosille 1999–2008 on osaltaan vaikuttanut siihen, että seitsemän kohdetta on peruskorjattu viimeisen 20 vuoden aikana ja usean kartanopuiston hoidon tasoa on saatu nostetuksi 1990-luvun alun tilanteeseen nähden. Viheralueohjelma[4] takasi vuosittain 1999–2008 neljä prosenttia investointibudjetista kartanopuistojen kunnostamiseen. Peruskorjatuista puistoista on tullut kaupunkilaisten arvostamia ja suosimia virkistysalueita, jotka ovat tärkeitä myös luonnon monimuotoisuudelle.

Rakennusvirasto on järjestänyt vuosien ajan opastuksia kartanopuistoihin, kuvassa Tullisaari. Ne ovat olleet erittäin suosittuja. Ihmiset arvostavat kartanopuistojen ainutlaatuista tunnelmaa ja heitä kiinnostaa niiden historia. Roy Koto.

Monessa kohteessa kartanopuiston ydinalue on hyvässä kunnossa, mutta sitä reunustavien alueiden laiminlyönti heikentää kokonaisuuden arvoa. Kuvassa Strömsin kartanopuiston päärakennus.

OHJELMAN TARVE

Kartano- ja huvilapuistoihin ja -puutarhoihin liittyviä taustoja ja ongelmia on selostettu edellämainituissa, 1990-luvulla laadituissa raporteissa. 2010-luvun haasteina ovat lisäksi kartanoympäristöihin kohdistuvat täydennysrakentamispaineet sekä kartanokiinteistöjen myynti yksityisille toimijoille. Aiempien raporttien päivittämistarve sekä maankäytön tiivistämis- ja kartanorakennuksien myyntipaineet ovat vaikuttaneet tämän ohjelman käynnistämiseen. On syntynyt huoli Helsingin kartanopuistojen ja huvilapuutarhojen tulevaisuudesta. Käsillä olevassa työssä on keskitytty aiheisiin, jotka ovat keskeisiä ohjelmakautena 2018–2038.

Tämän ohjelman tavoitteena on määritellä ne keinot, joiden avulla kartanopuistot ja huvilapuutarhat voidaan säilyttää sekä tämän tarkoitusperän vaatimat selvitys-, kunnostus- ja ylläpitotarpeet. Tulevan maankäytön epävarmuus – oli se sitten yleis- tai asemakaavatasolla – vaikeuttaa kuitenkin kohteiden tulevaisuuden suunnittelua,

mikä näkyy kaikissa kartanopuistokokonaisuuksiin kuuluvissa toimissa, niin rakennusten käytössä, peruskorjausten suunnittelussa ja toteutuksessa kuin hoidossa. Tavoitteena on myös valittujen kartanopuistojen ja huvilapuutarhojen liittäminen osaksi kaupungin arvoympäristötietokantaa, josta ne ovat tähän asti puuttuneet.

Tavoitteena on edelleen, että ohjelma palvelee päättäjien ohella myös kaikkia niitä hallintokuntia, jotka ovat kartanopuistojen ja huvilapuutarhojen kanssa tekemisissä. 1.6.2017 lähtien kaupungin uudessa organisaatiossa kartanopuistoista ja huvilapuutarhoista vastanneet hallintokunnat joko yhdistyvät tai myöhemmin sijoittuvat samaan rakennukseen. Tämä muuttanee ja helpottanee kartanopuistojen ja huvilapuutarhojen kehittämistä ja hallinnointia. Yleisten töiden lautakunta käsitteli ohjelmaa 9.5.2017 ja merkitsi sen tiedoksi.

VALMISTELU

Tämän työn yhteydessä inventoitaviksi valittiin 16 kartanopuistoa ja neljä huvilapuutarhaa. Valintaperusteena oli, että puistot ja puutarhat ovat kaikille avoimia ja vuonna 2016 suurimmilta osin rakennusviraston hallinnassa. Valitut huvilapuutarhat ovat edustavia ja hyvin säilyneitä. Kaikista Helsingin kaupungin hallinnassa olevista huvilapuutarhoista ei ole toistaiseksi tehty kattavaa inventointia. Tällä hetkellä monen inventointikohteen pinta-alasta on osa kiinteistöviraston ja/tai liikuntaviraston hallinnassa. Kokonaan muiden hallintokuntien hallinnassa olevat kohteet jätettiin tämän työn ulkopuolelle[5].

Kohteista on käytetty vakiintuneita nimiä, jotka eivät aina ole niiden virallisia, asemakaavoihin kirjattuja nimiä. Kuusitoista kohdetta on ns. kartanopuistoa:

FALLKULLA
HALTIALA
HERTTONIEMI
KULOSAARI
MALMINKARTANO
MEILAHTI
MUNKKINIEMI
NISKALA
NORDSJÖ
PUOTILA
RASTILA
STANSVIK
STRÖMS
TULLISAARI
TUOMARINKYLÄ
YLISKYLÄ

Neljä kohdetta on ns. suurhuvilan puistoa tai puutarhaa:

ANNALA (VILLA ANNEBERG)
MATOSAARI (VILLA BJÖRKLUND, VILLA SOMMARRO)
HIETALA (OSA LILLKALLVIKINPUISTOA)
TEFKE (OSA PORVARISKUNINKAANPUISTOA)

Inventoitujen kartanopuistojen ja huvilapuutarhojen sijainti Helsingissä.

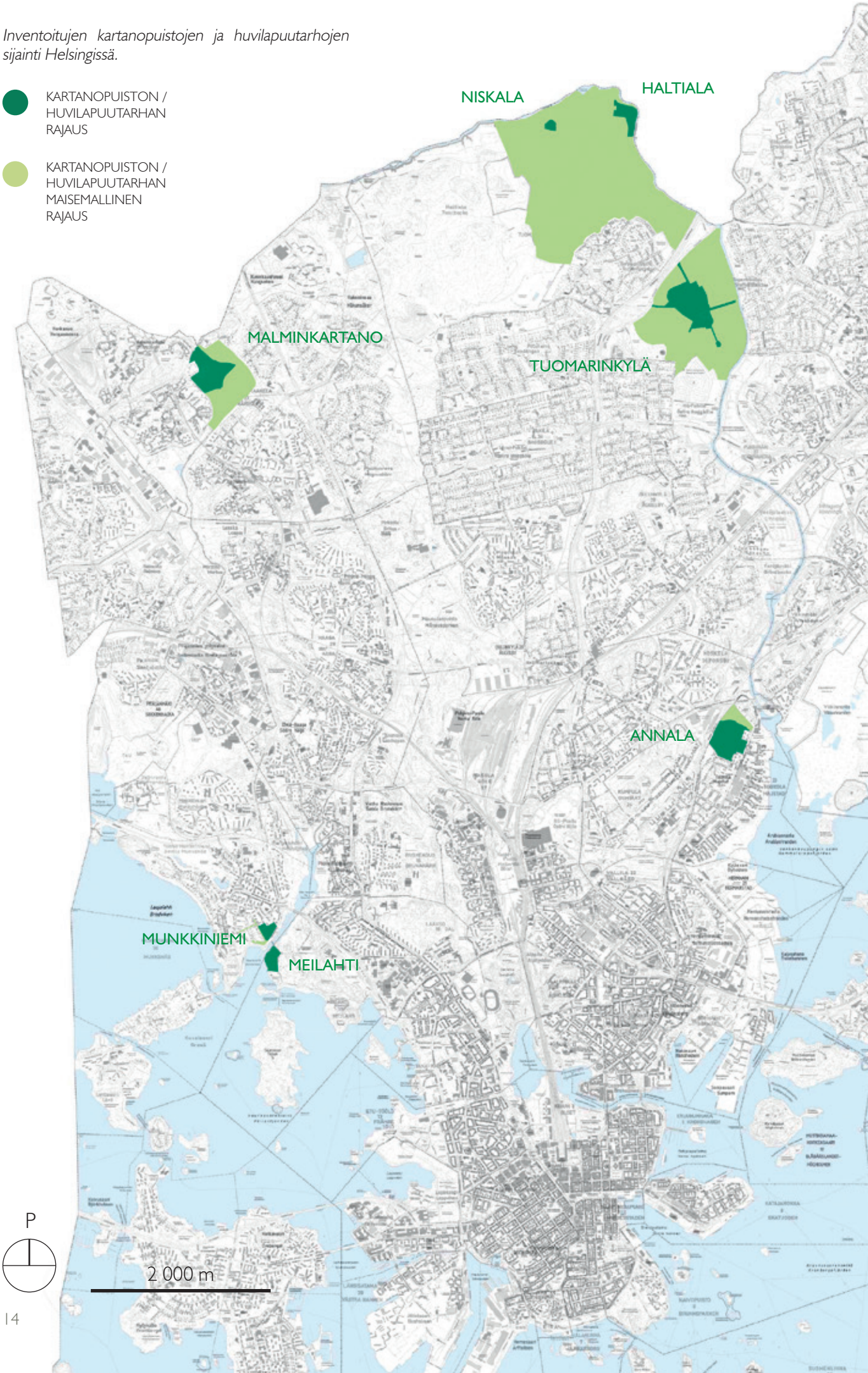

KOHTEEN NIMI	KARTANOPUISTON / HUVILAPUUTARHAN PINTA-ALA
ANNALA	13,2 ha
FALLKULLA	5,5 ha
HALTIALA	5,3 ha
HERTTONIEMI	12,2 ha
KULOSAARI	8,3 ha
HIETALA	2,0 ha
MALMINKARTANO	12,8 ha
MATOSAARI	1,4 ha
MEILAHTI	3,4 ha
MUNKKINIEMI	2,0 ha
NISKALA	1,3 ha
NORDSJÖ	2,9 ha
PUOTILA	6,0 ha
RASTILA	4,8 ha
STANSVIK	11,2 ha
STRÖMS	2,9 ha
TEFKE	1,6 ha
TULLISAARI	37,6 ha
TUOMARINKYLÄ	19,2 ha
YLISKYLÄ	1,0 ha
YHTEENSÄ	154,6 ha

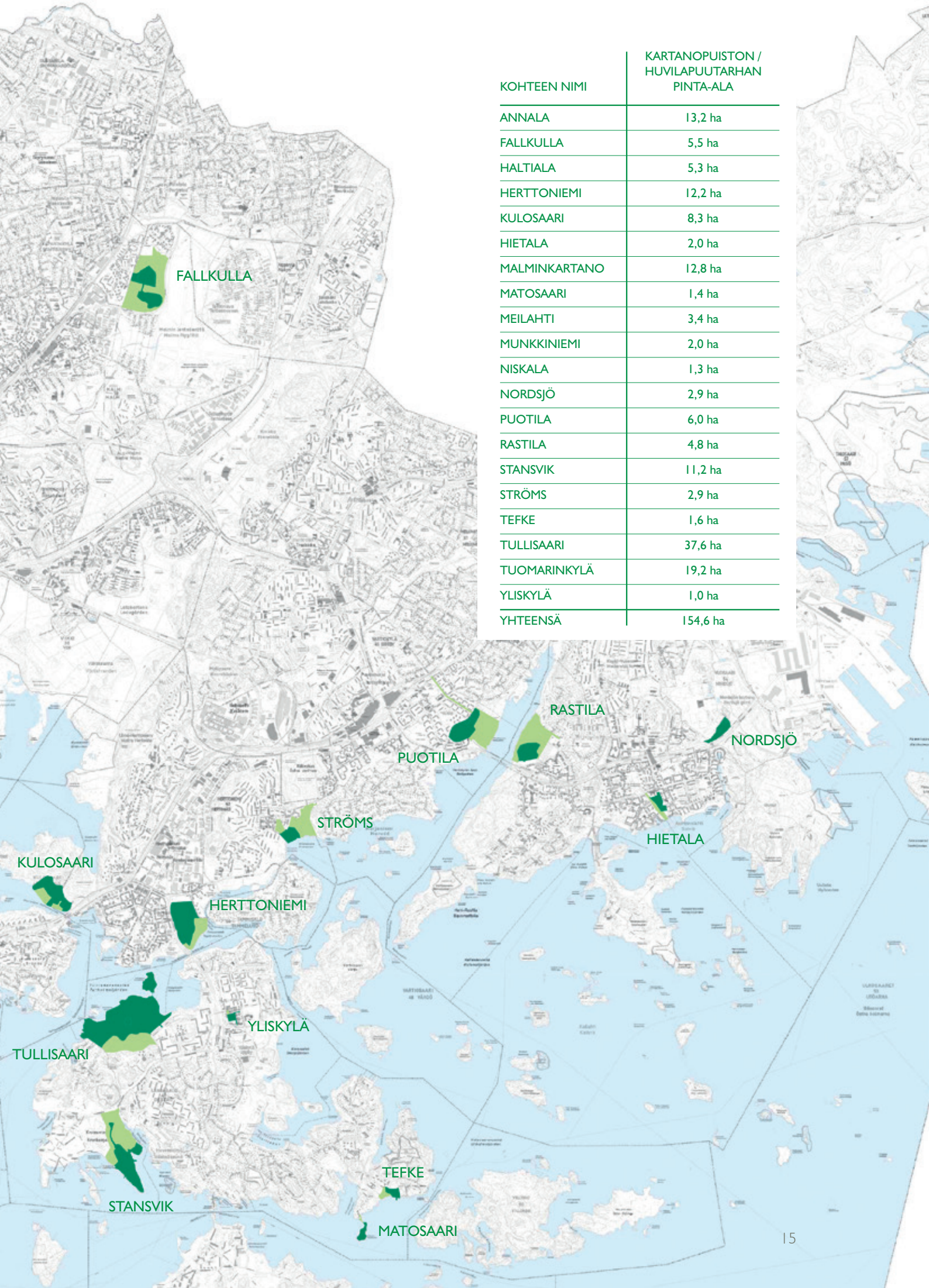

Maastokäyntien ja muun lähtöaineiston pohjalta jokaisesta yllä mainitusta kohteesta täytettiin inventointilomake, joka toimii tämän työn lähtötietona. **Luvussa 1** on esitetty tarkempi kuvaus inventoinnista. **Luvuissa 2 ja 3** kerrotaan inventoinnin pohjalta ja eri hallintokuntien kanssa käytyjen keskusteluiden avulla saadusta käsityksestä puistojen ja puutarhojen nykytilanteesta ja arvoista. **Luvussa 4** esitetään yleiset periaatteet kartanopuistojen ja huvilapuutarhojen kunnostukselle ja ylläpidolle. **Luvussa 5** linjataan kohdekohtaisesti toimenpidetarpeet ohjelmakaudelle 2018–2038.

TYÖRYHMÄ

Puistot ja puutarhat inventoitiin vuosina 2015–2016. Nyt käsillä oleva kunnostus- ja ylläpitoohjelma laadittiin vuoden 2016 ja kevään 2017 aikana Maisema-arkkitehtitoimisto Näkymä Oy:ssä Helsingin kaupungin rakennusviraston toimeksiantona. Se julkaistiin Helsingin kaupungin uuden organisaation julkaisusarjassa. Kaikista työvaiheista ovat vastanneet maisema-arkkitehdit Tiina Perälä ja Matti Liski sekä dosentti Eeva Ruoff. Työtä on ohjannut aluesuunnittelija Birgitta Rossing rakennusviraston arkkitehtuuriosastolta. Lisäksi työryhmään ovat kuuluneet puistovastaava Päivi Apajalahti, projektipäällikkö Raija Holopainen ja projektipäällikkö Päivi Islander rakennusviraston katu- ja puisto-osastolta sekä aluesuunnittelija Jere Saarikko, suunnitteluasiantuntija Satu Tegel ja luontoasiantuntija Tuuli Ylikotila rakennusviraston arkkitehtuuriosastolta. Ohjausryhmän jäsenet ovat kommentoineet ja täydentäneet raportin tekstejä, inventointilomakkeita ja aluerajauskarttoja.

Työn kuluessa on kuultu mm. seuraavia henkilöitä: kaupunkisuunnitteluvirastosta suunnittelija Liisa Kuokkanen-Suomea, arkkitehti Sakari Mentua, arkkitehti Riitta Salastietä ja maisema-arkkitehti Mari Soinia, liikuntavirastosta arkkitehti Hanna Lehtiniemeä, kiinteistövirastosta kehittämisinsinööri Erik Niemistä sekä Staran kartanovastaava Pepita Palosta.

Syksyllä 2016 järjestettiin maastokierros kartanopuistoihin ja huvilapuutarhoihin. Kierrokseen osallistui edellä mainittuja henkilöitä sekä lisäksi kiinteistövirastosta projektipäällikkö Tom Qvisen ja myyntineuvottelija Ritva Autio.

Kartanopuistot ja huvilapuutarhat inventoitiin vuosina 2015–2016. Osassa käytiin sekä talvella että kesällä. Kuvassa tammikuinen näkymä Hietalan huvilapuutarhan keskiakselia pitkin huvilaa kohden.

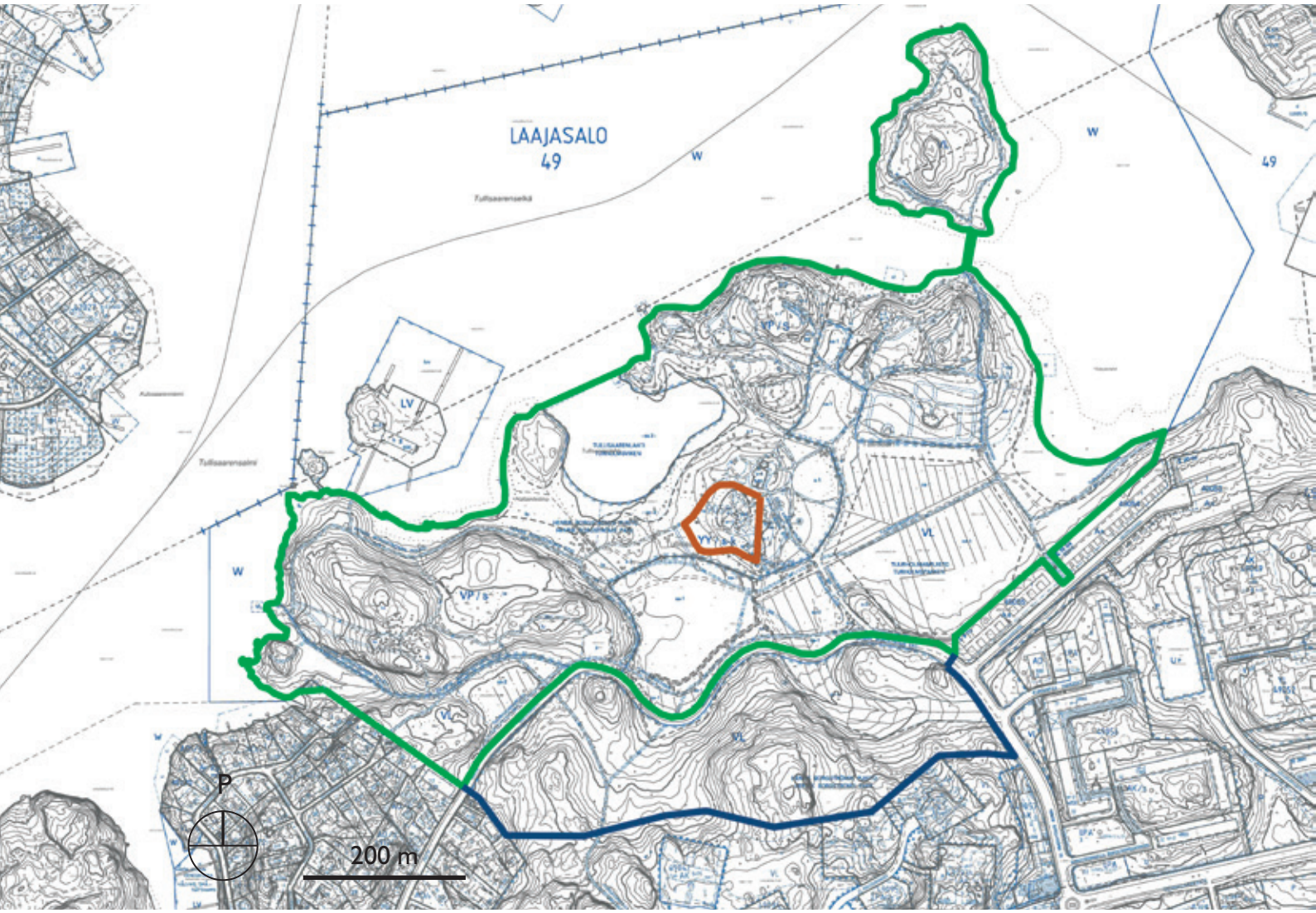

PIHAPIIRI KARTANOPUISTOSSA

KARTANOPUISTON RAJAUS

KARTANOPUISTON MAISEMALLINEN RAJAUS

Inventointityöhön liittyvän kartan maisemallinen rajaus on tärkeä mm. kartanopuisto- tai huvilapuutarhakokonaisuuden säilyneisyyden ja kaupunkikuvallisen arvon kannalta. Inventointilomake on kuitenkin täytetty puiston tai puutarhan nykyiseltä ydinalueelta, joka on useimmiten yllä mainittua maisemallista rajausta suppeampi. Kuvassa Tullisaaren karttarajaukset.

1 INVENTOINTITYÖN TOTEUTUS 2015–2016

1.1 KARTTARAJAUKSET

Jokaisesta inventointikohteesta on määritelty rajaus, joka vastaa historiallisen kartanopuiston tai huvilapuutarhan nykyistä laajuutta. Sen lisäksi on määritelty kohteiden nykyinen maisemallinen rajaus, mikä tarkoittaa puistoa tai puutarhaa kehystänyttä ympäristöä, joka on useimmiten ollut peltoa tai niittyä, hakamaata, metsää tai vettä. Vanhojen puistojen ja puutarhojen sekä niitä ympäröineen maisematilan laajuus on puiston perustamisajan jälkeen usein muuttunut vesakoitumisen, uusien teiden, ravintola- yms. käytön, pysäköintialueiden ja uusien rakennusten myötä. Kaikissa kohteissa puistot ja puutarhat ovat jääneet enemmän tai vähemmän kaupunkirakenteen puristukseen. Inventointikartoissa kartanopuiston tai huvilapuutarhan alue on esitetty vihreällä ja niiden maisemallinen rajaus sinisellä.

Muutamissa kartanopuistoissa tai huvilapuutarhoissa rakennusten omistajille tai vuokralaisille on vuokrattu asemakaavassa määriteltyjä A- ja Y-tontteja, jotka on erotettu rajauksissa erillisiksi piha-alueiksi punaisella värillä. Osa niistä on yksityisiä pihoja ja osa puolijulkisia. Esimerkiksi nykyisin yksityisessä omistuksessa olevan Puotilan kartanon päärakennuksessa toimivan ravintolan pihapiiri on puolijulkinen, kun taas yksityisomistuksissa olevia Malminkartanon päärakennusta ja Deckerin huvilaa Tullisaaressa ympäröivät tontit ovat yksityisiä pihoja keskellä julkisia kartanopuistoja.

Kartanopuistoissa sijaitsee myös asemakaavan mukaisilla viheralueilla vuokrattuja määräaloja, joita ei ole merkitty inventointikarttoihin. Vuokratut alueet on usein joko myynti- tai vuokraustilanteessa määritelty rakennuksen haltijan tarpeiden mukaisin ja/tai ympäristön kannalta sopivimmin rajauksin. Niiden vuokraehdot ovat vaihtelevia.

KOHTEEN NIMI	PIHAPIIRIN KAAVAMERKINTÄ
FALLKULLA	Y/s
HIETALA	AH
MALMINKARTANO	AHH, Y
MUNKKINIEMI	AL
NORDSJÖ	P, PA
PUOTILA	YV/s, YK
TULLISAARI	YY/s-k
TUOMARINKYLÄ	YM/s

Taulukokoon on koottu kartanopuistot, joissa julkisen kartanopuiston keskellä sijaitsee tontti tai tontteja sekä niiden kaavamerkinnät.

INVENTOINTILOMAKE

Kohteen nimi	
Kohdetyyppi	
Kaupunginosa	
Osa-alue	
Yleisten alueiden rekisteritunnus (HKR)	
Voimassa oleva asemakaava	
Kaavamerkintä	
Helsingin yleiskaava 2050 (Teemakartta: kulttuuriympäristöt) ja RKY-merkinnät	
Hallintovirasto	
Rakennusten hallinta ja käyttö	
Yleiskuvaus	
Suunnittelijat	
Kohteen keskeiset vaiheet	
Arvoluokka	
Arvon perustelu Historiallinen arvo Puutarhataiteellinen / maisema-arkkitehtoninen arvo Kaupunkikuvallinen arvo Kaupunkirakenteellinen arvo Kasvilajistollinen arvo Harvinaisuusarvo Alkuperäisyysarvo Nähtävyysarvo Ekologinen arvo Sosiaalinen arvo Muut arvot	
Säilyneisyys Tilarakenne / sommitelma Rakenteet Pinnoitteet Kasvillisuus Kalusteet ja varusteet Valaistus	
Vaalittavia ominaispiirteitä	
Kunto	
Arvoja heikentäviä tekijöitä	
Suositukset	
Tiedon taso	
Inventoinnin ajankohta	
Inventoijat	
Päivitetty	

1.2 INVENTOINTILOMAKE

Inventoinnissa käytettiin rakennusviraston arvoympäristöjen tietokantalomaketta[6], jota täydennettiin eräiltä osin. Lomakkeeseen lisättiin tiedot kohteissa sijaitsevien rakennusten hallinnasta ja käytöstä sekä kohteiden sosiaalisista ja ekologisista arvoista. Käytetty inventointilomakepohja on viereisellä sivulla.

Täytetyt inventointilomakkeet tullaan liittämään arvoympäristöjen tietokantaan. Lomakkeet tulevat olemaan nähtävillä Helsingin kaupungin karttapalvelussa (http://kartta.hel.fi) muiden arvoympäristökohteiden tietojen tapaan.

Arvoympäristöillä tarkoitetaan kulttuurihistoriallisesti merkittäviä kohteita tai kohteita, jotka edustavat tietyn aikakauden kaupunkirakennustaidetta, suunnitteluihanteita tai tunnettujen suunnittelijoiden töitä esimerkillisellä tavalla. Kohteen sisältyminen arvoympäristökantaan on viesti siitä, että sen eri arvoja tulee vaalia niin kaavoituksessa, suunnittelussa, ylläpidossa kuin käyttöön liittyvissä asioissa.

Viereisen sivulla on esitettynä kartanopuistojen ja huvilapuutarhojen nykytilan inventointilomakepohja. Liitteessä 1 on esimerkkinä täytetty inventointilomake Tullisaaresta.

Kuvassa oikealla Deckerin huvila, joka sijaitsee Tullisaaressa Y-tontilla.

1.3 MUU LÄHTÖAINEISTO

Inventointilomake on täytetty olemassa olevien selvitysten ja suunnitelmien sekä maastokäyntien pohjalta. Tietoa on myös saatu ohjausryhmän jäseniltä. Kohteiden historiallisia vaiheita koskevat tiedot on kerätty pääosin Ranja Hautamäen rakennusvirastolle tekemästä inventointityöstä *Helsingin kartanoympäristöt – yhteenveto syksyn 1998 inventoinnista*, jonka aiheena oli Helsingin alueella sijaitsevien 25 kartanoympäristön ja erityisesti niihin liittyvien puistojen ja puutarhojen historia ja nykytila.

Yleis- ja asemakaavoitusta sekä ekologisia arvoja koskevat tiedot on kerätty Helsingin kaupungin ylläpitämistä karttapalvelusta ja luontotietojärjestelmästä[7]. Karttapalveluun liitettyjä vanhoja ilmakuvia on käytetty myös työn lähtöaineistona. Kohteiden nykytilanteen yleiskuvaus, arvot, säilyneisyys, vaalittavat ominaispiirteet, kunto, arvoja heikentävät tekijät ja suositukset on määritelty maastokäyntien ja lähtöaineiston pohjalta.

Osasta kohteista on olemassa jo aikaisemmin laadittu kasvillisuusinventointi, ympäristöhistoriallinen selvitys, kunnostussuunnitelma sekä/tai joko hoitosuunnitelma tai hoito- ja kehittämissuunnitelma. Käytössä ovat olleet myös vuosina 2000–2002 rakennusviraston toimesta tehdyt haastattelut ja valokuvat kartanopuistoissa ja huvilapuutarhoissa eläneistä ja vaikuttaneista henkilöistä. Lähtötietojen kattavuus vaihtelee suuresti eri kohteiden välillä. Tiedon taso on merkitty lomakkeisiin. Inventointilomakkeiden tiedot eivät ole keskenään vertailukelpoisia kohteiden perustavaa laatua olevien eroavuuksien takia.

Lomakkeissa annetut suositukset perustuvat inventoijien maastossa tekemiin havaintoihin ja ne on tarkoitettu mahdollisten seuraavien inventointien vertailumateriaaliksi. Varsinaiset kohdekohtaiset toimenpidesuositukset on esitetty luvussa 5.

Historiallinen aineisto kertoo kartano- ja huvila-ajan kulta-ajoista. Viereisen sivun kuvissa Matosaaren suunnitelma vuodelta 1928 (Arkkitehtuurimuseo) ja valokuva päärakennuksen suuntaan 1950-luvun lopulla (Helsingin kaupunginmuseon kuva-arkisto). Nykyisin Matosaaren huvilarakennuksesta on jäljellä vain raunioita. Myös Villa Tefke sekä Tullisaaren ja Haltialan päärakennukset ovat hävinneet. Hävinneistä rakennuksista muistuttavat säilyneet kivijalat.

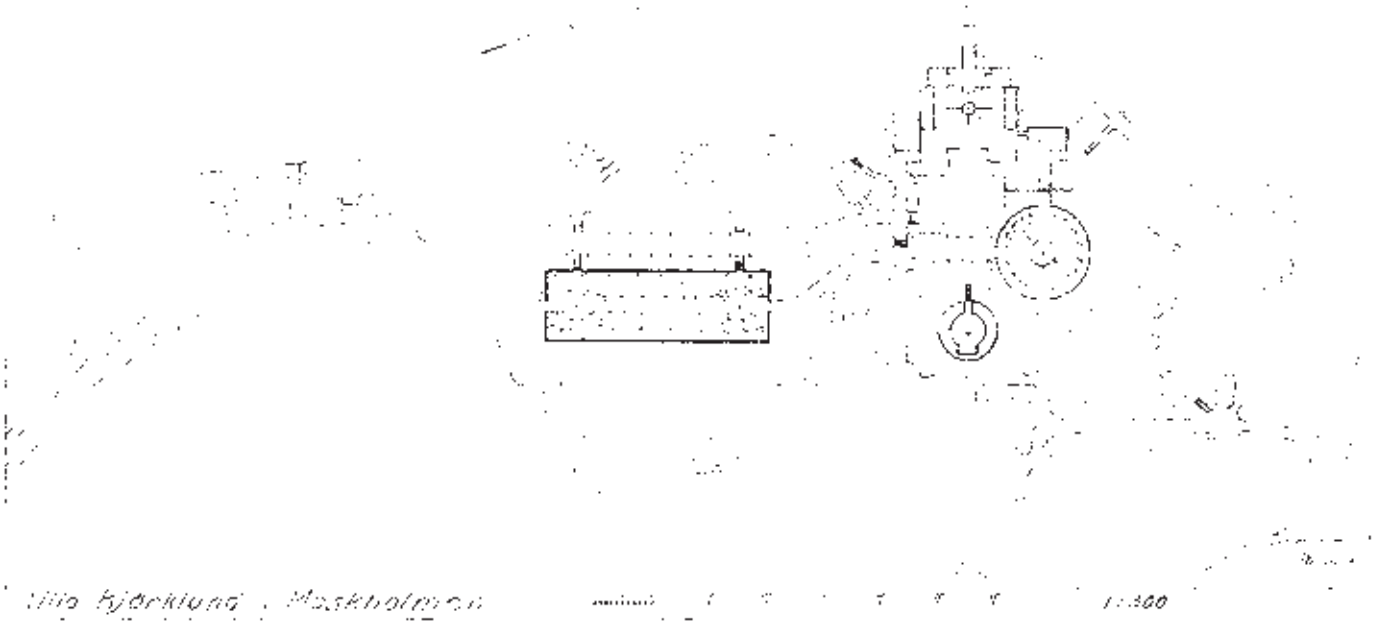

2 KOHTEIDEN NYKYTILA

2.1 KAAVOITUS

HELSINGIN YLEISKAAVA 2050

Helsingin yleiskaavan 2050 lähtötiedoiksi on laadittu selvityksiä kulttuuriympäristöistä[8] ja kaupunkiluonnosta[9] sekä piirretty niistä yleiskaavan liitteeksi teemakarttoja, joissa on esitetty kartanopuistojen ja huvilapuutarhojen arvot. Kaupunkisuunnitteluvirastossa on laadittu myös kaksiosainen viheraluestrategia, *VISTRA I*[10] ja *VISTRA II*[11]. Näissä viher- ja virkistysalueiden kehityskuvissa on paljon kulttuurihistoriaa tukevia viheralueiden kehittämisvisioita yleiskaavan tueksi.

Yleiskaavassa kartanopuistot ja huvilapuutarhat sijoittuvat pääosin virkistys- ja viheralueille sekä merellisen virkistyksen ja matkailun alueille, joita koskee sanallinen kulttuuriympäristöjen turvaamisen määräys: "Suunnittelussa tulee turvata kulttuurihistoriallisten ja maisemallisten arvojen säilyminen". Lisäksi koko kaava-aluetta koskee määräys: ”Valtakunnallisesti merkittävät maisema- ja kulttuuriympäristöt on otettava oikeusvaikutteisina huomioon Kulttuuriympäristöt-teemakartalta”. Teemakartta on esitetty tämän raportin sivuilla 60–61. Suunnittelussa tulee ottaa huomioon myös maakunnallisesti ja paikallisesti merkittävät maisema-alueet ja kulttuuriympäristöt ominaispiirteineen sekä muinaismuistolain nojalla suojellut kohteet. Suunnittelussa on sovitettava yhteen kaavassa osoitettu maankäyttö sekä maisema- ja kulttuuriympäristöarvot.

Viereisen sivun kuvat: Helsingin yleiskaavassa 2050 on esitetty uutta kaupunkirakentamista joidenkin kartanopuistojen läheisyyteen. Fallkullan ympäristöön (viereisen sivun yläkuva) on viime vuosina rakentunut uusia alueita, mutta erityisesti yleiskaavan esitys Malmin lentokentän rakentamiseksi luo kartanopuistolle entistä suurempia käyttöpaineita. Myös Malminkartanon (viereisen sivun alakuva) ympäristöön on suunniteltu täydennysrakentamista.

Yleiskaavassa on esitetty uutta kaupunkirakentamista seuraavien kohteiden alueelle:

Fallkulla ja Malminkartano. Malminkartanon sekä Fallkullan lähiympäristöön ja sen vieressä olevalle Malmin lentokentälle ehdotetaan asuntorakentamista, mikä tehostaa kartanopuistojen ympäristön maankäyttöä ja aiheuttaa nykyistä suurempia käyttöpaineita myös kartanopuistoalueille. Fallkullan päärakennuksen puutarha on voimassa olevassa asemakaavassa Y-tontti, joka on kaupungin hoidossa.

Rastila. Rastilan leirintäalueen paikalle on merkitty asuntovaltainen alue, minkä perusteella kaupunki luopuu leirintätoiminnasta alueella ja etsii sille parhaillaan uutta paikkaa. Uuden asuinalueen rakentaminen Rastilan kartanopuiston kylkeen muuttaa sen asemaa mm. aiheuttamalla lisää käyttöpaineita puistolle.

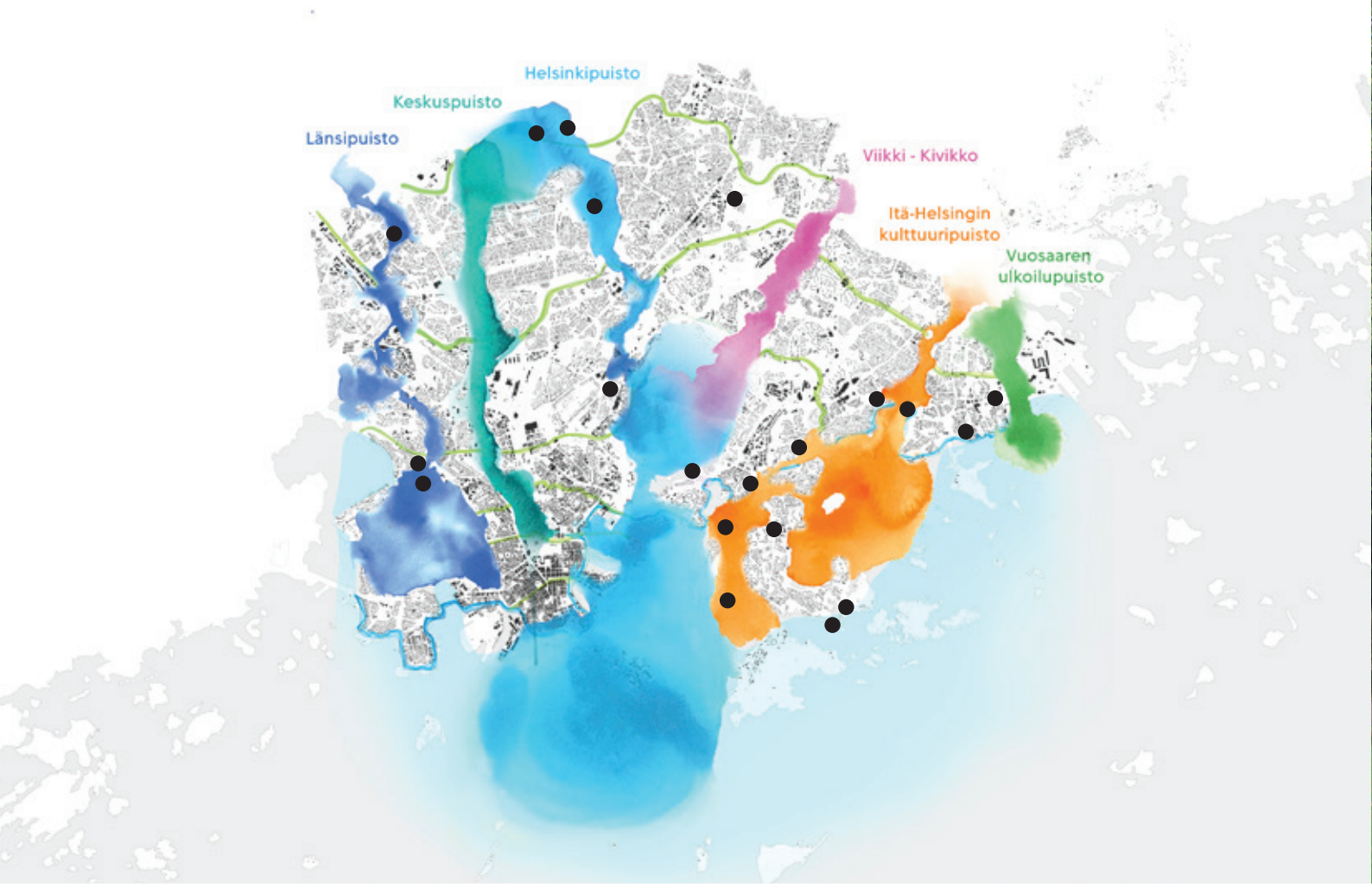

VISTRA II:*ssa esitetyn Helsingin viher- ja virkistysverkoston runko perustuu vihersormiin. Tässä ohjelmassa käsitellyistä 20 kartanopuistosta ja huvilapuutarhasta (mustat pisteet kuvassa) 14 sijaitsee vihersormilla ja ovat näin ollen tärkeitä viherverkoston osia. Monet kartanopuistoista on myös nostettu ko. vihersormien vetovoimatekijöiksi. Helsingin kaupunki / Kaupunkisuunnitteluvirasto.*

Tuomarinkylä. Tuomarinkylän kartanoalueen reunalle on ehdotettu asuntovaltaista aluetta, joka lisää alueen käyttöpaineita ja muuttaa kartanopuistoa kehystävää kulttuurimaisemaa.

Osana yleiskaavan toteuttamisohjelmaa kaupunkisuunnitteluvirastossa laaditaan Helsingin merellisten alueiden yleissuunnitelmaa. Noin puolet kartano- ja huvila-alueiden kunnostus- ja ylläpito-ohjelman kohteista sijaitsee merellisillä ranta-alueilla. Kartanopuistot ja huvilapuutarhat otetaan huomioon kansallisen kaupunkipuiston perustamisselvityksessä, joka on päätetty aloittaa vuonna 2017.

Kulosaaren kartanopuistolla ei ole asemakaavaa. Sen kaavoitus on käynnistynyt vuonna 2017.

ASEMAKAAVOITUS

Suurin osa inventoiduista kohteista on asemakaavoitettuja. Ainoastaan Kulosaaren kartanopuisto on kokonaan vailla asemakaavaa. Sen asemakaavoitus on käynnistynyt perusselvitysten laatimisella, minkä jälkeen kaavoitus aloitetaan vuonna 2017. Suurin osa inventoiduista kartanopuistoista ja huvilapuutarhoista on asemakaavoissa suojeltu joko kokonaan tai ainakin osalta alueeltaan. Ainoastaan Munkkiniemessä kartanopuistoa ei ole suojeltu, mikä johtuu voimassa olevan asemakaavan vanhuudesta. Munkkiniemen kartanopuistosta on käytetty kaavamerkintää P eli puisto.

Meilahden kartanopuiston alueen tulevaa maankäyttöä selvitetään. Tarkoituksena on määritellä muun muassa nykyisin tyhjillään olevan taidemuseona toimineen rakennuksen ja sitä ympäröivän alueen tuleva käyttö. Myös Fallkullassa ja Annalassa kartanojen ympäristöistä on valmisteilla asemakaavamuutos.

2.2 KUNTO

PERUSKORJATUT KOHTEET

Kartanopuistojen ja huvilapuutarhojen kunto vaihtelee suuresti. Viimeisten 20 vuoden aikana rakennusvirasto on peruskorjannut seuraavat seitsemän kartanopuistoa ja huvilapuutarhaa teettämiensä suunnitelmien mukaan. Peruskorjauksen toteutusajankohta on suluissa nimen jälkeen.

Annala (1998–2001)

Haltiala (2001–2002)

Herttoniemi (1997–1999)

Hietala (Lillkallvikinpuisto) (2005–2008)

Nordsjö (2008–2010)

Tullisaari (2000–2010)

Yliskylä (2003)

Kartanopuistoista on tehty paljon erilaisia selvityksiä ja suunnitelmia. Tuomarinkylän kartanoalueesta tehtiin ensin kasvillisuusinventointi sekä ympäristöhistoriallinen selvitys, joiden pohjalta laadittiin hoito- ja kehittämissuunnitelma. Helsingin kaupunki.

PERUSKORJAUSSUUNNITELMAT SEKÄ HOITO- JA KEHITTÄMISSUUNNITELMAT

Kaavoituksen, peruskorjaus- sekä hoito- ja kehittämissuunnitelmien lähtöaineistoksi on laadittu ympäristöhistoriallisia selvityksiä ja kasvillisuusinventointeja.

Fallkullaan, Stansvikiin ja Strömsiin on toteutettu niihin suunniteltuja sekä luonnonhoidon että maisemanhoitotoimenpiteitä.

Herttoniemen kartanopuiston ja rantapuiston hoito- ja kehittämissuunnitelma 2011–2025 valmistui 2009.

Matosaaren huvilapuutarhan peruskorjauksesta on laadittu puistosuunnitelma mutta ei rakennussuunnitelmia. Päärakennuksen raunioiden turvalliseksi saattamisesta on laadittu hankesuunnitelma. Mikään suunnitelmista ei ole toteutunut. **Tefken** huvilapuutarhaan liittyvän Porvariskuninkaanpuiston puiston peruskorjaussuunnitelmat valmistuivat vuonna 2014. Ainoastaan uimaranta ja sen välitön ympäristö, joka on liikuntaviraston hallinnassa, on kunnostettu. Näitä kumpaakin huvilapuutarhaa on raivattu ja niiden umpeen kasvaminen siten estetty. Vanhoja puutarhakäytäviä- ja polkuja on otettu esiin Tefken puutarhassa. Molempien puutarhojen rakenteet ovat kuitenkin huonossa kunnossa ja ne ovat vaarassa hävitä.

Koko **Meilahden** huvila-alueelle on laadittu vuonna 2016 hoito- ja käyttösuunnitelmaluonnos. Siinä kartanopuistoa esitetään peruskorjaushankkeeksi.

Puotilaan kartanopuistoon on laadittu puistosuunnitelma vuonna 2010, mutta ei rakennussuunnitelmia. Suunnitelmaa ei ole toteutettu.

Tuomarinkylän kartanopuistoa on kunnostettu 1980-luvulla. Sinne on laadittu vuonna 2015 valmistunut hoito- ja kehittämissuunnitelma, jota on alettu toteuttaa puuvartisen kasvillisuuden harventamisella. Koko puiston peruskorjauksesta on laadittu puistosuunnitelma mutta rakennussuunnitelmat puuttuvat.

PERUSKORJAAMATTOMAT KOHTEET

Muista kohteista ei ole ajan tasalla olevaa suunnitteluaineistoa. Ongelmana on se, että ilman peruskorjaus- tai hoito- ja kehittämissuunnitelmaa kokonaisuuden hahmottaminen ja ylläpidon tavoitteet hoidolle jäävät määrittelemättä.

Kartanoryhmän hoidon ansiosta Matosaaren ja Tefken huvilapuutarhat, Kulosaaren kartanopuiston edusta sekä Stansvikin ja Strömsin puistot ovat kohtuullisessa kunnossa, vaikka niitä ei ole peruskorjattu eikä niistä ole laadittu hoito- ja kehittämissuunnitelmia. Pitkäjänteisen hoidon ansioista niiden vesakoituneita niittyalueita ja osittain puistometsäalueitakin on saatu jonkinlaiseen kuntoon, ainakin verrattuna alkutilanteeseen 1990-luvulla ennen kartanoryhmän ylläpitoa. Viereisen sivun yläkuvassa Matosaaren puutarharakenteita ja alakuvassa näkymä Tefken huvilapuutarhaan. Yllä Strömsin päärakennuksen eteläpuolisessa rinteessä sijaitseva ympyräaiheinen akselisommitelma.

KOHTEEN NIMI	PERUSKORJAUS-SUUNNITELMA (PKS)	HOITO- JA KEHITTÄMIS-SUUNNITELMA (HKS) *	SUUNNITTELUTARVE ** ***KIIREELLINEN SUUNNITTELUTARVE***
ANNALA	1998–2001, 2013	2001	HKS PÄIVITYS
FALLKULLA		1991	PKS, ***HS*** ***
HALTIALA	2000–2002	2002	HKS, ***PUUSTON HOITO***
HERTTONIEMI	1997–1999	2009	HKS PÄIVITYS
KULOSAARI			PKS, ***SUOJELUASEMAKAAVA***
HIETALA	2004–2006	2006	HKS PÄIVITYS
MALMINKARTANO			PKS, ***HS***
MATOSAARI	PUISTOSUUNNITELMALUONNOS 2012		***RAUNION KUNNOSTUS, PKS***
MEILAHTI	1995	LUONNOS 2016	PKS
MUNKKINIEMI			PKS
NISKALA		1989	PKS, ***HS***
NORDSJÖ	2006–2010	2011	HKS PÄIVITYS
PUOTILA	PUISTOSUUNNITELMA 2010		PKS
RASTILA			PKS
STANSVIK	YLEISSUUNNITELMA 2008		***PKS***
STRÖMS	1996		PKS
TEFKE	2011	1996	***PKS PÄIVITYS***
TULLISAARI	2000–2010	2011	HKS PÄIVITYS
TUOMARINKYLÄ		2015	***PKS (JATKAMINEN)***
YLISKYLÄ	2002		HKS

* VANHEMMAT HOITO- JA KEHITTÄMISSUUNNITELMAT VOIVAT OLLA NIMELTÄÄN MAISEMANHOITOSUUNNITELMA TMS.

** PERUSKORJAUSSUUNNITELMAAN SISÄLTYY HOITO- JA KEHITTÄMISSUUNNITELMA

*** KASVILLISUUDEN HOITOSUUNNITELMA (HS) LAADITAAN ENNEN PERUSKORJAUKSEN KÄYNNISTYMISTÄ

Yllä yhteenvetotaulukko tehdyistä suunnitelmista ja suunnittelutarpeesta. Tarkemmat tiedot tehdyistä selvityksistä ja suunnitelmista ovat liitetaulukoissa 2 ja 3. Suunnittelutarpeesta on selostettu yksityiskohtaisemmin luvussa 5.

2.3 YLLÄPITO

Kohteiden ylläpidon taso vaihtelee. Monessa kohteessa hoitoerot ovat suuret myös kartanopuiston sisällä sen eri osien välillä. Vaikka kartanopuistoa pidettäisiin hyvässä kunnossa kaupungin puolesta, ovat alueella sijaitsevat ulkopuolisille vuokratut pihapiirit usein heitteillä tai vähäisellä hoidolla, mikä heikentää koko arvoalueen yleisilmettä.

Kartanopuistojen ja huvilapuutarhojen hoitoluokitus on usein hankalaa, koska niiden hoito poikkeaa tavanomaisten viheralueiden ylläpidosta, jota hoitoluokat ohjeistavat. Sen takia niihin on laadittu hoito- ja kehittämissuunnitelmia, joihin ylläpidon urakka-asiakirjat perustuvat. Läheskään kaikissa kohteissa ei ole kuitenkaan voimassa olevaa hoito- ja kehittämissuunnitelmaa, mikä näkyy ylläpidon laadussa.

Kartanopuistojen ydinalueilla vesomalla auki pidettävät alueet ovat helposti epäsiistejä ja umpeen kasvavia. Lähimetsä-hoitoluokka (C1) on useimmiten ongelmallinen kartanopuistoissa, koska ko. luokan mukaisella hoidolla alue muuttuu tiheiköksi ja kartanokasvillisuuden erikoisuudet häviävät. Etenkin näkymäakselit ovat monissa paikoissa umpeutuneet tai umpeen kasvamassa.

Kartanopuistojen hoitoa hämärtävät myös päällekkäiset hoitosuunnitelmat, koska metsäisten alueiden hoito voi olla esitetty sekä hoito- ja kehittämissuunnitelmassa että luonnonhoitosuunnitelmassa, ja niiden hoidon tavoitteet saattavat erota toisistaan. Usein hoito- ja kehittämissuunnitelmien toimenpiteet ovat jääneet viemättä metsätietojärjestelmään eivätkä suunnitellut hoitotoimenpiteet ole päätyneet toteutukseen.

Merenrantakartanoiden kaupunkirakenteellista asemaa heikentää merenlahtien umpeenkasvu. Ranta-alueita harvoin luokitetaan, koska niille ei ole kehitetty hoitoluokkaa, mutta silti rantoja pitäisi ylläpitää.

Staralla työskentelee kaksi kartanovastaava kartanoryhmineen, yksi kaupungin pohjoisella ja toinen itäisellä alueella. Kartanoryhmät perustettiin 2000-luvun alussa ja niiden tehtävänä on huolehtia kartanopuistojen ylläpidosta. Ryhmiin on valittu ja niihin myös hakeutuu puistotyöntekijöitä,

Kartanopuistojen kunnostuksen työtapoja *-julkaisussa (Helsingin kaupunki) esitettyjä työtapoja ja muita ratkaisuja on käytetty lähinnä Herttoniemen, Nordsjön ja Tullisaaren kartanopuistojen peruskorjauksen suunnittelussa ja toteutuksessa sekä niiden ylläpidossa. Julkaisun kansikuvassa Tullisaari, viereisellä sivulla Nordsjö (yllä) ja Herttoniemi (alla).*

joilla on erityinen kiinnostus historiallisia puistoja ja puutarhoja kohtaan tai jopa koulutusta aiheesta. Länsi-Helsingissä ei ole ollut kartanovastaavaa tai kartanomiljöihin erikoistunutta ylläpitoryhmää. Arvoalueet ovat läntisellä alueella joko Staran tai ulkopuolisen urakoitsijan ylläpitämiä.

Vuonna 2012 laadittiin *Kartanopuistojen kunnostuksen työtapoja Helsingissä* -niminen julkaisu, jossa on kerrottu kulttuurihistoriallisten arvokkaiden kartanopuistojen suunnitteluun, peruskorjaukseen ja ylläpitoon liittyvistä, rakennusviraston katu- ja puisto-osastolla tehdyistä havainnoista ja kokemuksista[12].

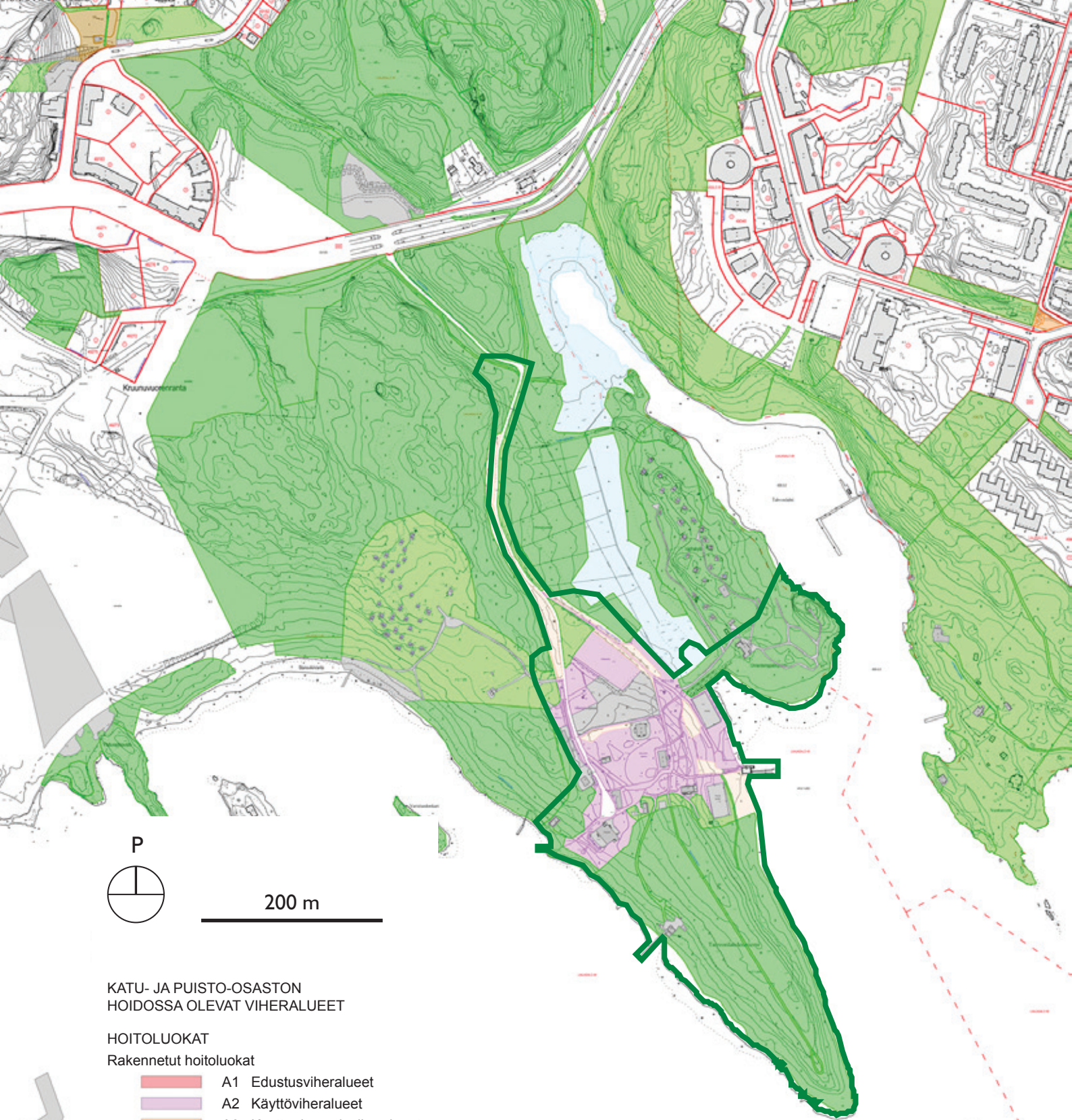

KATU- JA PUISTO-OSASTON
HOIDOSSA OLEVAT VIHERALUEET

HOITOLUOKAT

Rakennetut hoitoluokat

- A1 Edustusviheralueet
- A2 Käyttöviheralueet
- A3 Käyttö- ja suojaviheralueet

Avoimet viheralueet

- B1 Maisemapellot
- B2 Maisemaniityt
- B3 Maisemaniitty ja laidunalue
- B4 Avoin alue ja näkymä
- B5 Arvoniitty

Taajamametsät

- C1 Lähimetsät
- C2 Ulkoilu- ja virkistysmetsät
- C3 Suojametsät
- C4 Talousmetsä
- C5 Arvometsä
- C6 Ruovikko

Hoitoluokittamaton

- H1 Hoitoluokittamaton

Ote Helsingin hoitoluokkakartasta Stansvikin alueelta (Helsingin kaupungin karttapalvelu, heinäkuu 2017). Vihreällä rajattuna kartanopuiston rajaus.

Kartanometsien hoitamaton ilme vähentää kartanoympäristöjen arvoa, vaikka puiston ydinalue olisikin hyväkuntoinen. Stansvikin kartanometsiä hoidetaan C1- ja C2-hoitoluokkien lähi- ja virkistysmetsinä, minkä seurauksena alakuvan komea pilarimännikkö kasvaa tiheän vesakon keskellä Tahvonlahdenniemellä. Yläkuvassa päärakennuksen ympäristö pidetään hoidettuna käyttöviheralueena A2-hoitoluokan mukaisesti.

2.4 RAKENNUKSET

Suurin osa kartanopuistoissa ja huvilapuutarhoissa sijaitsevista pää- ja sivurakennuksista ovat kiinteistöviraston hallinnassa. Päärakennukset ovat kartanopuistojen ja huvilapuutarhojen sydämiä, minkä takia niiden kunto ja käyttö vaikuttavat puistojen luonteeseen. Useimmat päärakennukset ovat käytössä, mutta muutamia oli vuonna 2016 käyttämättöminä tyhjillään. Tyhjillään olevat rakennukset luovat hylättyä tunnelmaa ympäristöönsä ja ovat alttiita ilkivallalle. Tyhjillään olo voi vaikeuttaa myös kartanopuiston suunnittelua.

Helsingin kaupungin suhtautuminen vanhoihin rakennuksiin on muuttunut 2000-luvulla. Kaupunki ei halua enää omistaa sellaisia rakennuksia, joissa ei ole kaupungin omaa toimintaa, minkä takia niitä on alettu myydä. Joitakin kartanopuistoissa sijaitsevia rakennuksia on jo myyty, monet ovat joko myynnissä tai niiden myyntiä harkitaan.

Viereisen sivun kuva: Annalan päärakennus on tyhjillään vuonna 2017, mikä aiheuttaa epävarmuutta huvilapuutarhan tulevaisuudelle.

Myyntiehdoissa on määritelty rakennuksen ostajalle vuokrattavan pihapiirin laajuus. Vuokra-aika on enimmillään 30 vuotta.

Kartanopuiston päärakennuksen ja joidenkin sivurakennusten asemakaavan mukainen käyttötarkoitus on oleellinen puiston kokonaisuutena säilymisen kannalta. Rakennuksen myynnin jälkeen ei voida taata sen säilymistä enää julkisessa tai puolijulkisessa käytössä. Jos rakennus pihapiireineen on myyty ja / tai vuokrattu yksityiskäyttöön, vaikuttaa se väistämättä ympäristöön, koska pihapiiri rajataan yleensä pois yleisestä käytöstä.

Kartanoihin on kuulunut torppia pihapiireineen, jotka eivät ole mukana tässä työssä. Kaupungin hallinnassa olevista torpista ja niiden pihoista ei ole toistaiseksi tehty kattavaa inventointia.

Meilahden kartanopuisto kuuluu Meilahden huvila-alueeseen, joka on määritelty RKY-kohteeksi.

3 KOHTEIDEN ARVOT

3.1 KARTANOPUISTOT ARVOTIIVISTYMINÄ

Inventoituihin kohteisiin liittyy monenlaisten arvojen kirjo. Tärkeimpiä ovat kulttuuri- ja paikallishistorialliset, puutarhataiteelliset, kaupunkirakenteelliset, kaupunkikuvalliset, ekologiset ja sosiaaliset arvot. Kunkin kohteen arvojen ominaispiirteet on esitetty inventointilomakkeissa, joita laadittaessa kohteet arvotettiin rakennusviraston arvoympäristötietokantaan[13]. Johtopäätös ja keskeinen tulos inventoinnista on, että kaikki kohteet ovat pääkaupunkiseudun kannalta arvokkaita ja ne tulee sen vuoksi säilyttää jälkipolville mahdollisimman ehjinä ja autenttisina.

Inventoinnin tulosta tukee Helsingin uuteen yleiskaavan liittyvän *Viher- ja virkistysverkoston kehittämissuunnitelma VISTRA II*:n karttaesitykset. Ne antavat kokonaiskuvan siitä, missä kulttuuri- ja luontoarvojen osalta on erityisen arvokkaiksi määriteltyjä alueita Helsingissä. Kartanopuistot nousevat kärkeen molemmissa arvokategorioissa muodostaen merkittäviä arvotihentymiä Helsingin viheralueille[14].

Erilaisten, usein ristiriitaistenkin arvojen yhteensovittaminen on tärkeää, missä joudutaan väistämättä tekemään kompromisseja. Seuraavassa on käyty läpi tärkeimpiä kartano- ja huvilapuutarhojen arvoja.

VALTAKUNNALLISET ARVOT

Eräillä Helsingin kaupungissa sijaitsevilla kohteilla on valtakunnallista merkitystä, ja ne on sisällytetty valtakunnallisiin inventointeihin, ks. *Valtakunnallisesti arvokkaat maisema-alueet*[15] ja *Valtakunnallisesti merkittävät rakennetut kulttuuriympäristöt* (RKY)[16]. Maankäyttö- ja rakennuslain valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden mukaan ”alueidenkäytössä on varmistettava valtakunnallisesti merkittävien kulttuuri- ja luonnonperinnön arvojen säilyminen”.[17]

Helsingissä on kaksi valtakunnallisesti arvokasta maisema-aluetta, Suomenlinna ja osa Vantaanjokilaaksoa. Tämän ohjelman kohteet Tuomarinkylä, Haltiala ja Niskala kuuluvat viimeksi mainittuun valtakunnallisesti arvokkaaseen Vantaanjokilaakson maisema-alueeseen.

Seuraavilla ohjelman kohteilla on valtakunnallisesti merkittävän rakennetun kulttuuriympäristön status (RKY): Annala, Herttoniemi, Matosaari, Meilahti, Stansvik, Tullisaari ja Tuomarinkylä. Näistä Herttoniemi ja Tuomarinkylä ovat itsellisiä RKY-kohteita. Loput ovat osa suurempaa kokonaisuutta. Annala on osa Helsingin Vanhakaupunki -kohdetta, Matosaari, Stansvik ja Tullisaari kuuluvat Helsingin höyrylaivareittien kesähuvilaasutus -kohteeseen ja Meilahden kartanopuisto on osa Meilahden huvila-alue -kohdetta.[18]

Helsingin luonto- ja kulttuuriarvot VISTRA II -raportissa (Helsingin kaupunki / Kaupunkisuunnitteluvirasto). Vihreät ympyrät osoittavat tässä työssä käsitellyt kartanopuistot ja huvilapuutarhat, joista monet sijaitsevat näillä arvotihentymäalueilla.

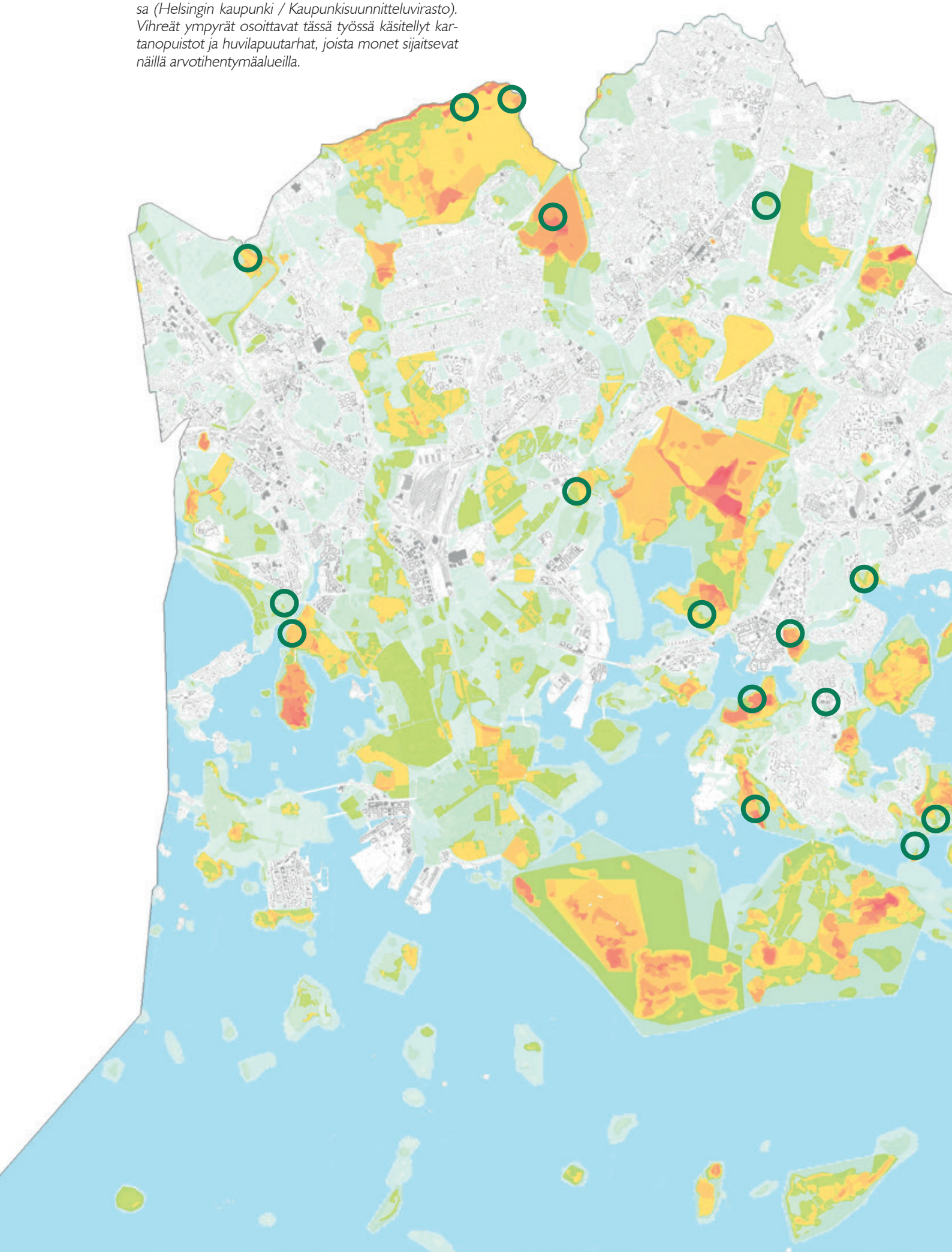

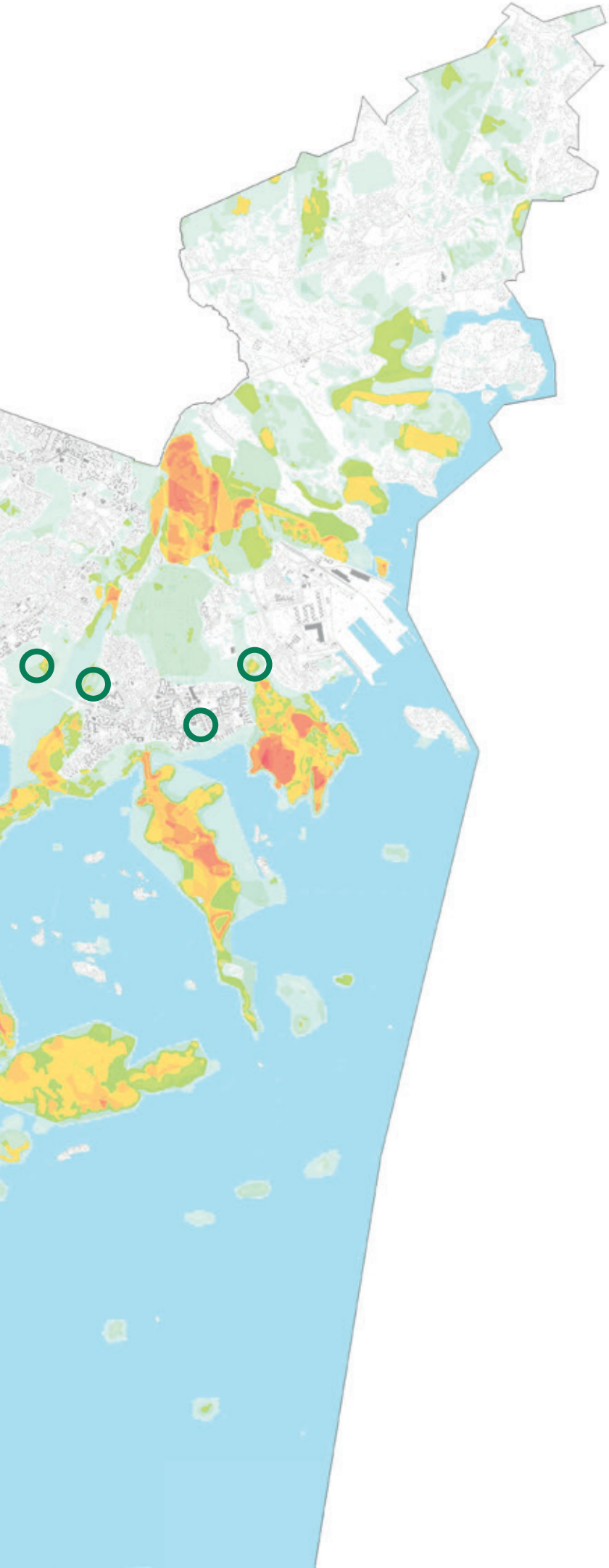

Arvoalueet

Ekologia/luontoarvot

Luonnonsuojelualueet
Luonnonsuojeluohjelma 2015–2024
Natura-alueet
Suojellut luontotyypit
Arvokkaat kasvikohteet
Arvokkaat lintukohteet
Tärkeät lepakkoalueet
Arvokkaat geologiset kohteet
Tärkeät matelija- ja sammakkoeläinkohteet
Kääpäkohteet
Lammet
Lähteet

Kulttuuriarvot

Perinnemaisemat
Maailmanperintökohteet
Valtakunnallisesti merkittävät rakennetut kulttuuriympäristöt
Valtakunnallisesti arvokkaat maisema-alueet
Maakunnallisesti arvokkaat kulttuuympäristöt
Kulttuurihistoriallisesti, rakennustaiteellisesti ja maisemakulttuurin kannalta merkittävät alueet
Asemakaavassa suojeltu tai säilytettävä alue
Muinaisjäännökset

Päällekkäisten arvoalueiden määrä

10

1

Tässä työssä käsitelty kartanopuisto tai huvilapuutarha

© Helsingin kaupunki

Pohjakartta: KMO
Aineistot: KSV, Luontotietojärjestelmä
Toteutus: KSV/Juha Niemelä 10/2016

0 5
kilometriä

HISTORIALLISET ARVOT

Kartano- ja huvilapuutarhoihin sisältyy paljon erilaisia historiallisia arvoja. Kaikissa kohteissa näkyy edelleen jossain muodossa puutarhan muovautumisen historia, alueen maankäytön historia, kulttuurihistoria, rakennushistoria sekä henkilö- ja tapahtumahistoria[19]. Kohteesta riippuen näiden eri historiallisten arvojen merkittävyys vaihtelee. Osalla kohteista on erityisen pitkä historia, joka ulottuu 1500- ja 1600-luvuille, kuten esimerkiksi Haltialalla, Munkkiniemellä, Nordsjöllä, Puotilalla ja Rastilalla. Tuomarinkylän kartanon alue on hyvin säilynyt kokonaisuus, joka kertoo ainutlaatuisella tavalla maankäytön historiasta ja kartanoiden merkityksestä Helsingin alueella. Osaan kohteista liittyy muiden historiallisten arvojen lisäksi merkittävä henkilöhistoria, kuten esimerkiksi Tullisaareen Henrik Borgström ja Aino Ackté tai Herttoniemeen ja Kulosaareen sotamarsalkka Augustin Ehrensvärd.

Huvilapuutarhoista Annalaan liittyy korostuneesti hyötykasviviljely, mikä on ollut lähtökohtana sille, että huvilakokonaisuus toimii nykyään puutarhakulttuurin keskuksena. Matosaaressa on Helsingin huvila-asutuksen historiaa ilmentävän merkittävän puutarhan lisäksi Krimin sodan aikaisia linnoituslaitteita, jotka on suojeltu muinaismuistolailla.

Viereisen sivun yläkuvassa Tullisaaren henkilöhistoriasta muistuttava Aino Acktén huvila, jossa näyttelijätär vietti kesiään 1904–1944.

Viereisen sivun alakuvassa Herttoniemen kartanopuistoon kuuluva maisemapuutarha, jonka tekolammen rannalla sijaitsee C. L. Engelin suunnittelema kivirakenteinen huvimaja.

PUUTARHATAITEELLISET ARVOT

Kartano- ja huvilapuutarhoissa tulevat esille puutarhataiteen erilaiset tyylisuuntaukset. Kartanoilla oli usein varaa palkata puutarhasuunnittelijoita tai ainakin puutarhureita, ja kartanoiden omistajat saattoivat olla kiinnostuneita puutarhataiteesta ja dendrologiasta. Monet kartanopuutarhat ovatkin puutarhataiteellisesti merkittäviä sommitelmia, joissa on myös merkittäviä kasvilajistollisia arvoja. Etenkin 1700- ja 1800-lukujen puutarhataiteen kehitys linkittyy Suomessa paljolti kartanoihin.

Helsingin kartanopuutarhat eivät ole tästä poikkeus ja jotkut niistä ovat puutarhataiteellisesti erityisen arvokkaita. Herttoniemen kartanon puisto on huomattavimpia puutarhataiteen toteutuksia maassamme. 1800-luvun alusta peräisin olevassa pääosin säilyneessä puistossa on päärakennukseen kiinteästi liittyvä muoto- ja maisemapuutarhojen muodostama kokonaissommitelma, johon kuuluvat pitkät puukujat, nurmiparterrit, koristeistutukset, tekolammet ja huvimajat. Stansvikin alue tarjosi puolestaan erittäin hyvät edellytykset 1700-luvun lopulla Pohjoismaissakin suosituksi tulleelle maisemapuutarhatyyliselle puistolle. Sitä ryhdyttiin kehittämään tämän tyylisuunnan periaatteiden mukaan 1820-luvulta lähtien. Myös Tullisaaressa on Suomen olosuhteisiin sovitettu englantilaistyylinen maisemapuisto. Tyylin mukaisesti Tullisaareen rakennettiin erilaisia näköalapaikkoja ja kiemurtelevia puistokäytäviä. Merellisyydellä, rannoilla ja näköaloilla on keskeinen merkitys näissä molemmissa maisemapuistoissa.

Huvilapuutarhakauden puutarhataiteellisesti merkittävin tyylisuunta on ns. arkkitehtoninen tyyli, joka tuli suosituksi 1900-luvun alkupuolella. Tämän tyylisuunnan merkittävä edustaja on Matosaaressa sijaitseva huvilapuutarha, joka oli hyvin korkeatasoinen ja ehkä parhaiten säilynyt puutarha-arkkitehti Paul Olssonin suunnittelemista puutarhoista Helsingissä. Se edustaa tunnustetun suunnittelijan puutarhataiteellisia näkemyksiä harvinaisen selkeällä tavalla. Puutarha sijaitsee myös maisemallisesti vaikuttavalla paikalla, joka antaa hyvän kuvan siitä, miten Suomen saariston kauneusarvoja voidaan yhdistää kansainvälisiin sommitteluperiaatteisiin. Restauroituna Matosaari olisi arvokas lisä pääkaupungin matkailukohteisiin, joiden joukossa ei ole mitään tämän tapaista nähtävyyttä.

Viereisen sivun kuvassa näkyvä Matosaaren puutarha on aikakautensa merkkiteos. Restauroituna sillä olisi potentiaalista nähtävyysarvoa.

KAUPUNKIRAKENTEELLISET ARVOT

Helsingin kartanoympäristöt voidaan jakaa typologisesti neljään eri kategoriaan: laajat kartanomaisemakokonaisuudet, hyvin säilyneet merenrantakartanot, kaupunkimaistuneet kartanosaarekkeet sekä vain ytimeltään säilyneet kartanot ja kartanofragmentit.[20] Vaikka kartanopuistojen ja huvilapuutarhojen sijainti[21] kaupunkirakenteessa vaihtelee suuresti, ovat ne kaikki arvokkaita osia Helsingin viheralueverkostossa. Monet niistä on luokiteltu verkoston ydinalueiksi.[22]

Kaupunkirakenteeseen liittyvät arvot korostuvat ensimmäisen tyypin **kartanoalueiden muodostaessa laajoja viheraluekokonaisuuksia**. Esimerkiksi Tuomarinkylän kulttuurimaiseman merkitys on poikkeuksellisen suuri Helsingin ja Vantaan jatkuvasti kasvavien ja tiheästi rakennettujen asuntoalueiden välimaastossa. Haltialan kartanon alue on taas osa Keskuspuistoa ja Vantaanjokilaakson kulttuurimaisemaa. Näin laajojen historiallisten maisematilojen ja kartanopuistojen säilyttäminen on pääkaupunkiseudun arvon kannalta tärkeää.

Hyvin säilyneet merenrantakartanot muodostavat kaupunkirakenteeseen viheralueiden yhteyteen sijoittuvia kohokohtia. Kartanopuistot meren rannalla ovat Helsingille tyypillisiä ja omaleimaisia. Monet niistä ovat myös suhteellisen

Alun perin Annalan huvilalta avautui merinäköala, jonka Arabian entinen tehdasalue on peittänyt. Viereisen sivun yläkuvassa vasemmalla näkyvät kerrostalokorttelit on rakennettu osittain alkuperäisen muotopuutarhasommitelman päälle. Nykyisin Annala muodostaa huvilapuutarhasaarekkeen tiivistyvän kaupunkirakenteen keskellä.

Tuomarinkylän kartanon mäki vanhoine kartano- ja talousrakennuksineen, puutarhoineen ja niitä ympäröivinä peltoineen (viereisen sivun alakuva) on hyvin säilynyt kulttuuriympäristö- sekä laaja viheraluekokonaisuus. Tiina Perälä.

hyvin säilyneitä ja niitä voidaan pitää merellisen Helsingin käyntikortteina. Itäinen kartanopuistojen ketju muodostaa kaupunkirakenteellisen arvokokonaisuuden, jossa kartanopuistot ovat osa Helsingin vanhaa merellistä kulttuurimaisemavyöhykettä. Lisäksi Tullisaari-Stansvik-viherakseli on kaupunginosansa merkittävä viheraluekokonaisuus, joka muodostaa viherakselin Laajasalon läpi. Myös Kulosaaren kartanopuisto sijaitsee maisemallisesti keskeisellä paikalla meren rannalla. Nykytilanteessa kohteen maisemallinen asema on hämärtynyt ympäristön umpeenkasvun takia. Helsingin merenrantakartanoiden kaupunkirakenteellisesta asemaa uhkaa myös merenlahtien umpeenkasvu.

Kaupunkimaistuneet kartanosaarekkeet muodostavat usein kaupunginosansa viheralueiden ytimen. Ne tuovat alueelle historiallisen kerrostuman ja samalla voimakkaan identiteettitekijän omanlaisena viheraluekokonaisuutena usein tiiviisti rakennetun alueen keskellä. Nordsjön kartanopuisto on historiallinen kerrostuma Vuosaaren uuden kaupunginosan reunalla. Munkkinimen kartanopuisto luo laajahkon historiallisen viheralueen sekä kultivoidun ja hoidetun tunnelman leiman koko pitkälle ranta-alueelle. Yhdessä Meilahden kartanopuiston kanssa ne muodostavat kaupunkirakenteellisesti merkittävän historiallisen viheraluekokonaisuuden, kartanopuistokeskittymän, jota Meilahden huvila-alue täydentää. Annalan laaja puistoalue on esimerkki hyvin säilyneestä huvilapuutarhasaarekkeesta tiivistyvän Arabian kaupunginosan keskellä.

Vain ytimeltään säilyneet kartanopuistot voivat olla kaupunkirakenteessa merkittävässä asemassa. Esimerkiksi Yliskylässä 1800-luvun puurakennus pihapiireineen ja pihaan aiemmin kuulunut vanha mänty, jota kutsutaan Haltiamännyksi, tuovat ajallista syvyyttä 1960-luvulta lähtien rakentuneeseen lähiöön ja luovat paikan henkeä kaupunginosan kannalta historiallisesti merkittävänä paikkana. Kartanon vanhan piha-alueen ympärillä sijaitsevat Laajasalon keskustan tärkeimmät julkiset kulttuuri- ja palvelurakennukset (kirkko, kirjasto- ja nuorisotalo sekä terveyskeskus).

Edellä mainittujen lisäksi myös huvilakulttuuri siihen liittyvine saaristo- ja merimaisema-arvoineen on merkittävä osa Helsingin historiaa. Arvo kaupunkirakenteessa on usein huvilapuutarhan asema ”pistemäisenä viherhelmenä” joko osana laajempaa viheraluetta tai rakennusten keskellä. Näistä on tähän työhön otettu mukaan asemakaavassa puistoksi merkityt, suojellut huvilapuutarhat Matosaari, Tefke ja Hietala.

Helsingin kartanomiljöiden kannalta erityisen tärkeitä avoimina säilytettäviä merenlahtia ovat Saunalahti (Meilahti, Munkkiniemi), Strömsinlahti (Ströms), Tahvonlahti (Stansvik), Tullisaarenlahti (Tullisaari) ja Vartiokylänlahti (Puotila, Rastila). Kuvassa Puotilan kartano Rastilan uimarannalta Vartiokylänlahden yli nähtynä.

Ympäröivä kaupunkirakenne on saartanut nk. "Haltiamännyn", joka alun perin on kuulunut Yliskylän kartanoalueeseen. Vain ytimeltään säilynyt kartanopuisto luo kerroksellisuutta ympäristöönsä.

MAISEMA- JA KAUPUNKIKUVALLISET ARVOT

Hyvin hoidetut kartanopuistot ovat kaupunkikuvallisesti erittäin arvokkaita omatessaan harmonisen ja esteettisen ilmiasun. Usein ne muodostavat selkeän kiintopisteen maisemassa.

Usein päärakennus ja sitä ympäröivät puistoalueet sijaitsevat maisemallisesti näkyvällä paikalla, esim. mereen työntyvän niemekkeen laella, josta ne hallitsevat maisemaa. Tällainen on mm. Stansvik. Helsingin erityispiirteitä ajatellen Tullisaaressa maisemallisesti merkittävää on tapa, jolla merimaisema on liitetty osaksi puistoa. Puotilan Juorumäki

Haltialan ja Niskalan kartanot ovat osa samaa laajaa kulttuurimaisemaa, jonka peltojen poikki aukeaa pitkiä, avoimia näkymiä.

ja Rastilan Rastilanmäki näkyvät Vuosaaren sillalle kaupunkikuvallisesti arvokkaina puustoisina selänteinä, kaupunginosiensa portteina.

Laajojen kartanomaisemakokonaisuuksien kaupunkikuvallinen arvo liittyy pitkälti avoimiin näkymiin. Tuomarinkylän kartanomaisema on monumentti, kartanomäkeä ympäröivät avoimet viljelyalueet korostavat sen historiallista asemaa maisematilassa. Kulttuurimaisemalle tyypilliset pitkät näkymät ovat säilyneet, mikä on harvinaista. Haltialassa tilakeskus sijaitsee laajan peltoaukean laidalla Vantaanjoen mutkassa. Vanha puusto korostaa tilan sijaintia ja asemaa avoimessa viljelymaisemassa, jonka poikki aukeaa pitkiä näkymiä. Sillä onkin suuri maisemallinen merkitys kulttuurimaisemassa.

Kartanopuistot rakennuksineen tuovat kulttuurihistoriallista perspektiiviä kaupunginosansa kaupunkikuvaan. Vanhat puistopuut muodostavat vastapainon uudelle rakentamiselle esimerkiksi Nordsjössä ja Herttoniemessä sekä huvilapuutarhojen osalta Annalassa. Herttoniemen poikkeuksellisen hieno ja moniulotteinen puistokokonaisuus muodostaa merkittävän vihreän hoidetun julkisivun uutta asuinaluetta ja seudullista pääväylää vasten.

KAUPUNKIEKOLOGISET ARVOT

Ihminen on aikaansaanut erittäin lajirikkaita biotooppeja, joissa tavataan myös vaateliaita lajeja. Helsingissä kartanoympäristöt luetaan tällaisiin alueisiin. Kartanopuistojen ja kasvitieteellisten puutarhojen lajirikkaus arvioitiin kestävän viherrakenneselvityksen (2014) asiantuntija-arvioiden mukaan rakennetuista ympäristötyypeistä rikkaimmiksi.[23] Kartanopuistot soveltuvat arvioinnin mukaan monille vaateliaille lajeille. Kartanopuistojen merkittävät ekologiset arvot johtuvat mm. seuraavista tekijöistä:

Lajistossa on alkuperäisiä ja ihmisen istuttamia tai kylvämiä lajeja sekä ns. vanhoja kulttuurinseuralaislajeja. Kartanot on perustettu viljaville maille vesistöjen läheisyyteen, missä maanviljely, hyötypuutarhojen ja puistojen perustaminen on ollut mahdollista. Kartanopuistojen kasvillisuus on yhdistelmä alkuperäistä luonnonkasvillisuutta ja sitä täydentävää istutettua ja kylvettyä lajistoa. Tietyt kasvit ovat tulleet ihmisen toiminnan myötä tahattomasti, ns. vanhan kulttuurin seuralaiskasveina. Kartanopuistojen puistometsät syntyivät olemassa oleviin metsiin, metsälajistoa täydentäen ja muokaten. Nurmikoita täydensivät erilaiset kedot ja niityt ja lampien ja erilaisten rakennettujen vesiaiheiden rannoille istutettiin uusia kasveja. Lajimäärä kartanopuistoissa on kasvanut ympäröiviä alueita huomattavasti suuremmaksi. Koska lajit ovat sekä istutettua alkuperää että alkuperäistä luonnonlajistoa, myös ns. geneettinen monimuotoisuus saattaa kartanopuistoissa olla ympäröiviä alueita suurempi.

Ympäristö on suhteellisen vakaa ja hoito on ollut pitkään samanlaista ja jatkuvaa. Pitkään jatkunut, melko ekstensiivinen luonnonhoito kartanopuistoissa on mahdollistanut tietyntyyppisten, myös joidenkin harvinaisten ja vaateliaiden lajien esiintymisen niissä. Näihin kuuluvat mm. tietyt niittyheinät, joita ei tavata muualla kuin kartanopuistojen nurmialueilla, joita ei ole peruskunnostettu. Toinen esimerkki ovat kolopuissa esiintyvät harvinaiset kovakuoriaiset.

Kartanoympäristöissä kasvaa vanhoja pitkäikäisiä puita, erityisesti jaloja lehtipuita, sekä yksittäispuina että pienialaisissa puistometsis-

sä. Viime vuosikymmeninä puita on kasvatettu Helsingin kartanopuistoissa mahdollisimman pitkäikäisiksi ja myös huonokuntoisia puita on vaalittu. Vanhoissa jaloissa lehtipuissa elää valtava määrä eliöitä, joita ei muissa elinympäristöissä tapaa. Esimerkiksi iäkkäissä tammissa elää satoja erilaisia epifyyttijäkäliä ja -sammalia, hyönteisiä, erilaisia sieniä ja muita lahottajia. Niiden koloissa pesii lintuja, oravia ja jyrsijöitä. Vanha tammi myös muokkaa maaperää, jossa elää tammen kariketta hyödyntävää lajistoa. Suuri joukko lajeja on erikoistunut erityisesti onttoihin puihin ja niissä muodostuvaan mulmiin.

Erityisesti pinta-alaltaan laaja-alaisissa kartanopuistoissa esiintyy monenlaisia, lajirikkaita biotooppeja. Kartanoympäristöt ovat tyypillisesti mosaiikkimaisia. Niissä on puistomaisia osia kuten nurmikkoa, yksittäispuita ja -pensaita, perennoja sekä hyötykasveja. Luonnonmukaisempia elin-

Vanhat puut lisäävät biotooppien monimuotoisuutta. Kuvassa suojeltu tammi Tullisaaren kartanopuistossa. Elina Nummi.

Kartanoympäristöt ovat usein lajistoltaan erityisen monimuotoisia. Tuomarinkylän arvoniittyalueet ovat arvokkaita sekä kulttuurihistoriallisesti että luontoarvojen puolesta.

ympäristöjä on syntynyt puutarhojen reunaosiin peltojen laidoille, metsänreunoihin, niityille ja vesistöjen rannoille. Jokaisessa biotoopissa elää omanlainen lajistonsa. Biotooppien reunavyöhykkeet saattavat monesti myös olla erittäin lajirikkaita elinympäristöjä. Lisäksi Helsingin kartanoista ja huviloista suuri osa sijaitsee meren rannalla tai sen välittömässä läheisyydessä, mikä lisää biotooppien määrää lajiston täydentyessä merenrantojen lajistolla.

Kartanoympäristöihin kuuluu vanhoja raunioita ja rakennuksia. Näissä rakennuksissa ja raunioissa elää aivan oma lajistonsa, joita ei tavata kuin historiallisissa ympäristöissä. Esimerkiksi lepakot, tietyt hyönteiset ja linnut hyödyntävät vanhoja rakennuksia ja raunioita lisääntymis- ja levähdyspaikkoinaan. Betonisten raunioiden päälle syntyy harvinaisia kalkinsuosijakasvien yhteisöjä, joita tapaa vain harvakseltaan muualla, koska Suomen luontainen kallioperä on usein näille lajeille liian hapan.

Annalan huvilan ympäristöä pitää aktiivisena erityisesti Hyötykasviyhdistys ry:n toiminta.

SOSIAALISET ARVOT

Kartanopuistojen ja huvilapuutarhojen sosiaalinen merkitys on tärkeä kuten viheralueiden yleensäkin. Kartanopuistot lisäävät asukkaiden viihtyvyyttä ja hyvinvointia. Ne poikkeavat kuitenkin monin tavoin tavanomaisista lähivirkistysalueista. Kartanopuistoissa kävijää hellitään meri- ja rantanäkymillä, avoimilla peltonäkymillä ja vanhojen puiden luomalla tunnelmalla. Ne toimivat asukkaiden rauhoittumisen keitaina. Kävijä kokee historian patinaa ja samalla kartanopuistot toimivat fyysisinä ankkureina oman asuinalueen historiaan. Sosiaalisten arvojen näkökulmasta kartanopuistot tulee säilyttää kaikille avoimina sekä mahdollisimman yhtenäisinä kokonaisuuksina.

Monissa kohteissa on nykyisin luontevaa kartanoympäristöön sopivaa toimintaa. Esimerkiksi Strömsin kartanon toiminta kuvataidekouluna on hyvin vakiintunutta. Hyötykasviyhdistys ry:n toiminta Annalassa kursseineen, tapahtumineen ja viljelypalstoineen on merkittävästi lisännyt puis-

ton käyttöä sen peruskorjauksen jälkeen. Yhdistyksen tavoitteena on perustaa nykyisin tyhjillään olevaan Annalan päärakennukseen puutarhakulttuurin keskus. Annalan tulevaisuutta varjostaa tyhjillään olevan päärakennuksen myyntiuhka.

Fallkullan ja Haltialan kotieläintilat ovat suosittuja ulkoilu- ja vierailukohteita. Laiduneläimet vetävät puoleensa erityisesti lapsiperheitä, päiväkoteja ja koululuokkia. Haltialassa rakennukset palvelevat maanviljely- ja kotieläintilatoimintaa eikä alueelle kohdistu maankäytön muutos- tai rakennusten myyntipaineita toisin kuin Fallkullassa. Tuomarinkylässä on paljon erilaisia ratsastustoimintoja, vaikkakin tilaa vievät tallit, tallipihat, pysäköintialueet sekä vinttikoirarata aiheuttavat ristiriitoja kulttuurimaiseman arvojen kanssa. Myös Tuomarinkylää uhkaavat maankäytön tiivistämispaineet.

Ravintola- ja kahvilatoimintaa on useissa kohteissa kuten Haltialassa, Herttoniemessä, Puotilassa, Stansvikissä, Tuomarinkylässä ja Yliskylässä. Se sopii hyvin kartanoiden uusiin käyttömuotoihin, jos se toteutetaan historiallista miljöötä kunnioittaen. Miljöötä kunnioittava toiminta on kuitenkin osoittautunut haastavaksi toteuttaa käytännössä.

Siististi hoidetut kaupunkiviljelykset eri muodoissaan sopivat hyvin vanhoille kartanoiden peltoalueille. Herttoniemen pelloilla toimii yrittäjävetoinen lähiruuan viljelytoiminta. Haltialassa ja Tuomarinkylässä kasvatetaan kaupunkilaisten iloksi kukkakasveja, mm. auringonkukkia, maisema- ja poimintapelloilla. Viljelypalstoja kaupunkilaisten omaan viljelyyn löytyy Annalan, Fallkullan, Puotilan, Stansvikin ja Tullisaaren pelloilta. Malminkartanon pellolla kasvaa omenapuuviljelmä, josta kaupunkilaiset saavat poimintapäivänä käydä keräämässä omenoita omaan käyttöön.

Herttoniemen ja Tullisaaren peruskorjatut kartanopuistot ovat sekä Helsingissä tärkeitä virkistysalueita että Suomen mittakaavassa puutarhataiteellisia huippukohteita.

3.2 ARVOLUOKITUS

Kohteiden luokituksella ohjataan peruskorjausten ja ylläpidon vaatimustasoa - mitä korkeampi luokka sitä tiukempaa vaatimustasoa kohteen suunnittelussa, peruskorjaustyössä ja ylläpidossa edellytetään. Arvoluokasta riippumatta jokainen kohde on ainutlaatuinen ja sen takia säilytettävä tuleville polville. Ideaalitilanteessa kaikki tässä ohjelmassa mainitut kohteet pidetään kaupungin

Fallkullan kotieläintila on suosittu retkikohde etenkin lapsiperheiden keskuudessa.

Haltialassa on kotieläintilan lisäksi myös leikkipaikka, joka uusittiin kartanopuiston peruskorjauksessa 2001–2002.

Kaupunki on myynyt Puotilan kartanon päärakennuksen yksityiselle toimijalle. Rakennuksessa toimii ravintola.

Malminkartanossa kasvaa aidattu hedelmätarha, jonka puut kukkivat kauniisti keväisin. Siellä järjestetään erilaisia tapahtumia ja tilaisuuksia. Elina Nummi.

toimesta julkisessa tai puolijulkisessa käytössä, jolloin ne ovat kaikkien kaupunkilaisten saavutettavissa.

Kaikista kohteista arvoluokasta riippumatta tulee laatia historiaselvitys ja kasvillisuusinventointi sekä muut tarpeelliset luontoinventoinnit ennen puistosuunnittelun käynnistämistä. Kaikkien toimenpiteiden tulee aina perustua edellä mainittuihin selvityksiin. Peruskorjaus- sekä hoito- ja kehittämissuunnitelmat tehdään yhteistyössä muiden virastojen kanssa, kuten esimerkiksi kaupunginmuseon, kaupunkisuunnittelu- ja kiinteistöviraston sekä valtakunnallisesti arvokkailla alueilla myös museoviraston kanssa. Kaikille kohteen asianosaisille annetaan mahdollisuus vaikuttaa suunnitteluun.

Kohteet on luokiteltu kolmeen arvoluokkaan Helsingin uuden yleiskaavan mukaan – **valtakunnallisesti, maakunnallisesti** ja **paikallisesti** arvokkaat kohteet[24]. Määräävänä arvona luokituksessa on kohteiden kulttuurihistoriallinen arvo. Muut arvot, kuten sosiaaliset arvot ja luontoarvot, parhaimmillaan tukevat kulttuurihistoriaa, mutta saattavat olla myös sen kanssa ristiriidassa.

Valtakunnallisesti arvokkaat kohteet ovat **I-tasoa**. Ne ovat Helsingin vanhimmat, historiallisesti arvokkaat ja eri aikakausien merkittävimmät kohteet. Kohteet on luokiteltu valtakunnallisesti merkittäviksi rakennetuiksi kulttuuriympäristöiksi (RKY). Näiden kohteiden ensisijaisena toimenpidesuosituksena on niiden ominaispiirteiden säilyttäminen tai palauttaminen[25].

Maakunnallisesti arvokkaat kohteet ovat **II-tasoa** ja paikallisesti arvokkaat kohteet **III-tasoa**. Nämä kohteet ovat joko kerroksellisuutensa, harvinaisuutensa tai jonkin muun erityispiirteen vuoksi Helsingille merkityksellisiä. Myös näissä kohteissa tulee vaalia alkuperäisten ominaispiirteiden säilymistä, mutta näissä nykypäivän käytön vaatimukset on helpompi sovittaa yhteen historiallisten arvojen kanssa.

Seuraavassa on listattu kohteet arvoluokittain sekä käyty lyhyesti läpi, miten tasoluokitus vaikuttaa kohteen säilyttämisen vaatimuksiin. Vaatimukset perustuvat rakennusviraston käytäntöön, jotka on määritelty *Katu- ja puisto-osaston hallinnassa olevien arvoympäristöjen määrittely ja toimintaohjeet* -raportissa. Niitä on täydennetty sosiaalisten arvojen ja luontoarvojen huomioon ottamisella, koska ne eivät sisältyneet alkuperäisiin arvoympäristökriteereihin[26]. Kohteen arvoluokka ei ole sidoksissa toimenpiteiden toteutuksen aikatauluun.

Tuomarinkylän kartanopuisto on arvoluokituksen I-luokkaa.

TASO I (VALTAKUNNALLINEN)

Kohteen ominaispiirteet ja yksityiskohdat tulee säilyttää. Kohteessa voidaan tehdä pääasiassa ennallistavia tai erikoiskäytöstä johtuvia väliaikaisia ja poistettavissa olevia muutoksia. Kohteessa voidaan tehdä perusteltuja, sen arvoa lisääviä vähäisiä muutoksia, jotka ovat sopusoinnussa sen kulttuurihistoriallisten arvojen kanssa.

Kartanopuistot: Herttoniemi, Meilahti, Stansvik, Tullisaari, Tuomarinkylä

Huvilapuutarhat: Annala, Matosaari

Sosiaaliset arvot tukevat kohteen kulttuurihistoriallisia ominaispiirteitä ja julkista käyttöä. Kohteen arvoja ja ominaispiirteitä heikentävät toiminnalliset tekijät tulee ohjata muualle. Kohteen luontoarvot säilytetään ja ne sovitetaan parhaalla mahdollisella tavalla kulttuurihistorialliseen kontekstiin. Perustellut muutokset kohteessa voivat liittyä juuri luontoarvojen huomioimiseen.

Munkkiniemen kartanopuisto on arvoluokituksen II-luokkaa.

TASO II (MAAKUNNALLINEN)

Kohteen nykytason säilyttäminen ja mahdollisesti heikentyneiden arvojen vahvistaminen ja palauttaminen ovat ensisijaisia tavoitteita. Kohteessa voidaan tehdä perusteltuja muutoksia, joiden tulee olla sopusoinnussa sen kulttuurihistoriallisten arvojen kanssa. Mahdolliset uudet toimenpiteet tulee suunnitella kohteen ympäristöä, aikaisempia rakennusvaiheita, ominaispiirteitä ja yksityiskohtia kunnioittaen.

Sosiaaliset arvot tukevat kohteen kulttuurihistoriallisia ominaispiirteitä ja julkista käyttöä. Toiminnalliset tekijät sovitetaan parhaalla mahdollisella tavalla kohteen kulttuurihistoriallisiin arvoihin ja ominaispiirteisiin. Kohteen luontoarvot säilytetään ja ne sovitetaan parhaalla mahdollisella tavalla kulttuurihistorialliseen kontekstiin. Luontoarvot voivat muuttaa kohteen jonkin osa-alueen alkuperäistä ilmettä.

Kartanopuistot: Haltiala, Kulosaari, Malminkartano, Munkkiniemi, Niskala, Nordsjö

Huvilapuutarhat: Tefke

Rastilan kartanopuisto on arvoluokituksen III-luokkaa.

TASO III (PAIKALLINEN)

Mahdolliset uudet toimenpiteet tulee sopeuttaa harmonisesti kohteen ominaispiirteisiin ja ympäristöön sekä suunnitteluajan yleisiin tyylipiirteisiin nähden. Kohteessa voidaan tehdä perusteltuja, sen kulttuurihistoriallisia arvoja tukevia muutoksia.

Kartanopuistot: Fallkulla, Puotila, Rastila, Ströms, Yliskylä

Huvilapuutarhat: Hietala

Sosiaalista arvoa nostavat tekijät sovitetaan parhaalla mahdollisella tavalla kohteen kulttuurihistoriallisiin arvoihin ja ominaispiirteisiin toiminnallisten tekijöiden siitä kuitenkaan kärsimättä. Luontoarvot säilytetään ja ne sovitetaan parhaalla mahdollisella tavalla kulttuurihistorialliseen kontekstiin. Luontoarvot voivat muuttaa kohteen joidenkin osa-alueiden alkuperäistä ilmettä.

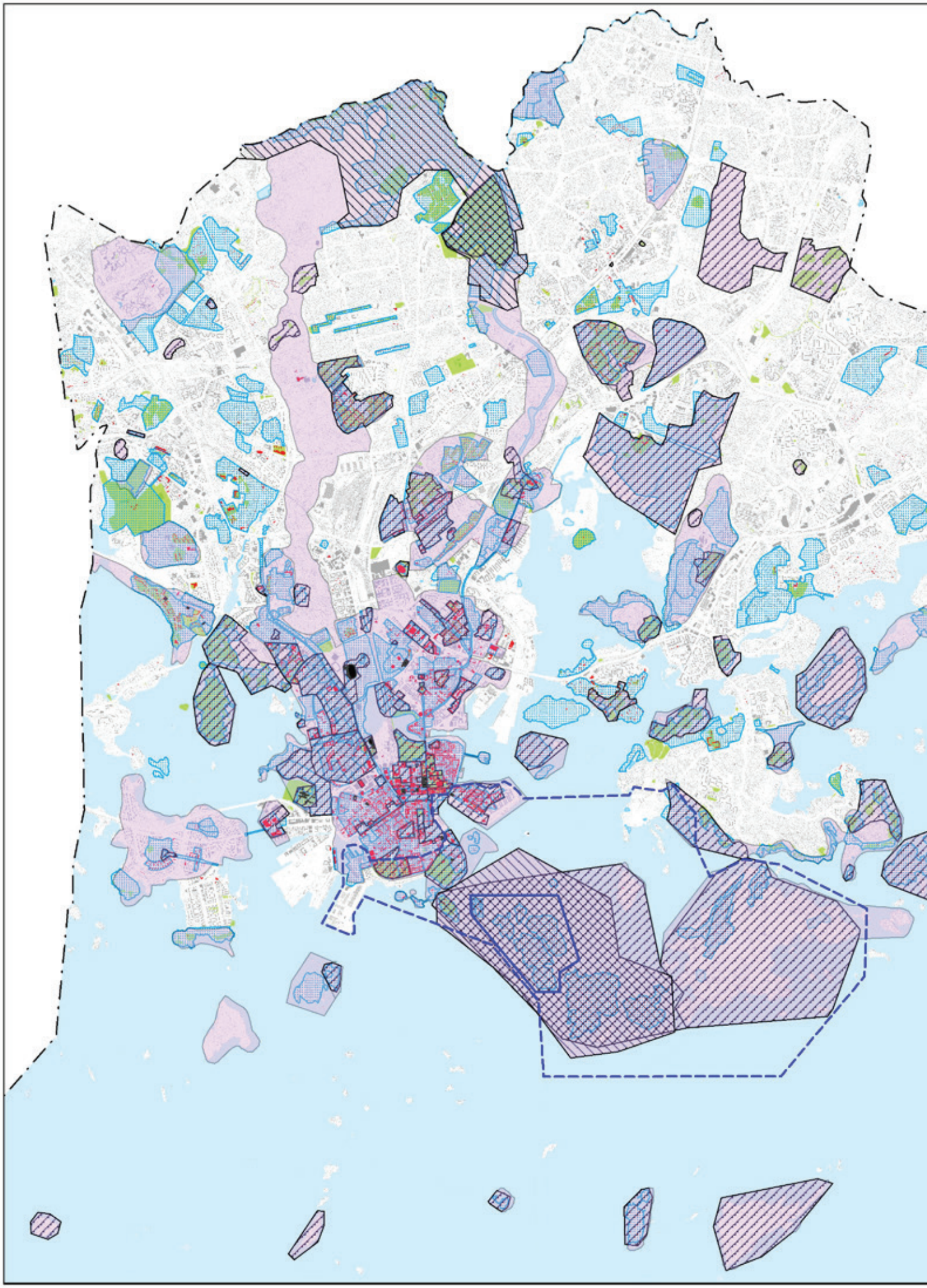

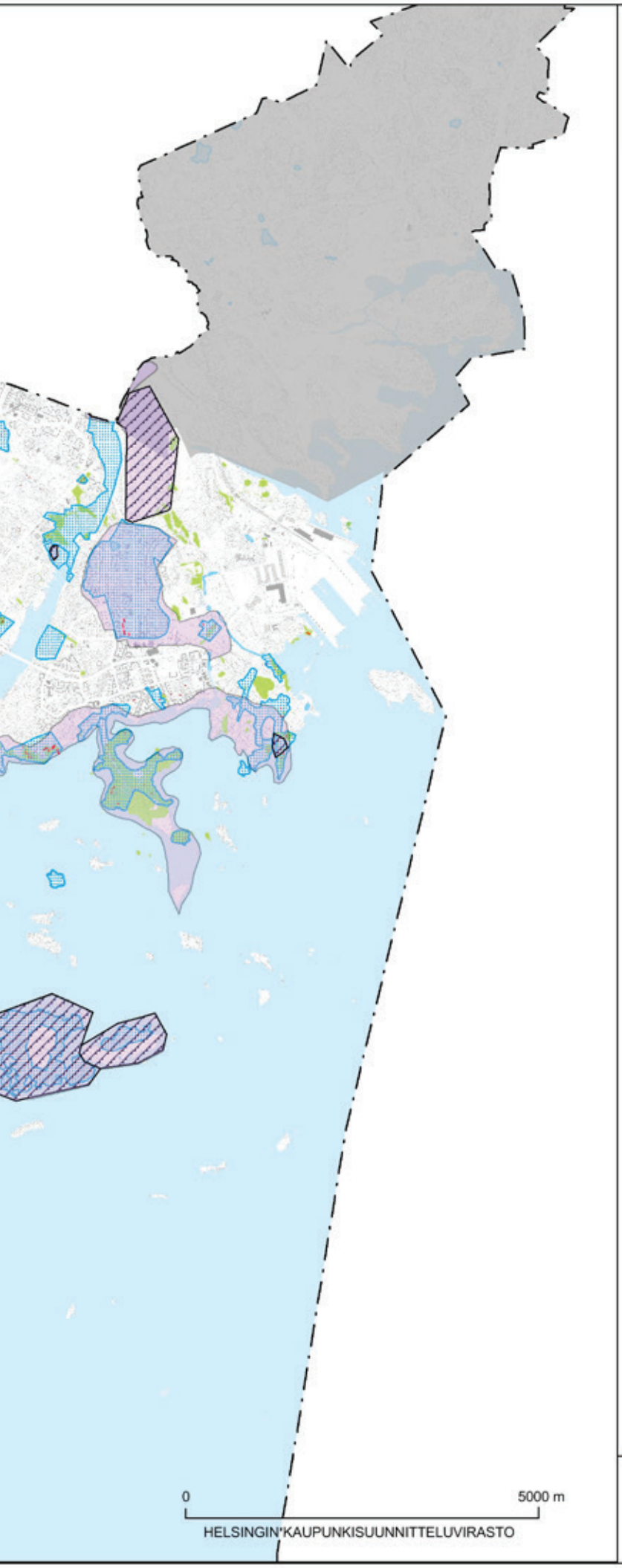

TEEMAKARTTA
TEMAKARTA

KULTTUURIYMPÄRISTÖT
KULTURMILJÖER

Pääkartan kulttuuriympäristöä koskevan määräyksen valtakunnallisesti merkittävät maisema- ja kulttuuriympäristökohteet. Teemakartta on oikeusvaikutteinen näiltä osin.

De nationellt betydande landskapsmiljöobjekt och de kulturmiljöobjekt av riksintresse som huvudkartans bestämmelser gällande kulturmiljöer avser. Temakartan har rättsverkan till dessa delar.

Valtakunnallisesti merkittävä rakennettu kulttuuriympäristö
(RKY 2009 -alue)
Bebyggd kulturmiljö av riksintresse
(RKY 2009 -område)

Valtakunnallisesti arvokas maisema-alue
(valtioneuvoston periaatepäätös 1995)
Nationellt värdefullt landskapsområde
(statsrådets principbeslut 1995)

Valtakunnallisesti merkittävillä maisema- ja kulttuuriympäristöalueilla valtakunnalliset inventoinnit otetaan huomioon suunnittelussa. Suunnittelussa on sovitettava yhteen kaavassa osoitettu maankäyttö ja maisema- ja kulttuuriympäristöarvot. Yksityiskohtaisessa suunnittelussa tulee selvittää ajankohtainen päätöstilanne.

På nationellt betydande landskapsområden och på kulturmiljöområdena av riksintresse ska de riksomfattande inventeringarna beaktas vid planeringen. Vid planering ska den i planen anvisade markanvändningen och landskaps- och kulturmiljövärdena anpassas till varandra. I samband med den detaljerade planeringen ska den aktuella beslutssituationen utredas.

Muut merkinnät ja suunnitteluohjeet:

Unescon maailmanperintökohde
Suomenlinnan maailmanperintökohdetta tulee hoitaa ja käyttää niin, että alueen maailmanperintöarvo ei heikenny.

Unescon maailmanperintökohteen suojavyöhyke.

Rakennussuojelulailla suojeltu rakennus
(tilanne 03.07.2014)

Muinaismuistolain nojalla suojellut muinaisjäännökset, muinaismuistoalueet ja vedenalaiset muinaisjäännökset ovat museoviraston muinaisjäännösrekisterissä. Vedenalaisen kulttuuriperinnön selvitystarve arvioidaan vesialueiden jatkosuunnittelussa.

Muinaismuistolailla suojeltu ensimmäisen maailmansodan linnoitusvyöhyke on kuvattu yleiskaavan raportissa Ensimmäisen maailmansodan linnoitusvyöhyke (Helsingin kaupunkisuunnitteluviraston yleissuunnitteluosaston selvityksiä 2014: 32 ja 2014: 33).

Valtakunnallisesti merkittäviä maisema- ja kulttuuriympäristöjä ja muinaismuistoja koskevassa yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa on neuvoteltava museoviranomaisten kanssa.

Maakuntainventoinnin kohteet (Uudenmaan kulttuuriympäristöt -selvitys 2012)
Maakuntainventoinnin kohteet otetaan huomioon suunnittelussa. Yksityiskohtaisessa suunnittelussa tulee selvittää ajankohtainen päätöstilanne.

Asemakaavalla suojeltu rakennus
(tilanne 31.07.2015)

Asemakaavalla suojeltu tai säilytettävä alue
(tilanne 30.06.2013)

Helsingin kulttuurihistoriallisesti, rakennustaiteellisesti ja maisemakulttuurin kannalta merkittävät alueet
(vuoden 2002 selvitys)

Koko Helsingin kulttuuriympäristöä koskeva kuvaus on Kaupungin muutos ja kulttuuriympäristöt -raportissa
(Helsingin kaupunkisuunnitteluviraston yleissuunnitteluosaston selvityksiä 2014: 17)

Östersundom ei kuulu yleiskaava-alueeseen.

HELSINGIN UUSI YLEISKAAVA
KAUPUNKIKAAVA
14.06.2016

Herttoniemen kartanopuisto on puutarhataiteellisesti yksi Suomen merkittävimpiä.

4 YLEISET PERIAATTEET KARTANOPUISTOJEN JA HUVILAPUUTARHOJEN KUNNOSTUKSELLE JA YLLÄPIDOLLE

Visio

Helsinkiläiset arvostavat yhä enemmän kartanopuistoja ja merkittäviä huvilapuutarhoja osana kaupungin ja joidenkin kaupunginosien identiteettiä. Ne ovat Helsingin tärkeimpiä viheralueita. Kartanopuistot säilytetään, suojellaan ja kunnostetaan, ja niitä ylläpidetään mallikelpoisesti, sillä ne ovat korvaamattomia maiseman, kulttuurihistorian ja kaupunkiluonnon arvotihentymiä. Kartanokokonaisuuksien säilymiseksi niissä sijaitsevien vanhojen rakennusten ei tarvitse tuottaa voittoa.

Helsingin kartanopuistojen ja merkittävien huvilapuutarhojen suojelu on itsestään selvää ja ammattitaitoinen henkilökunta pitää niistä huolta esimerkillisellä tavalla. Kaupunkilaisten kasvava kiinnostus ja rakkaus näitä vanhoja viheralueita kohtaan tukee Helsingin kaupungin ponnistuksia niiden säilymisen puolesta. Näiden arvokkaiden kulttuuriympäristöjen säilyttäminen otetaan osaksi kaupungin strategiaa.

4.1 ARVOT

Varsinkin kartanopuistoilla, mutta myös huvilapuutarhoilla, ja niiden säilymisellä on huomattava kulttuurihistoriallinen merkitys koko Uudenmaan kannalta. Ne ovat tärkeä osa Helsingin – Suomen pääkaupungin – ja Suomen valtion historiaa. Kartanopuistojen ja huvilapuutarhojen historiallisia, puutarhataiteellisia, kaupunkirakenteellisia, maisemallisia, ekologisia ja sosiaalisia arvoja tulee vaalia ja vahvistaa. Erilaiset ja osin ristiriitaiset arvot sovitetaan yhteen.

TOIMENPITEET

• Kartanopuistot ja merkittävät huvilapuutarhat lisätään arvoympäristötietokantaan, josta ne on helppo löytää ja jossa niiden aineisto on havainnollista.

• Tähän ohjelmaan valittiin vain ne puistot ja puutarhat, joiden suojelu ja ylläpito ovat tällä hetkellä kaupungin vastuulla. Kaupungin alueella on kuitenkin myös muita historiallisia kartanopuistoja ja huvilapuutarhoja, jotka tulee ensi tilassa inventoida. Ao. tiedot lisätään arvoympäristötietokantaan.

• Helsingin asukkaiden, valtion ja kuntatason päättäjien sekä muiden kansalaisten kiinnostusta kartanoiden ja vanhojen huviloiden arvokkaita puistoja ja puutarhoja kohtaan pyritään lisäämään esimerkiksi eri vuodenaikoina järjestettyjen ja eri teemoille omistettujen opastusten, lehtikirjoitusten ja esitelmien avulla. Teemoja voivat olla esimerkiksi vanhat kasvit, puutarhahistoria, tietty puisto tai puutarha tunnetun suunnittelijan tai tärkeän tyylikauden edustajana tai huvilakulttuurin kehitys Helsingin seudulla.

• Kartanopuistoilla ja vanhoilla, hyvin suunnitelluilla huvilapuutarhoilla on potentiaalista merkitystä nähtävyyskohteina niin maalta kuin mereltä käsin, mitä vahvistetaan yhteistyössä eri tahojen kanssa (esim. merellisen Helsingin yleissuunnittelun ja kansallisen kaupunkipuiston selvitystyön kanssa).

Kartanopuistojen kulttuurihistoriallinen merkitys on huomattava ja niistä löytyy laaja kirjo erilaisia arvoja. Näkymä Aino Acktén huvilalle Tullisaaressa.

4.2 KAAVOITUS

Kartanopuistot ja huvilapuutarhat sekä kaikki niihin liittyneet vanhat rakennukset, niiden rauniot ja muut jäännökset, esim. kiviaidat, tulee säilyttää ja suojella kaavamääräyksin[27]. Arvoympäristöihin kuuluvia kartanopuistoja ja huvilapuutarhoja varten tulee laatia suojelukaavat.

TOIMENPITEET

• Kaavoituksen lähtökohdaksi tulee aina laatia alueen ympäristöhistoriallinen selvitys ja kasvillisuuden inventointi. Kohteesta riippuen on usein tarpeellista teettää myös luontoselvityksiä.

• Kartanopuistoihin ja huvilapuutarhoihin kuuluvat rakennukset voivat sijaita puistoksi kaavoitetulla alueella puutarhakokonaisuuksien säilymiseksi[28].

• Asemakaavamerkinnöillä turvataan erityisiä maisemapiirteitä ja puistorakenteita kuten avoimena pidettäviä alueita, näkymiä, terassointeja, lehtikäytäviä, vesialtaita, lampia, niihin rakennettuja saaria yms.

• Kartanopuistojen ja siellä sijaitsevien rakennusten käytössä noudatetaan asemakaavan mukaista käyttötarkoitusta. Kartanoympäristössä sijaitsevan rakennuksen käyttötarkoitusta ei tule muuttaa poikkeuslupamenettelyllä. Mahdolliset muutokset tulee tehdä aina kaavamuutosprosessin kautta.

• Liikennöinti – ajo- ja vesiliikenneyhteydet sekä huoltoajo – puistoalueella määritellään asemakaavaa laadittaessa.

Muun muassa historiallisten puukujanteiden säilymistä voi turvata asemakaavamerkinnöillä. Kuvassa puukujanne Fallkullan kartanopuistossa.

4.3 SUUNNITTELU

Kaikki kartanopuistoihin ja merkittäviin huvilapuutarhoihin tehtävien toimenpiteiden tulee perustua aina suunnitelmiin, oli kyseessä sitten peruskorjaukseen tai ylläpitoon liittyvä toimenpide.

TOIMENPITEET

• Kaavoituksen yhteydessä tehdyt perusselvitykset päivitetään ja täydennetään tarpeen mukaan suunnittelun lähtötiedoiksi. Perusteellista korjausta vaativalle kohteelle laaditaan puisto- ja tarvittavista kohdista rakennussuunnitelma.

• Merenrantakohteissa suunnitelmaan sisällytetään myös kartanopuistoon tai huvilapuutarhaan liittyvä vesialue.

• Peruskorjaussuunnittelun yhteydessä tehdään aina kohdekohtainen hoito- ja kehittämissuunnitelma[29]. Siihen sisällytetään myös kohteiden mahdollisia metsäalueita koskevat ohjeet. Suunnitelma tarkistetaan aina kohteen ympäristöä koskevien suurehkojen muutosten yhteydessä, kuitenkin noin 10–15 vuoden välein.

• Metsäsuunnittelujärjestelmää muokataan niin, että kartanopuistoihin ja huvilapuutarhoihin kuuluvat metsäiset alueet merkitään järjestelmään omalla kuviomerkinnällä esim. kulttuurimaisemaalueena, jotta ne eroavat muista metsäkuvioista.

• Metsäkuvioiden alueilla olevat niityt merkitään yleisten alueiden rekisterin hoitoluokkakartalle. Jos metsäisen alueen aluskasvillisuuden hoitoa halutaan tehostaa ja ohjata avoimempaan suuntaan, määritellään metsänpohjan hoitotapa maisemaniityksi.

• Jos peruskorjauksen käynnistymiseen kuluu aikaa, laaditaan kasvillisuuden hoitosuunnitelma ennen peruskorjaus-, hoito- ja kehittämissuunnitelmien laatimista.

Näkymä Tefken huvilapuutarhaan, jonka rakenteet ovat huonossa kunnossa ja vaarassa hävitä vähitellen kokonaan.

Nordsjön kartanopuisto on peruskorjattu 2008-2010. Tyhjillään olevaa päärakennusta yritettiin tuloksetta myydä vuonna 2016.

4.4 PERUSKORJAUS

Kartanopuistot ja merkittävät huvilapuutarhat on pidettävä hyvässä kunnossa. Huonokuntoiset puistot ja puutarhat tulee peruskorjata joko kokonaan tai osittain. Peruskorjattuja kohteita on helpompi ja näin ollen myös edullisempi ylläpitää kuin kunnostamattomia kohteita.

TOIMENPITEET

- Peruskorjaus toteutetaan puisto- ja rakennussuunnitelmien mukaan. Peruskorjaus voi koskea vain osaa kartanopuiston tai huvilapuutarhan aluetta. Osaa alueista voidaan kehittää ylläpidon keinoin hoito- ja kehittämissuunnitelman pohjalta.

Nordsjön peruskorjauksen puistosuunnitelma vuodelta 2006. Maisema-arkkitehtitoimisto Näkymä oy.

4.5 YLLÄPITO

Kartanopuistoja ja huvilapuutarhoja tulee ylläpitää mahdollisimman hyvin. Siten voidaan välttää kalliita peruskorjaushankkeita. Metsäisiä alueita hoidetaan kartanopuistoissa ja huvilapuutarhoissa kunkin alueen ominaispiirteet huomioiden.

TOIMENPITEET

• Kaikista kartanopuistoista ja huvilapuutarhoista tulee olla ajan tasalla oleva kohdekohtainen hoito- ja kehittämissuunnitelma, joka ohjaa ylläpitoa. Pelkät hoitoluokat eivät riitä kartanopuistoihin, koska niiden ylläpito vaatii poikkeuksia verrattuna tavanomaisten viheralueiden hoitoon.

• Kartanopuistoihin ja huvilapuutarhoihin ei tehdä suunnittelemattomia täydennysistutuksia eikä niiden kalusteita tai rakenteita eikä niiden värejä tai materiaaleja muuteta, sillä sen tapaiset muutokset voivat olla ristiriidassa kohteen vanhojen ominaispiirteiden kanssa.

• Kartanometsien ylläpito kuvataan osana koko puiston tai puutarhan hoito- ja kehittämissuunnitelmaa. Kulttuurihistoriallisesti arvokkaita metsikköjä ei hoideta taajamametsinä, vaikka ne saattavat siltä nykyisin näyttää. Metsäpuustoa koskevat toimenpiteet viedään kaupungin metsäsuunnittelujärjestelmään.

• Merenrantojen ruovikon ja puuston kuten myös lampien, purojen ja muiden kosteikkopaikkojen kasvillisuuden hoito määritellään hoito- ja kehittämissuunnitelmissa ja toteutetaan niiden pohjalta.

• Ylläpidon urakoitsijan tulee omata asiantuntemusta ja tuntea henkilökohtaista kiinnostusta nimenomaan historiallisten puistojen ylläpitoa ja kasvillisuuden hoitoa kohtaan. Ylläpidon tulee olla pitkäjänteistä.

Näkymä vuosina 2005–2008 peruskorjatun Hietalan huvilapuutarhaan keskiakselia pitkin. Sen päätteenä on ilmeisesti 1920-luvulta peräisin oleva pylväskaari.

Strömsin kartanopuiston päärakennuksessa toimii kuvataidekoulu. Rakennuksissa tapahtuvan toiminnan tulee olla jatkuvaa ja sopia kartanopuiston tai huvilapuutarhan luonteeseen.

4.6 KÄYTTÖ

Kartanopuistojen ja huvilapuutarhojen rakennukset pyritään pitämään käytössä. Rakennuksia ja puistoa tulee käsitellä kokonaisuutena eikä toisistaan erillisinä kohteina. Rakennuksissa tapahtuvan toiminnan tulee sopia kartanopuiston tai huvilapuutarhan luonteeseen.

TOIMENPITEET

• Sopivan käytön löytäminen vanhoille rakennuksille vie usein paljon aikaa. Vaivannäkö maksaa itsensä kuitenkin takaisin siinä mielessä, että vanhaa rakennusta arvostava henkilö tai taho osaa ja haluaa huolehtia sen kunnosta ja säilymisestä. Sen vuoksi sopivan käytön ja/tai käyttäjien löytämiselle varataan runsaasti aikaa ja erilaisten, epätavallistenkin ideoiden kuunteleminen ja pohtiminen on tärkeää. Käytön reunaehtojen tulee olla selkeästi siten laadittuja, että niissä asetetaan kohteen historiallisten arvojen säilyminen kaikkien muiden tavoitteiden edelle.

• Kartanopuistojen ja huvilapuutarhojen päärakennukset pyritään säilyttämään julkisessa tai puolijulkisessa käytössä. Rakennusten käyttö ei saa asettaa esteitä näiden puistojen ja puutarhojen rauhalliselle virkistyskäytölle eikä turmella niiden perusluonnetta ja niihin liittyviä kasveja, näkymiä, rakenteita tai muita elementtejä. Rakennuksissa tapahtuvan toiminnan tulee vahvistaa paikan arvoa alueen asukkaiden kannalta.

• Käytön aiheuttama liikenne, pysäköinti, terassit ja varastointi määritellään huolella myynti- tai vuokrasopimuksissa siten, että ne järjestetään kulttuurihistorialliseen miljööseen sopivalla tavalla.

• Kartanopuisto- ja huvilapuutarha-alueiden vuokrasopimuksissa edellytetään ympäristön asianmukaista hoitoa ja tarpeen mukaan sitä ohjeistetaan. Vuokrasopimusehtojen noudattamista on jatkuvasti ja säännöllisesti valvottava.

• Kartanopuistoihin ja huvilapuutarhoihin on perustettu leikkipaikka-, peli-, ratsastus-, uimaranta- tai muita erityisalueita, jotka pirstovat historiallisia kulttuurimiljöökokonaisuuksia. Olisi usein myös näiden erityisalueiden käyttäjien etu, jos ao. toiminnot sijoitettaisiin väljemmin muualle. Mikäli tämä ei onnistu, tulee ao. toimintojen sijoittelun, kalustuksen ja varustuksen sopia kartano- ja huvilaympäristöön.

• Rakennusten ympärillä olevat yksityiseen tai puolijulkiseen käyttöön vuokrattujen pihapiirien tiedot siirretään yleisten alueiden rekisteriin, josta niiden tiedot, kuten vuokrasopimusehdot, ja rajaukset ovat helposti saatavissa.

Tefken huvilapuutarhan vieressä sijaitseva uimaranta on liikuntaviraston hallinnassa.

4.7 YHTEISTYÖ

Kartanopuistojen ja huvilapuutarhojen merkitys arvokkaina erityisalueina tulee tuoda selkeästi esille kaupungin uudessa, vuonna 2017 toteutuvassa organisaatiossa. Tulee korostaa myös, että näiden kohteiden säilyttäminen vaatii kaikkien kaupungin eri tahojen panosta.

TOIMENPITEET

• Kartanopuistoja ja huvilapuutarhoja varten perustetaan erityinen työryhmä. Sen tehtävänä on vastata kartanopuistojen suojelusta ja taata se, että ne kunnostetaan ja ylläpidetään yleisen kansainvälisen tason mukaisesti. Työryhmän jäsenet valitaan siten, että he edustavat eri alojen asiantuntemusta. Sen vetäjä koordinoi kartano- ja huvilakohteiden maankäytön suunnittelua, rakennusten käyttöä, viranomais- ja asukasyhteistyötä, suojelua ja ylläpitoa koko Helsingin alueella. Ryhmän jäsenet vastaavat yhteisesti sovituista tehtävistä toimialojensa mukaan. Osallistuvat vastaavat puolestaan omilla tahoillaan yhteisesti sovituista toimenpiteistä. Työryhmä käy säännöllisesti jokaisessa kartanopuistossa ja huvilapuutarhassa ja käynneistä laaditaan muistio, jotta työryhmän käsitykset niiden kuloisestakin tilasta pysyy ajan tasalla.

• Kaikki kartanopuistoihin ja huvilapuutarhoihin liittyvä aineisto, mm. em. työryhmän muistiot, talletetaan sähköiseen arkistoon, joka on järjestetty sekä kohde- että teemakohtaisesti.

• Vuonna 1999 laadittu yleisölle suunnattu kartanoesite päivitetään sekä paperi- että verkkojulkaisuksi.

Vuonna 1999 laadittu Kartanopuistomme - osa Helsingin historiaa *-esite. Helsingin kaupunki.*

Tuomarinkylän Kaisanmäessä on alettu toteuttaa vuonna 2015 laadittua hoito- ja kehittämissuunnitelmaa. Ensimmäinen toimenpide oli tiheäksi kasvaneen kartanometsän puuston harvennus ja vesakon raivaus. Vastaavia toimenpiteitä tulisi tehdä kiireesti myös monessa muussa kartanometsässä.

5 TOIMENPIDEOHJELMA KOHTEITTAIN

Tässä luvussa kerrotaan, mitä kunnostus- ja ylläpito-ohjelmassa mukana oleville kartanopuistoille ja huvilapuutarhoille on tavoitteena tehdä ohjelmakautena 2018–2038. Moniin kohteisiin on esitetty sekä peruskorjaus- että hoito- ja kehittämissuunnitelmien laatimista. Peruskorjauksen tavoitetilan määrittelevän puistosuunnitelman tulee koskea koko puistoaluetta. Hoito- ja kehittämissuunnitelmat laaditaan myös koko puistoa varten. Rakennussuunnitelma voi sen sijaan – kulloisenkin puiston tai puutarhan tilanteesta riippuen – koskea vain yhtä tai useampaa osa-aluetta.

On huomattava, että kaikkien kaavoitusratkaisujen tulee olla selvillä ennen kuin alueella sijaitsevan historiallisen puiston tai puutarhan peruskorjausta ryhdytään suunnittelemaan. Myös kaavoitusratkaisuja suunniteltaessa on aina – ja alusta alkaen – otettava huomioon kulloinkin kaavoitettavalla alueella sijaitseva historiallinen puisto eli sen säilymisen kannalta olennaiset suojelu- ja muut erityistoimenpiteet.

Ohjelmakauden alkuun on esitetty neljä kiireellistä peruskorjauskohdetta. Matosaaren ja Tefken huvilapuutarhoissa on vaarana puutarhojen ja etenkin niiden rakenteiden tuhoutuminen. Stansvikin kartanopuiston käyttäjämäärät ja kulutus tulevat lähivuosina voimakkaasti kasvamaan viereisen Kruununvuorenrannan asuntoalueen rakentuessa. Tuomarinkylän kartanopuistoon on laadittu vuonna 2015 hoito- ja kehittämissuunnitelma, jonka toteuttamista tulee jatkaa johdonmukaisesti.

Osaa kohteista ei ole peruskorjattu eikä niillä ole ajan tasalla olevaa hoito- ja kehittämissuunnitelmaa. Niille on ehdotettu kiireellisenä tehtävänä suppeamman, pääasiassa kasvillisuutta koskevan hoitosuunnitelman laatimista ennen peruskorjauksen käynnistymistä. Tällaisia kohteita ovat Fallkullan, Malminkartanon ja Niskalan kartanopuistot.

Kunnostus- ja ylläpito-ohjelmaa toteutetaan toistaiseksi käytettävissä olevien määrärahojen puitteissa. Toteutukselle tulee kuitenkin varata vuosittainen määräraha työn alla olevaan yleisten alueiden ohjelmaan. Kunnostus- ja ylläpito-ohjelman toteutumista seurataan ja sitä päivitetään tarvittaessa.

5.1 KARTANOPUISTOT

FALLKULLA

Fallkullan kartanopuiston puutarha on voimassa olevassa asemakaavassa Y-tontti ja päärakennus asuinkäytössä vuonna 2017.

- Fallkullan kartanoympäristön kaavamuutos on valmisteilla. Päärakennuksen puutarha tulee muuttaa osaksi kartanopuistoa vastatakseen ympäristön kasvavaan käyttöpaineeseen.

- Puisto sekä päärakennusta ympäröivä puutarha tulee peruskorjata eli niitä varten laaditaan peruskorjaus- sekä hoito- ja kehittämissuunnitelmat.

- **Kiireellinen toimenpide**: Kartanopuistoon laaditaan kasvillisuuden hoitosuunnitelma ennen peruskorjauksen käynnistymistä.

HALTIALA

Näkymä Haltialan kartanopuiston muotopuutarhaan, jonka hoitotasoa tarkistetaan laadittavassa hoito- ja kehittämissuunnitelmassa.

- Laaditaan hoito- ja kehittämissuunnitelma, jonka lähtökohtana on vuonna 2000 tehtyyn kunnostussuunnitelmaan liittyvä hoitosuunnitelma. Kohdetta aletaan hoitaa hoito- ja kehittämissuunnitelman pohjalta.

- Vuokrasopimukset uusitaan kahvilan ja kioskin osalta ja niitä tarkennetaan siten, että kohteen historiallinen arvo tulee otetuksi niissä paremmin huomioon.

- **Kiireellinen toimenpide**: Haltialan kartanon pihan vuonna kunnostussuunnitelman lähtötietoihin kuului vuonna 1997 tehty kasvillisuusinventointi. Sen yhteydessä inventoitiin myös puistometsän puuvartinen kasvillisuus. Inventointi on nyt päivitettävä ja siihen tulee sisällyttää tärkeimpien puiden kuntoarviot. Niiden hoito toteutetaan kiireellisesti.

HERTTONIEMI

• Vuonna 2009 valmistunutta hoito- ja kehittämissuunnitelmaa on täsmennettävä joiltakin osin, koska se ei nykyisellään takaa puiston kaikinpuolista säilymistä. Kohdetta ylläpidetään toistaiseksi em. täsmennetyn hoito- ja kehittämissuunnitelman mukaisesti. Hoitotasoa on tarkistettava erityisesti maisemapuiston ja rantapuiston alueella. Suunnitelmassa esitetyt pienet kunnostushankkeet toteutetaan.

• Hoito- ja kehittämissuunnitelma päivitetään v. 2025.

Maisemapuutarhan lammen ympäristöä uhkaa umpeenkasvu Herttoniemen kartanopuistossa.

KULOSAARI

• Kun Kivinokan asemakaava on valmistunut, asemakaavassa määritelty puisto peruskorjataan eli sitä varten laaditaan peruskorjaus- sekä hoito- ja kehittämissuunnitelmat.

• Päärakennuksen ja muiden rakennusten vuokralaisia tai uusia omistajia koskevat vuokra- ja/tai myyntisopimukset korjataan sellaisiksi, että ne takaavat puiston säilymisen arvokkaana historiallisena kohteena.

• **Kiireellinen toimenpide**: Alueetta koskevat perusselvitykset tehdään kuten myös niihin pohjautuva suojeluasemakaava. Sen laatiminen alkaa 2017 eli jo kuluvana vuonna.

Kartanoryhmä vastaa kuvassa näkyvän Kulosaaren kartanopuiston ydinalueen ylläpidosta.

MALMINKARTANO

Malminkartanon kartanopuiston ydinalue on täysin umpeenkasvanut. Sen taustalla pilkottaa asuinkäytössä oleva päärakennus.

- Kartanopuisto peruskorjataan eli sitä varten laaditaan peruskorjaus- sekä hoito- ja kehittämissuunnitelmat.

- **Kiireellinen toimenpide**: Kohde on hoitamaton, oikeastaan jo pahasti ränsistynyt, ja se menettää sen vuoksi jatkuvasti arvoaan. Vuodelta 2003 peräisin oleva kasvillisuusinventointi päivitetään mahdollisimman pian, ja ylläpidon kohentaminen käynnistetään heti kun kasvillisuuden hoitosuunnitelma on saatu valmiiksi. Sen tekemistä on pyrittävä kiirehtimään.

MEILAHTI

Meilahden kartanopuiston päärakennus on vuonna 2017 tyhjillään.

- Kartanopuiston alueella on vireillä asemakaavan muutos. Purettavaksi määrätyn taidemuseon paikan ja muiden rakennusten tulevasta käytöstä ei ole vielä päätetty. Em. taidemuseon paikan palauttaminen osaksi valtakunnallisesti arvokasta kartanopuistoa olisi tavoiteltavaa, sillä alueella on jo ennestään Tamminiemen huvila erityylisine pikkurakennuksineen sekä Villa Solhemin perustukset, taideteoksia ym.

- Peruskorjaus- sekä hoito- ja kehittämissuunnitelmat laaditaan ja toteutetaan, kun alueen maankäyttöä koskevat päätökset on tehty.

MUNKKINIEMI

• Kartanopuisto peruskorjataan, eli tehdään tarpeelliset perusselvitykset (historiaselvitys ja kasvillisuusinventointi), peruskorjaus- sekä hoito- ja kehittämissuunnitelmat. Munkkiniemen kartanosta ilmestyi historiikki vuonna 2015 mutta se ei ole puiston kannalta riittävä.

• Mikäli peruskorjaus ei käynnisty, puistosta laaditaan perusselvitykset. Sen jälkeen tehdään kasvillisuuden hoitosuunnitelma, jota aletaan toteuttaa.

Munkkiniemen kartanopuiston tilarakenne on hämärtynyt kylväytyneen kasvillisuuden takia; mm. näkymäakseli Meilahden kartanopuistoon on hävinnyt.

NISKALA

• Puistosta laaditaan historiaselvitys ja sitä koskeva vuonna 2004 tehty kasvillisuusinventointi päivitetään. Peruskorjaus- sekä hoito- ja kehittämissuunnitelmat laaditaan ja toteutetaan.

• Päärakennuksen myyntiä valmistellaan vuonna 2017. Jos joku sopiva taho ostaa päärakennuksen, niin sen kanssa tulee yrittää aloittaa yhteistyö alueen maisemanhoidon kohentamiseksi. Tämä olisi uudenlainen, kaupungin, paikallisten asukkaiden ja itse kohteen kannalta arvokas toimintamalli.

• Alueen liikennejärjestelyt on suunniteltava siten, että ne eivät häiritse Haltialan kotieläintilan toimintaa.

• **Kiireellinen toimenpide**: Ennen peruskorjauksen käynnistymistä kartanopuistoon laaditaan kasvillisuuden hoitosuunnitelma, jota aletaan toteuttaa.

Niskalan kartanopuisto on päärakennuksen ympäristöä lukuun ottamatta hoitamattomana täysin umpeenkasvanut. Vuonna 2017 päärakennus on asuinkäytössä.

NORDSJÖ

Nordsjön kartanopuisto on suurimmaksi osaksi hyvässä kunnossa. Kuvassa näkyy kartanopuiston ydinaluetta kiertävä kunnostettu kiviaita ja taustalla pehtorin rakennus.

- Puiston ylläpito toteutetaan kunnostussuunnitelman yhteydessä laaditun hoitosuunnitelman mukaisesti.

- Vuonna 2011 tehty hoitosuunnitelma päivitetään hoito- ja kehittämissuunnitelmaksi.

- Päärakennuksen myyntiä valmistellaan (tilanne vuonna 2017).

PUOTILA

Puotilan kartanopuiston päärakennuksessa toimivan ravintolan varastointi näkyy ikävästi kartanopuistoon.

- Vuonna 2010 laadittu puistosuunnitelma päivitetään. Rakennussuunnitelmat laaditaan tarpeellisin osin samoin kuin hoito- ja kehittämissuunnitelma, joita aletaan toteuttaa. Huom. Kartanopuistoon liittyvä, niin sanottu Juorumäen alue on mukana vuosia 2013–2022 varten laaditussa luonnonhoidon suunnitelmassa (Puotilan-Vartiokylän-Fallpakan aluesuunnitelma sekä luonnonhoidon toteutussuunnitelma).

- Päärakennuksen vuokraajan on pidettävä kartanoalue nykyistä siistimpänä ja tarvittaessa hänen vuokrasopimustaan on täsmennettävä, jollei siihen jo nyt sisälly ympäristön vaalimista koskevia ehtoja. Olisi toivottavaa, että tontille laadittua suunnitelmaa toteutetaan ko. toimijan ja kaupungin välisenä yhteistyönä.

- Kartanon päärakennuksen ja Vartiokylänlahden välinen alue tulee toteuttaa asemakaavan (11.8.2000) mukaisesti osana kartanopuistoa.

RASTILA

• Rastilan leirintäalueen kaavoituksessa tulisi säilyttää kartanorakennus ja sen edessä oleva puutarha julkisina tai puolijulkisina sekä kartanokokonaisuuden yhteys Vartiokylänlahteen.

• Vuonna 2009 tehty kasvillisuusinventointi päivitetään, sillä sitä tarvitaan sekä kaavoituksen että kartanopuiston peruskorjauksen lähtömateriaaliksi. Puiston peruskorjaus- sekä hoito- ja kehittämissuunnitelmat laaditaan ja toteutetaan.

Rastilan kartanopuiston päärakennus on vuonna 2017 tyhjillään.

STANSVIK

• **Kiireellinen toimenpide**: Puiston peruskorjaus- sekä hoito- ja kehittämissuunnitelmat laaditaan ja toteutetaan.

Stansvikin kartanometsiä uhkaa umpeenkasvu. Aiemmin "temppeliksi" kutsutulta huvimajalta avautui näkymälinja päärakennukselle.

STRÖMS

Strömsin kartanopuiston suurimpia ongelmia on nurmipintaista ydinaluetta reunustavan puuston vesakoituminen, minkä myötä mm. näkymä merelle on vaarassa umpeutua.

- Vuonna 1996 tehdyt perusselvitykset päivitetään ja täydennetään. Peruskorjaus- sekä hoito- ja kehittämissuunnitelmat laaditaan ja toteutetaan.

TULLISAARI

Tullisaaren kartanopuisto on hyvässä kunnossa. Näkymä Kihlauskallio-nimiseltä näköalapaikalta Tullisaarenlahdelle.

- Puistoa ylläpidetään kunnostussuunnitelman yhteydessä laaditun hoitosuunnitelman mukaisesti. Ns. läntisen niemen metsäisten alueiden hoitoon kiinnitetään erityistä huomiota. Voimassa olevan hoitosuunnitelman lisäksi noudatetaan luonnonhoitoa koskevien toimenpiteiden suunnittelun mallia, ks. 4.3 Suunnittelu.

- Suunnitellut mutta vielä puuttuvat rakenteet ja kausikasvi-istutukset toteutetaan.

- Vuonna 2011 laadittu hoitosuunnitelma päivitetään hoito- ja kehittämissuunnitelmaksi.

TUOMARINKYLÄ

• Tuomarinkylän ympäristön kaavoituksessa on otettava huomioon maankäytön ja kulttuuriympäristö- ja maisema-arvojen yhteensovittaminen. Jatkossa alueen merkitys kasvaa Helsinkipuiston ja virkistysverkoston osana.

• **Kiireellinen toimenpide**: Puistoa ylläpidetään vuoden 2015 hoito- ja kehittämissuunnitelman mukaisesti. Siinä esitetyt investointihankkeet toteutetaan rakennussuunnitelman mukaisesti, jonka teettäminen kuuluu kiireellisiin tehtäviin.

Tuomarinkylän kartanopuistossa on alettu toteuttaa vuonna 2015 laadittua hoito- ja kehittämissuunnitelmaa. Toimenpiteitä tulee jatkaa. Mm. kuvassa näkyvän päärakennuksen puutarha tulee kunnostaa.

YLISKYLÄ

• Kauppakeskuksen alueelle tehdään asemakaavan muutosta, mikä mahdollistaa alueen täydennysrakentamisen. Kartanopuiston viereen suunnitellaan uutta kauppakeskusta. Kartanopuiston käyttö tulee kasvamaan.

• Laaditaan hoito- ja kehittämissuunnitelma, jota aletaan toteuttaa. Nurmikoita hoidetaan käyttönurmena käyttöpaineiden lisäännyttyä ja hiekalle perustettua niittyä kehitetään edelleen.

Keskellä kaupunkirakennetta sijaitsevaan Yliskylän kartanopuistoon kohdistuu entistä enemmän käyttöpaineita alueen täydennysrakentamisen myötä.

5.2 HUVILAPUUTARHAT

ANNALA

Annalan kartanometsä on vaarassa kasvaa umpeen. Arvokkaille jalopuille tulee raivata kasvutilaa.

- Kasvillisuusinventointi laaditaan.

- Peruskorjauksen yhteydessä vuonna 2001 laadittu hoitosuunnitelma päivitetään hoito- ja kehittämissuunnitelmaksi, jonka mukaan puistoa aletaan ylläpitää.

- Kunnostussuunnitelman toistaiseksi toteuttamatta jääneiden aiheiden suunnitelmat päivitetään ja toteutetaan.

- Tyhjillään olevan päärakennuksen tulevaisuus on auki (tilanne keväällä 2017). Alueesta on vireillä kaavamuutos, joka mahdollistaisi päärakennuksen myynnin. Rakennukselle tulisi löytää julkinen tai puolijulkinen käyttö.

HIETALA

Hietalan huvilapuutarha on suurimmaksi osaksi hyvässä kunnossa. Kuvassa näkyy puutarhan pääakselin päätteenä oleva näyttävä pylväskaari.

- Peruskorjauksen yhteydessä laadittu kunnossapitosuunnitelma päivitetään hoito- ja kehittämissuunnitelmaksi. Nykyistä hoitotasoa tuetaan hoito- ja kehittämissuunnitelmaan lisättävillä täsmennyksillä.

MATOSAARI

- **Kiireellinen toimenpide**: Päärakennuksen raunio tulee kunnostaa turvallisuussyistä mahdollisimman nopeasti.

- **Kiireellinen toimenpide**: Vuonna 2012 laadittu puistosuunnitelma päivitetään, hoito- ja kehittämissuunnitelma sekä rakennussuunnitelmat laaditaan ja toteutetaan tarpeellisin osin ottaen huomioon myös Itämaisen sodan ajalta peräisin olevaan maalinnoitukseen liittyvät elementit, jotka ovat muinaismuistolain suojaamia.

Matosaaren huvilapuutarhan päärakennuksen raunio on nykykunnossa vaarallinen. Myös muut puutarharakenteet ovat huonossa kunnossa.

TEFKE

- Peruskorjauksen lähtökohtana on vuonna 2009 laadittu hankesuunnitelma.

- **Kiireellinen toimenpide**: Historiaselvitys laaditaan peruskorjauksen lähtöaineistoksi. Vuonna 2011 tehty kunnostussuunnitelma päivitetään, hoito- ja kehittämissuunnitelma tehdään ja ne toteutetaan.

Tefken huvilapuutarhan rakenteet ovat huonossa kunnossa ja vaarassa hävitä kokonaan. Kuvassa päärakennuksen raunio.

LÄHTEET JA KIRJALLISUUS

PAINAMATTOMAT LÄHTEET

Hautamäki, Ranja. *Helsingin kartanoympäristöt – yhteenveto syksyn 1998 inventoinnista*. Rakennusvirasto, viherosasto. 1999.

Maisema-arkkitehtitoimisto Näkymä Oy. *Kartanopuistojen ja huvilapuutarhojen inventointilomakkeet*. 2015–2016.

Nokso-Koivisto, Silja. *Helsingin merelliset huvilapuutarhat*. Helsingin kaupunki, Kaupunkisuunnitteluvirasto, Ympäristötoimisto. 2015.

Rantala, Kaija ja Islander, Päivi. *Katsaus kartanoympäristöjen nykytilaan käyttöön ja ympäristön kunnostustarpeisiin*. Helsingin kaupunki, kiinteistövirasto, metsä- ja maatalousosasto. 1991.

PAINETUT LÄHTEET

Hautamäki, Ranja. *Kartanot kaupungissa, Helsingin kartanoympäristöjen kaupunkimaistuminen, säilyttäminen ja yhteensovittaminen kaupunkirakenteeseen*. Aalto-yliopiston julkaisusarja Doctoral Dissertations 4/2016. Helsinki 2015.

Historiallisten puistojen ja puutarhojen suojelu, hoito ja kunnostus. RT-kortti: Infra 23-710115. Rakennustieto Oy. 2013.

Jaakkola, Maria, Böhling, Anna, Lämsä, Anu ja Nicklén, Mervi. *Helsingin Viher- ja virkistysverkoston kehittämissuunnitelma – VISTRA OSA II*. Helsingin kaupunkisuunnitteluviraston asemakaavaosaston selvityksiä 2016:2.

Jaakkola, Maria, Karisto, Maria, Kuokkanen-Suomi, Liisa ja Kiljunen-Siirola, Raisa. *Merellinen Helsinki 2050. VISTRA OSA I: lähtökohdat ja visio*. Helsingin kaupunkisuunnitteluviraston asemakaavaosaston selvityksiä 2013:4.

Kivi, Tuuli (toim.). *Helsingin kartanoympäristöt kuntoon ja käyttöön, työryhmän raportti 13.6.1995*. Helsingin kaupungin kiinteistöviraston metsä- ja maatalousosaston julkaisu 5/1995.

Kurtto, Arto ja Helynranta, Leena. *Helsingin kasvit – kukkivilta kiviltä metsän syliin*. Helsinki 1998.

Leinonen, Reima ja From, Stella (toim.) *Jalopuuympäristöjen hoito ja uhanalaiset lait*. Suomen ympäristö 41/2009. Sastamala 2009.

Perälä, Tiina, Liski, Matti ja Ruoff, Eeva. *Kartanopuistojen kunnostuksen työtapoja Helsingissä.* Helsingin kaupungin rakennusviraston julkaisut 2012:5 / Katu- ja puisto-osasto.

Perälä, Tiina, Saarikko, Jere ja Ruoff, Eeva. *Katu- ja puisto-osaston hallinnassa olevien arvoympäristöjen määrittely ja toimintaohjeet.* Helsingin kaupungin rakennusviraston julkaisut 2008:8 / Katu- ja puisto-osasto.

Salastie, Riitta, Kiljunen-Siirola, Raisa, Karisto, Maria ja Jaakkola, Maria. *Helsingin yleiskaava, Kaupungin muutos ja kulttuuriympäristöt.* Helsingin kaupunkisuunnitteluviraston yleissuunnitteluosaston selvityksiä 2014:17.

Tegel, Satu (toim.) *Helsingin kartanoympäristöjen perusparannuksen ja hoidon seurantaryhmä, työryhmän väliraportti 31.12.1997.* Helsingin kaupungin rakennusviraston viherosaston selvityksiä 1998:1.

Vierikko, Kati, Salminen, Jere, Niemelä, Jari, Jalkanen, Joel ja Tamminen, Niina. *Helsingin yleiskaava, Helsingin kestävä viherrakenne, Miten turvata kestävä viherrakenne ja kaupunkiluonnon monimuotoisuus tiivistyvässä kaupunkirakenteessa. Kaupunkiekologinen tutkimusraportti.* Helsingin kaupunkisuunnitteluviraston yleissuunnitteluosaston selvityksiä 2014:27.

Viheralueiden hoitoluokitus. Viherympäristöliitto ry julkaisu 36. Helsinki 2007.

INTERNET-LÄHTEET

Helsingin kaupungin karttapalvelu. http://kartta.hel.fi

Museovirasto. Valtakunnallisesti merkittävät rakennetut kulttuuriympäristöt RKY. www.rky.fi

Valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden soveltaminen kaavoituksessa. http://www.ym.fi/fi-FI/Maankaytto_ja_rakentaminen/Lainsaadanto_ja_ohjeet/Maankaytto_ja_rakennuslaki_2000_sarja/Opas_9_Valtakunnallisten_alueidenkayttot(4376). Julkaistu 3.4.2003, päivitetty 31.7.2015.

Ympäristöhallinnon yleinen verkkopalvelu, Valtakunnallisesti arvokkaat maisema-alueet. www.ymparisto.fi/fi-FI/Luonto/Maisemat/Arvokkaat_maisemaalueet

VIITTEET

[1] Jaakkola et al. 2013 s. 76

[2] Jaakkola et al. 2013 s. 78–79; Nokso-Koivisto 2015

[3] Hautamäki 2015 s. 108–124

[4] Viheralueohjelma 1999–2008 on ollut Helsingin viheralueiden tavoite- ja kehittämisohjelma ko. ajanjaksolle.

[5] Esimerkkinä tästä mainittakoon Jollaksen kartanon laaja ja arvokas puutarha, joka on nykyisessä asemakaavassa tontti. Tämän kohteen asemakaavaa tulisi muuttaa, kun kartanorakennus on myyty. Kartanomiljöön ja kulkuyhteyksien kannalta suurin osa tontista tulisi uudessa asemakaavassa muuttaa puistoksi, jolloin olisi mahdollista liittää alue kartano-ohjelmaan arvoalueeksi ja kunnostaa se.

[6] Perälä et al. 2008

[7] Helsingin kaupungin karttapalvelu. http://kartta.hel.fi, jonka luontotietojärjestelmästä löytyy ekologisia tietoja.

[8] Helsingin yleiskaava, Kaupungin muutos ja kulttuuriympäristöt. 2014.

[9] Vierikko et al. 2014

[10] Jaakkola et al. 2013

[11] Jaakkola et al. 2016

[12] Perälä et al. 2012

[13] Helsingin kaupungin karttapalvelu. http://kartta.hel.fi. (Huom. Kohteet päivittyvät karttapalveluun viiveellä, eivätkä välttämättä ole nähtävissä siellä raportin painohetkellä.); Perälä et al. 2008.

[14] Jaakkola et al. 2016 s. 18–23.

[15] Museovirasto, Valtakunnallisesti merkittävät rakennetut kulttuuriympäristöt RKY 2009.

[16] Valtakunnallisesti arvokkaat maisema-alueet 1992.

[17] Valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden soveltaminen kaavoituksessa, s.47. http://www.ym.fi/fi-FI/Maankaytto_ja_rakentaminen/Lainsaadanto_ja_ohjeet/Maankaytto_ja_rakennuslaki_2000_sarja/Opas_9_Valtakunnallisten_alueidenkayttot(4376). Julkaistu 3.4.2003, päivitetty 31.7.2015.

[18] Helsingin kartanoista myös ohjelmaan kuulumattomat Degerö, Jollas ja Villinki ovat RKY-kohteita.

[19] Historiallisten puistojen ja puutarhojen suojelu, hoito ja kunnostus. RT- kortti 2013 s.9

[20] Hautamäki 2015 s. 145

[21] Huom. Alun perin kartanopuistot sijaitsivat maaseudulla ja kaupunkirakenne on usein vasta vuosisatoja myöhemmin kehittynyt niiden ympärille.

[22] Jaakkola et al. 2013 s. 88–97, ks. karttaesitykset

[23] Vierikko et al. 2014 s. 61–62

[24] Helsingin uusi yleiskaava. Kaupunkikaava. Teemakartta Kulttuuriympäristöt. 14.6.2016

[25] Helsingissä on myös kaksi valtakunnallisesti arvokasta maisema-aluetta, Suomenlinna ja osa Vantaanjokilaaksoa. Näissä kriteerinä ovat erittäin laajat maisemakokonaisuudet. Vantaanjokilaakson maisema-alueen sisään jäävät Haltiala, Niskala ja Tuomarinkylä. Tässä työssä arvoluokkaan 1 on otettu ainoastaan RKY-kohteet, koska tällöin kriteerinä on itse kartanopuisto, eikä niinkään sitä ympäröivä laaja maisematila.

[26] Tässä työssä on yleiskaavan arvoluokkiin sovellettu rakennusviraston arvoympäristöjen tasoluokituksen määrityksiä kohteen säilyttämisen vaatimuksiin. Taso 1 = valtakunnallinen, taso 2 = maakunnallinen ja taso 3 = paikallinen. Tässä työssä kartanopuistojen osalta arvoluokkiin on lisätty ekologiset ja sosiaaliset arvot.

[27] Ns. kiviaita on yleensä rakennettu varsinaisen puusta rakennetun aidan perustukseksi. Se on säilynyt aitaa vasten kinostuneen lumen alla, kun taas aidan puusta tehty yläosa on vähitellen lahonnut tai ränstymisen takia purettu pois.

[28] Kartanopuistot on useimmiten suunniteltu niin, että päärakennus ja sinne esim. portilta tai rannalta johtavat tiet ovat sommitelman kannalta hallitsevia. Jos päärakennus ja sitä ympäröineet, aikoinaan huolellisesti suunnitellut istutukset erotetaan yksityiseksi tonttialueeksi, ei sitä voi enää pitää kulttuurihistoriallisesti arvokkaana puistokokonaisuutena.

[29] Jos tiedetään että peruskorjausta joudutaan odottamaan pitkään ja kohteen ylläpito pitää saada käyntiin tai tarkentumaan, laaditaan kohteeseen kasvillisuuden hoitosuunnitelma jo ennen varsinaista peruskorjausta.

KUVAILULEHTI

Tekijät	Tiina Perälä, Matti Liski, Eeva Ruoff
Julkaisun yhteyshenkilö rakennusvirastossa	Birgitta Rossing
Julkaisun nimi	Julkiset kartanopuistot ja huvilapuutarhat Helsingissä – Kunnostus- ja ylläpito-ohjelma 2018–2038
Sarja	Kaupunkiympäristön julkaisuja 2017:3
Sarjanumero	2017:3
Julkaisuaika	elokuu 2017
Sivuja	99 Liitteitä 3
ISBN	978-952-331-319-4 (painettu versio), 978-952-331-320-0 (verkkoversio)
Kieli	suomi

Tiivistelmä

Kunnostus- ja ylläpito-ohjelma koskee 16 kartanopuistoa ja 4 huvilapuutarhaa. Kunnostus- ja ylläpito-ohjelman tavoitteena on määritellä ne keinot, joiden avulla kartanopuistot ja huvilapuutarhat voidaan säilyttää sekä tämän tarkoitusperän vaatimat selvitys-, kunnostus- ja ylläpitotarpeet. Tavoitteena on myös valittujen kartanopuistojen ja huvilapuutarhojen liittäminen osaksi kaupungin arvoympäristötietokantaa, josta ne ovat tähän asti puuttuneet. Ohjelma palvelee kaikkia niitä hallintokuntia, jotka ovat kartanopuistojen ja huvilapuutarhojen kanssa tekemisissä. Kunnostus- ja ylläpito-ohjelmassa on kuvaus kartanopuistojen ja huvilapuutarhojen inventoinnista, joka tehtiin vuosien 2015–2016 aikana. Inventoinnin pohjalta kerrotaan puistojen ja puutarhojen nykytilanteesta ja arvoista. Ohjelmassa esitetään yleiset periaatteet kartanopuistojen ja huvilapuutarhojen kunnostukselle ja hoidolle sekä linjataan kohdekohtaisesti toimenpidetarpeet ohjelmakaudelle 2018–2038.

Kunnostus- ja ylläpito-ohjelman visio

Helsinkiläiset arvostavat yhä enemmän kartanopuistoja ja huvilapuutarhoja osana kaupungin ja kaupunginosien identiteettiä. Ne ovat Helsingin tärkeimpiä viheralueita. Kartanopuistot säilytetään, suojellaan ja kunnostetaan ja niitä ylläpidetään mallikelpoisesti, sillä ne ovat korvaamattomia maiseman, kulttuurihistorian ja kaupunkiluonnon arvotihentymiä. Kartanokokonaisuuksien säilymiseksi niissä sijaitsevien vanhojen rakennusten ei tarvitse tuottaa voittoa. Helsingin kartanopuistojen ja merkittävien huvilapuutarhojen suojelu on itsestään selvää ja ammattitaitoinen henkilökunta pitää niistä huolta esimerkillisellä tavalla. Kaupunkilaisten kasvava kiinnostus ja rakkaus näitä vanhoja viheralueita kohtaan tukee Helsingin kaupungin ponnistuksia niiden säilymisen puolesta. Näiden arvokkaiden kulttuuriympäristöjen vaaliminen ja säilyminen otetaan osaksi kaupungin strategiaa.

Hoito- ja kunnostusohjelman periaatteet

Kartanopuistojen ja huvilapuutarhojen historiallisia, puutarhataiteellisia, kaupunkirakenteellisia, maisemallisia, ekologisia ja sosiaalisia arvoja vaalitaan ja vahvistetaan. Erilaiset ja osin ristiriitaiset arvot sovitetaan yhteen. Kaikki arvoympäristöihin kuuluvat kartanopuistot ja huvilapuutarhat suojellaan aina asemakaavassa ja niihin tehtävät toimenpiteet perustuvat aina suunnitelmiin, oli kyseessä peruskorjaukseen tai ylläpitoon liittyvä toimenpide. Kartanopuistot ja merkittävät huvilapuutarhat pidetään hyvässä kunnossa. Huonokuntoiset kohteet peruskorjataan joko kokonaan tai osittain. Kartanopuistoja ja huvilapuutarhoja ylläpidetään mahdollisimman hyvin. Niiden metsäisiä alueita hoidetaan kunkin alueen ominaispiirteet huomioiden.

Kartanopuistojen ja huvilapuutarhojen rakennukset pidetään käytössä. Rakennuksia ja puistoa käsitellään kokonaisuutena eikä toisistaan erillisinä kohteina. Kartanopuistojen ja huvilapuutarhojen merkitys arvokkaina erityisalueina tuodaan selkeästi esille kaupungin uudessa, vuonna 2017 toteutuvassa organisaatiossa. Näiden arvoalueiden säilyttäminen vaatii kaikkien kaupungin eri tahojen panosta.

Avainsanat kartanopuistot, huvilapuutarhat, kartano, kunnostus, ylläpito

SKILDRINGSBLAD

Upphovsmän	Tiina Perälä, Matti Liski, Eeva Ruoff
Publikationens kontaktperson på byggnadskontoret	Birgitta Rossing
Publikationens namn	Offentliga herrgårdsparker och villaträdgårdar i Helsingfors – Restaurerings- och underhållsprogram 2018–2038
Serie	Stadsmiljös publikationer 2017:3
Serienummer	2017:3
Publiceringstidpunkt	augusti 2017
Sidor	99 Bilagor 3
ISBN	978-952-331-319-4 (tryckt version), 978-952-331-320-0 (nätversion)
Språk	finska

Sammandrag

Restaurerings- och underhållsprogrammet berör 16 st. herrgårdsparker och 4 st. villaträdgårdar i Helsingfors. Programmets mål är att definiera de sätt som bidrar till att herrgårdsparkerna och villaträdgårdarna kan bevaras, samt de utrednings-, restaurerings- och underhållsbehov som krävs för att bibehålla dessa. Målet är att dessa herrgårdsparker och villaträdgårdar skall inkluderas i stadens databas för värdefulla miljöer, i vilken de för tillfället inte ingår. Programmet betjänar alla de förvaltande organisationer som har att göra med herrgårdsparkerna och villaträdgårdarna i fråga. De områden som denna rapport berör har inventerats under åren 2015–2016. På basis av inventeringsarbetet har deras nuläge skildrats och värdeläggningen gjorts. I programmet framförs allmänna principer för restaureringen av herrgårdsparkerna och villaträdgårdarna i fråga, samt presenteras specificerade åtgärdsbehov under programmets utsträckning under åren 2018–2038.

Visionen för restaurerings- och underhållsprogrammet

Helsingforsborna uppskattar herrgårdsparkerna och villaträdgårdarna alltmer och ser dem som en del av stadens och stadsdelarnas identitet – de hör till de mest betydelsefulla grönområdena i Helsingfors. Herrgårdsparkerna bevaras, skyddas och restaureras, samt underhålls exemplariskt; de är nämligen oersättligt värdefulla knutpunkter där landskaps-, kulturhistoriska och stadsnaturvärden möts. För bevarandet av herrgårdsparkerna krävs inte att deras byggnader ska skapa ekonomisk vinst. Att de värdefulla herrgårdsparkerna och villaträdgårdarna som finns i Helsingfors ska skyddas är uppenbart, och att de tas om hand av professionell personal på en föredömlig nivå. Stadsbornas växande intresse och kärlek för dessa gamla grönområden stöder Helsingfors stads möda för att bevara dem. Bevarandet och befrämjandet av dessa värdefulla kulturmiljöer skall inkluderas i stadens strategi.

Principer för restaurerings- och underhållsprogrammet

Herrgårdsparkernas och villaträdgårdarnas historiska, trädgårdskonstnärliga, stadsstrukturella, ekologiska och sociala värden befrämjas och förstärks. Sinsemellan olika och delvis kolliderande värden anpassas till varandra. Alla de herrgårdsparker och villaträdgårdar som hör till stadens värdemiljöer bör skyddas i detaljplanerna. De åtgärder sm görs i dessa miljöer grundar sig alltid på planer, vare sig det är frågan om restaurerings- eller underhållningsåtgärder. Herrgårdsparkerna och villaträdgårdarna bör vara i gott skick. De miljöer som är i dåligt skick restaureras antingen i sin helhet eller delvis. Miljöernas underhåll skall vara så kvalitativ som möjligt. Skogsvården i dessa miljöer tar i beaktande skogsområdenas särdrag.

De byggnader som finns i herrgårdsparkerna och villaträdgårdarna hålls i användning. Byggnaderna och deras omnejd behandlas som en helhet istället för separata objekt. Dessa signifikanta miljöers enastående värde betonas tydligt i stadens organisationsstruktur, som förnyas år 2017. Bevarandet av dessa värdemiljöer kräver alla stadens administrationsgruppers insats.

Nyckelord herrgårdspark, villaträdgård, herrgård, restaurering, underhåll

LIITE I

TÄYTETTY INVENTOINTIKORTTI ESIMERKKIKOHTEESTA (TULLISAARI)

ARVOYMPÄRISTÖKOHDEKORTIT 2015	
Kohteen nimi	**Tullisaari, Tuurholma, Turholm**
Kohdetyyppi	Huvila/kartanoympäristö1800-luvulla
Kaupunginosa	49 Laajasalo (Degerö)
Osa-alue	493 Tullisaari (Turholm)
Yleisten alueiden rekisteritunnus (HKR)	
Voimassa oleva asemakaava	Nro. 10560 v. 1999
Kaavamerkintä	VP/s (kulttuurihistoriallisesti, puutarhataiteellisesti ja maisemakuvallisesti arvokas puisto); VL (lähivirkistysalue); YY/s-k (kulttuuritoimintaa palvelevien rakennusten korttelialue, joka liittyy oleellisena osana kulttuurihistoriallisesti, puutarhataiteellisesti ja maisemallisesti arvokkaaseen puistokokonaisuuteen), s-1 (puistomaisesti hoidettava alueen osa); s-2 (alueen osa, jonka maisemakuvallisesti arvokasta puustoa tulee hoitaa); sa-1 (kulttuurihistoriallisesti ja maisemakuvallisesti syistä pääosin avoimena hoidettava alueen osa); sa-2 (puoliavoimena hoidettava alueen osa); ~sa-3~ (likimääräinen alueen osa, jota kulttuurihistoriallisista ja puutarhataiteellisista syistä tulee hoitaa avoimena niin, että VP/s alueella säilyy yksittäisiä puuryhmiä); lu (luonnonmukaisesti hoidettava alueen osa); hy (hyötypuutarhan alue); s (jalankululle varattu alueen osa, jonka linjausta ja rakennekerroksia ei saa muuttaa tai jota ei saa leventää); sr-1, sr-2 ja sr-3 (kulttuurihistoriallisesti / rakennustaiteellisesti / puistokokonaisuuden kannalta arvokas rakennus); alueelle on merkitty säilytettäviä puita, rauhoitettuja puita ja muistomerkkejä.
Helsingin yleiskaava 2050 (Teemakartta: kulttuuriympäristöt 14.6.2016) ja RKY-merkinnät	**YK**: Tullisaari on valtakunnallisesti merkittävä rakennettu kulttuuriympäristö (RKY 2009), maakuntainventoinnin kohde (Uudenmaan kulttuuriympäristöt -selvitys 2012), asemakaavalla suojeltu tai säilytettävä alue sekä siellä on asemakaavassa suojeltuja rakennuksia. Se on Helsingin kulttuurihistoriallisesti, rakennustaiteellisesti ja maisemakulttuurin kannalta merkittävä alue (Vuoden 2002 selvitys). **RKY**: Tullisaari kuuluu Helsingin höyrylaivareittien kesähuvila-asutus -kohteisiin. Tullisaaren kartanomiljööstä ja kauppaneuvos Henrik Borgströmin rakennuttamasta kolmesta huvilasta on säilynyt kaksi uusrenessanssihuvilaa 1870-luvulta sekä laaja puisto. Huvilat ja muu rakennuskanta ovat Theodor Deckerin suunnittelemia. Huviloissa yhdistyvät kansanomainen puuarkkitehtuuri ja uusrenessanssi. Toinen huviloista oli pitkään laulajatar Aino Acktén kesähuvilana.
Hallintovirasto	HKR, KV
Rakennusten hallinta ja käyttö	Kiinteistöviraston tilakeskus. Sauna ja asuinrakennus (ar 4) on vuokrattu asuinkäyttöön samalla vuokrasopimuksella, niiden vuokraaja on vuokrannut - toisella sopimuksella - varaston. Molemmat sopimukset ovat voimassa toistaiseksi. Asunnon ja saunan vuokrasopimuksessa ei käsitellä pihapiiriä. Aino Acktén huvilaa ei ole vuokrattu. Leipomatupa (Henrik Borgströmintie 13) on vuokrattu toistaiseksi työtilaksi. Siihen kuuluva pihapiiri ulottuu kaikille tahoille viisi metriä rakennuksen seinistä. Tämä rajaus tarkistetaan mikäli asemakaavaan merkitty kahvilatoiminta toteutuu. (Tilanne 29.11.2013)
Yleiskuvaus	Tullisaaren alue sijaitsee meren rannalla, Laajasalon saaren luoteisosassa. Siellä oli 1600-luvulla ilmeisesti vaatimaton tulliasema. Rakennuskanta ja viljelykset laajenivat vähitellen ennen kaikkea alueen keskiosiin. Maisemapuutarhatyylin tullessa vähitellen suosituksi alueen vaihtelevaa topografiaa kallioineen, merenpoukamineen ja niemineen alettiin arvostaa. Ns. läntinen niemi on edelleen "erämaamainen" metsäpuisto, kun taas ns. itäinen niemi on vehmaampi alue suurine nurmikenttineen ja lehtipuineen, vaikka sen pohjoisranta on kallioista ja havupuuvaltaista. Nk. Aino Acktén huvila sijaitsee kalliokumpareella, vanhan, vedellä täyttyneen kaivoslouhoksen pohjoispuolella. Leonard Borgströmin huvila oli samalla rinteellä alempana ja läntisempänä. Vanha Henrik Borgströmin aikoinaan laajennuttama päärakennus sijaitsi matalahkolla kummulla, ja jäljellä oleva yksityisessä käytössä oleva nk. Deckerin huvila pystytettiin siitä lounaaseen. Puistokäytävät yhdistävät säilyneitä rakennuksia ja hävinneiden rakennusten paikkojaa. Sillat johtavat rannan lähellä oleviin pieniin saariin, Killingholmaan ja Pyysaareen. Tullisaaren vanhasta rakennuskannasta ovat jäljellä ns. Aino Acktén ja Deckerin huvilat. Pieni vuokrattu, nk. puutarhurin talo on kaiketi myös "vanha" sekä muutamat talousrakennukset. Päärakennuksen ja muutaman muun rakennuksen kivijalat on säilytetty ja osoittavat niiden paikkoja. Suuri osa puiston vanhoista arvokkaista puista on säilynyt. Puisto kunnostettiin kolmessa vaiheessa vuosien 2000-2011 aikana 1800-luvun lopun

	puista on säilynyt. Puisto kunnostettiin kolmessa vaiheessa vuosien 2000-2011 aikana 1800-luvun lopun asuun ottaen huomioon sen nykyisen käytön julkisena viheralueena. Käytävät, suuri osa koristeistutuksista ja puistorakennelmista on kunnostettu. Acktén huvilan itäpuolella sijaitsevan niemellä oli aikoinaan huvimaja. Sen paikalla on nyt näköalatasanne penkkeineen. Huvimajalle johtaneen polun varrella sijaitsee ns. Kagaalin eli 3.8.1901 itsenäisyysmiesten täällä pitämän salaisen kokouksen muistokivi. Toinen näköalatasanne sijaitsee em. niemen eteläpäässä ja sitä kehystää vanha syreeni-istutus suuren lehmuksen juurella. Rantaa pitkin kiertävä puistokäytävä noudattaa suurimmaksi osaksi vanhan käytävän linjausta. Se on suosittu ulkoilureitti. Sen varrella sijaitsee näköalapaikkoja, ja puiston kunnostuksen yhteydessä niille sijoitettiin vanhan mallin mukaan tehtyjä penkkejä. Tilan vanhan puutarhan elementeistä on myös säilynyt hernepensaiden reunustama lehtimaja erään syreenien reunustaman lehtimajan jäänteet sekä rivi marjapensaita. Hyötytarhan kvarteerit ja käytävät ovat jääneet nurmen alle. Tilan eteläpuolella sijainneet pellot ovat nykyään avo-ojitettua niittyä ja lännessä peltoalue on muutettu pelinurmeksi, jonka reunalla sijaitsee leikkipaikka. Kausikasvi-istutuksia on järjestetty Acktén huvilan ja päärakennuksen kivijalan lähistölle. Ns. itäisen niemeen on rakennettu yhteyslaivalaituri ja oleskelulaituri. Puistoon liittyville pelloille on perustettu kaksi pysäköintipaikkaa.
Suunnittelijat	Tullisaaren puiston suunnittelijan nimeä ei tunneta, mutta todennäköisesti sen muotoutumiseen vaikutti suuresti kauppaneuvos Henrik Borgström (1799-1883), joka oli henkilökohtaisesti erittäin kiinnostunut puutarhoista ja puistoista. Kunnostussuunnittelu 1999-2011, Maisema-arkkitehtitoimisto Näkymä Oy / Tiina Perälä ja Matti Liski.
Kohteen keskeiset vaiheet	Tullisaaren historia ulottuu 1500-luvulle. V. 1683 tilasta muodostettiin kapteenin virkatalo, johon kuului päärakennus, talousrakennuksia ja pieni hyötytarha Tullisaaren itärannalla. 1700-luvun lopulla rakennettiin uusi päärakennus (1794) itäisen ja läntisen niemen väliselle kumpareelle ja rannan puolelle perustettiin puutarha. Entinen virkatalo ja siihen liittyneet rakennukset jäivät talouskäyttöön. Alueen merkittävin vaihe ajoittuu kauppaneuvos Henrik Borgströmin omistuskaudelle, jolloin sinne perustettiin laaja maisemapuisto, ja hyötytarha. Borgström rakennutti alueelle sittemmin myös huvilat kolmelle lapselleen: Leonard Borgströmin huvila (1870), Adèle Deckerin huvila (1877) ja Emelie af Lindforsin huvila (1877). Hän antoi laajentaa myös tilan päärakennusta. Sen ja huviloiden ympärillä oli koristeistutuksia. Lindforsin huvilan lounaispuolella on entisen kalkkikaivoksen avolouhos, joka täytettiin vedellä ja jonka ympärille tehtiin istutuksia. Rannoille perustettiin kävelyteitä, joiden varrelle istutettiin jalopuita. Teiden yhteyteen perustettiin myös siltoja, näköalapaikkoja ja huvimajoja. Rannoilla oli myös muutamia uimahuoneita ja laitureita. Läntisen niemen korkeimmalle kohdalle rakennettiin näköalatorni. Borgströmin vävy, arkkitehti Theodor Decker laati piirustukset useimpia rakennelmia varten. Hyötytarha oli jaettu kvarteereihin, joissa kasvoi myös hedelmäpuita. Sen pohjoisreunalla sijaitsi kasvihuone. Henrik Borgströmin kuoltua v. 1883 tila jaettiin hänen perillistensä kesken. V. 1906 osa tilasta lahjoitettiin kaupungille ja testamentin mukaisesti läntiselle niemelle perustettiin kansanpuisto ja päärakennukseen työssäkäyvien naisten lepokoti (1907). Borgströmin vävyn, kenraalimajuri J. af Lindforsin huvila, hyötytarha ja viljelymaat vuokrattiin v. 1904 oopperalaulajatar Aino Acktélle. Lindforsin huvilan maat ja Leonard Borgströmin huvila myytiin kaupungille v. 1929-1930. Lindforsin huvila jäi Aino Acktén haltuun v. 1944 saakka, jonka jälkeen se siirtyi kaupungille. Deckerin huvila on edelleen suvun omistuksessa. Päärakennus paloi v. 1958. 1960-1970 -luvuilla Tullisaaressa toimi leirintäalue, puisto rappeutui ja useita rakennuksia, mm. Leonard Borgströmin huvila ja itärannalla sijainneet talousrakennukset purettiin. Puisto kunnostettiin kolmessa vaiheessa vuosien 2000-2011 aikana.
Arvoluokka	I
Arvon perustelu	Tullisaari on hyvin säilynyt, poikkeuksellisen laaja maisemapuisto ja valtakunnallisesti merkittävä kulttuurihistoriallinen ympäristö osana Helsingin höyrylaiva reittien kesähuvilasutusta (RKY 2009). Se edustaa erinomaisesti 1800-luvun lopun ja 1900-luvun alun puistokulttuuria.
Historiallinen arvo	Tullisaaren kehitys on pitkä ja monivaiheinen sekä henkilöhistorialtaan mielenkiintoinen. Yllämainittujen henkilöiden lisäksi myös Sakari Topelius liittyy siihen. Hän kirjoitti Tullisaaresta mm. romaanissaan "Tähtien turvatit" ja hänen Tullisaaren puistoon liittyvä runonsa "Under rönn och syren" (suomennettu erheellisesti "Tuomen ja syreenin alla") on hänen tunnetuimpiaan ja se oli v. 2007 Suomen suosituin kuorolaulu, sävellys Herman Palm.

Puutarhataiteellinen / Maisema-arkkitehtoninen arvo	Tullisaari on Suomen olosuhteisiin sovitettu englantilaistyylinen maisemapuisto. Merellisyydellä, rannoilla ja näköaloilla on keskeinen merkitys puistossa. Maisemapuiston tyylin mukaisesti Tullisaareen rakennettiin romanttisia näköalapaikkoja ja kiemurtelevia puistokäytäviä. Tullisaaren vanhasta rakennuskannasta jäljellä olevat ns. Aino Acktén ja Deckerin huvilat ovat rakennustaiteellisesti huomattavan arvokkaat.
Kaupunkikuvallinen arvo	Maisemallisesti erityisen merkittäviä Helsingin erityispiirteitä ajatellen on tapa, jolla merimaisema on liitetty osaksi puistoa. Merkittäviä ovat myös puiston sisäiset pitkät näkymät avoimien nurmi- ja niittyalueiden ylitse.
Kaupunkirakenteellinen arvo	Tullisaari on osa Helsingin vanhaa merellistä kulttuurimaisemavyöhykettä. Samalla se on myös osa Helsingin itäistä kartanopuistojen ketjua. Tullisaari-Stansvik-viherakseli on merkittävä viheraluekokonaisuus Laajasalossa.
Kasvilajistollinen arvo	1800-luvulla istutettujen jalopuiden lisäksi puistossa ovat huomionarvoisia perhokuusama ja solukkoviljelmällä lisätyt paksukaarnakoivut, kriminlehmus ja vuorivaahtera. Tullisaaren vanhat metsä- ja puistolehmukset kuuluvat maan suurimpiin. Rannalla kasvava, aikoinaan 6-haarainen ja nykyisin 3-haarainen tervaleppä oli mittaushetkellä Suomen paksuin tämän lajin yksilö.
Harvinaisuusarvo	Tärkein Tullisaaren puiston erityispiirteistä oli alunperin kolmen huvilan ja niiden detaljitasoisesti suunniteltujen ympäristöjen sijainti maisemallisesti harkituilla paikoilla vanhan maisemapuiston alueella. Kaksi säilynyttä uusrenesanssihuvilaa edustaa Helsingin varhaisinta huvilakulttuuria.
Alkuperäisyysarvo	Alkuperäinen tilarakenne ja käytäväverkosto on säilynyt tai palautettu. Puistossa on edelleen monia 1800-luvulla istutettuja puita sekä pensassommitelmia. Vanhat säilyneet rakenteet on kunnostettu.
Nähtävyysarvo	Huvilarakennukset ja puisto kulttuurihistoriallisena kokonaisuutena. Tullisaaren ja Herttoniemen kartanopuistot omaavat yhdessä huomattavan historiallis-puutarhataiteellisen arvon. Niillä on siten myös matkailullista merkitystä.
Ekologinen arvo	Päärakennuksen kivijalan lähellä kasvaa mahtava tammi, joka on rauhoitettu luonnonmuistomerkki. Kartanopuiston mäet muodostavat arvokkaan kasvikohteen (lk. I). Puisto on linnustollisesti arvokas (lk:t II ja III). Puustoiset tilat ovat tärkeitä lepakkoalueita (lk. I). Lampi on entinen louhintapaikka, jonka seinämissä on jäljellä kalkkikiveä (lk:t I ja III). Puiston pohjoisrannalla on pienialainen kalkkikerros vulkaanisessa liuskeessa (lk. I). Tullisaarenlahden rannoilla on liejukerrostuma (lk. II). Acktén huvilan edustalla oleva lampi on sammakoiden suosima lisääntymispaikka (lk. III). Läntisessä niemessä, Hallainholmassa, Killingholmassa ja Yliskylälahden rannalla kasvava metsä on luokiteltu arvokkaaksi.
Sosiaalinen arvo	Puisto on suosittu ulkoilu- ja virkistysalue.
Muut arvot	-
Säilyneisyys	Puisto on säilynyt 1800-luvun lopun asussa, joka otettiin kunnostuksessa uudelleen esille. Puistossa on vain vähän uudempia kerroksia (pysäköintialueet, leikkipaikka ja koillisin osa itäisen niemen rantakäytävää.)
Tilarakenne/ sommitelma	Alkuperäinen tilarakenne ja käytäväverkosto on säilynyt/palautettu. Keskeiset näkymäakselit palautettiin kunnostuksen yhteydessä. Puistossa on edelleen monia 1800-luvulla istutettuja puu- ja pensassommitelmia. Monia 1800-luvulta peräisin olevia rakenteita on säilynyt ja ne on kunnostettu.
Rakenteet	Puistossa on yksi alkuperäinen huvimaja 1800- ja 1900-lukujen vaihteesta. Kunnostuksen yhteydessä rekonstruoitiin puiset kaarisillat ja näköalapaikkojen kaidepenkit. Puistoon rakennettiin silloin myös yhteyslaivalaituri, näköalalaituri sekä Yliskylänlahteen laskevan ojan ylittävä silta niiden entisille paikoille. Kivijalat ja muurit on kunnostettu. Louhoslammen ympärille rakennettiin kävijöiden suojaksi metalliaita ja vanhojen portaiden käsijohteiksi tehtiin uudet metalliset kaiteet. Läntisen niemen pysäköintialueen bajamaja-käymälä varustettiin puisella, mahdollisimman huomaamattomalla "kuorella".
Pinnoitteet	Käytävät ovat säilyneet/kunnostettu sora- ja murskepintaisiksi.

Kasvillisuus	Puistossa on säilynyt monia 1800-luvulla istutettuja jalopuita. Osa pensassommitelmista kasvaa edelleen paikoilla, joille ne istutettiin1800-luvulla, kuten suuri ja hyvin rakennettu siperianhernepensaiden kehystämä tasanne. Puistossa on jäljellä vanhaa, todennäköisesti 1800-luvulta peräisin olevaa pensaskasvillisuutta, kuten hurmehappomarjaa, iso-orapihlajaa, koiranheittä, pihasyreeniä, punalehtiruusua ja siperianhernepensasta. Puistossa on myös muutamia vanhoja perennoja, kuten varjoliljoja ja konnantatareita. Kunnostuksen yhteydessä maasta kohosi koristetupakan taimia. Tätä kaunista lajiketta on sittemmin käytetty puiston kausikasvi-istutuksissa.
Kalusteet ja varusteet	Kalusteet ja varusteet uusittiin kunnostuksen yhteydessä. Puistoon teetettiin 1900-luvun alun mallin mukaiset istuinpenkit. Puistossa on myös nykyaikaisia kausikasviruukkuja, leikkivälineitä, opasteita, pöytä-penkki-ryhmiä sekä jätesäiliöitä.
Valaistus	Kunnostuksen yhteydessä puiston valaistus uusittiin. Itäisen niemen alueella on käytetty puupylväistä lyhtyä. Muualla on yksinkertaisia lippavalaisimia.
Vaalittavia ominaispiirteitä	Puisto säilytetään 1800-luvun lopun tilanteen mukaisessa asussa. Huviloiden ympäristöjä ei eristetä aitaamalla. Entiset peltoalueet säilytetään avoimina. Läntisen niemen metsäpuistomainen luonne säilytetään; tämä tarkoittaa intensiivisempää hoitoa kuin normaalilla C1-alueella.
Kunto	Hyvä. Kohde on restauroitu 1800-luvun lopun asuun vuosien 2000-2011 aikana.
Arvoja heikentäviä tekijöitä	Läntisen niemen vesakoituminen. Puiston pääsaapumisväylään liittyvät lukuisat liikennemerkit ja kyltit sekä ajoestekivet ja puomit tekevät maisemakuvasta levottoman. Vuokratun nk. puutarhurin mökin lähiympäristön alhaisempi hoitotaso ja epäsiisteys tekevät ikävän vaikutelman ao. keskeisellä paikalla. Osa puistonpenkeistä rapistuneita.
Suositukset	Puistoa ylläpidetään kunnostussuunnitelman yhteydessä laaditun hoitosuunnitelman mukaisesti. Myös kalusteiden tulee kuulua perusylläpitoon. Puuttuvien puutarharakenteiden (mm. läntisen niemen näkötornin) ja kuvioistutusten (kausikasvipenkkien) toteuttaminen. Nuorten kilpikaarnakoivuryhmien harventaminen. Päärakennuksen kivijalan kaakkoispuolella olevan lehmuskehän kunnostaminen - puuttuva lehmus istutetaan ja huonokuntoisin yksilö korvataan paremmalla taimella. Itäisen niemen entisen peltoalueen, nykyisen niittyalueen puuston harvennetaan. Tullisaarenlahden umpeutuminen estetään ruovikon säännöllisellä niittämisellä. Aino Acktén huvilan kunnostus julkiseen käyttöön.
Tiedon taso	Hyvä. Ympäristöhistoriallinen selvitys ja kasvillisuuden inventointi on laadittu asemakaavoituksen ja kunnostussuunnitelman pohjaksi. Kunnostus- ja hoitosuunnitelmat laadittiin v. 1999-2011.
Lähteet	**Painetut lähteet:** - Karisto, Maria – Kuokkanen-Suomi, Liisa: Tullisaaren puisto. Puistohistoriallinen selvitys ja restaurointiperiaatteet. Helsingin kaupunkisuunnitteluviraston julkaisuja 1998:2; - Kivi, Tuuli – Donner, Julia – Prittinen, Juha: Tullisaaren kartanopuisto – ympäristöhistoriallinen selvitys ja kunnostussuunnitelma. Helsingin kaupungin kiinteistöviraston metsä- ja maatalousosaston julkaisu 8/1995. **Painamattomat lähteet:** - Hautamäki, Ranja: Helsingin kartanoympäristöt – yhteenveto syksyn 1998 inventoinnista. Rakennusvirasto / Viherosasto. 21.2.1999.; - Helsingin kaupunkisuunnitteluvirasto / Kaavoitusosasto: Tullisaari. Asemakaavan ja asemakaavan muutoksen selostus. 1998.; - Liski, Matti - Salonen, Pirkko - Ylikotila, Tuuli: Haastattelu Hilda & Kaj Ramm-Schmidt, Cara Borgström / Deckerin huvila (Tullisaari, Helsinki), 21.1.2000.; - Maisema-arkkitehtitoimisto Näkymä Oy: Tullisaaren puiston hoito-ohje 14.4.2011.; - Maisema-arkkitehtitoimisto Näkymä Oy: Tullisaaren puiston kunnostuksen dokumentointi. 2004.; - Maisema-arkkitehtitoimisto Näkymä Oy: Tullisaaren puiston kunnostuksen työselitys ja hoitosuunnitelma 25.6.2001 (päivitetty 30.3.2009).; - Maisema-arkkitehtitoimisto Näkymä Oy: Tullisaaren puiston kunnostussuunnitelma. Piirustukset VIO 5052/1-78. Rakennusvirasto / Katu- ja puisto-osasto. 2000-2009.; - Salonen, Pirkko: Haastattelu Roy Koto / Helsinki, 17.4.2001.
Inventoinnin ajankohta	23.11.2015, 18.12.2015
Inventoijat	Matti Liski ja Tiina Perälä, Eeva Ruoff
Päivitetty	

LIITE 2

KARTANOPUISTOJEN KAAVOITUS- SEKÄ ESISELVITYS- JA SUUNNITTELUTILANNE

KOHTEEN NIMI	ASEMAKAAVATILANNE, ASEMAKAAVAN NRO JA PVM	ESISELVITYS- JA SUUNNITTELUTILANNE
FALLKULLA	• Nro 7565, 26.1.1977 (Fallkullan eteläpuoli) • Nro 9855, 14.6.2000 (Fallkulla) • Malmin lentokenttäalue kaavoitustarkastelussa	Helsingin kaupungin kiinteistövirasto/Metsä- ja maatalousosasto/ Kivi, Tuuli, 1991: Fallkullan tila. Maisemallinen selvitys, hoito- ja käyttösuunnitelma ja toimenpideohjelma Keiron Oy, 2016: Fallkullan tila ja kotieläintila, Kasvillisuusinventointi 2016 MA-arkkitehdit Oy, 2016: Fallkullan tilan ympäristöhistoriallinen selvitys
HALTIALA	• Nro 9540, 20.1.1990	Maisemasuunnittelu Hemgård Oy, 1989: Niskalan maisemasuunnitelma, Niskalan arboretum ja arboretumin laajennusalueen suunnitelma, Haltialan kartanon ja Niskalan tilan pihapiirien hoitosuunnitelmat MA-arkkitehdit Oy, 2000: Haltialan kartanon pihan kunnostussuunnitelma MA-arkkitehdit Oy, päiväämätön (tod. näk. 2003): Haltiala - kartanosta kaupungin maatilaksi (työ sisältää Jussi Luomasen laatiman kasvillisuusinventoinnin vuodelta 1997)
HERTTONIEMI	• Nro 10080, 31.3.1995	Ympäristötoimisto Oy, 1989: Herttoniemen kartanoalue. Maisemallinen selvitys, käyttösuunnitelma ja toimenpideohjelma Ympäristötoimisto Oy, 1997-99: Herttoniemen kartanopuiston peruskorjaussuunnitelma MA-arkkitehdit, 2009: Herttoniemen kartanopuiston ja rantapuiston hoito- ja kehittämissuunnitelma vuosille 2011-2025
KULOSAARI	• Ei asemakaavaa • Asemakaavan laadinta käynnistyy näillä näkymin 2017	Ympäristötoimisto Oy: Kulosaaren kartano, KTV.n alue. Maiseman yleissuunnitelma. 20.10.1986
MALMINKARTANO	• Nro 10285, 2.5.1996 (Kaarelanpuisto, kartanopihat) • Nro 11995, 16.3.2012 (osa Kaarelanpuistosta, talli, maisemapelto)	Suunnittelukeskus Oy, 2001: Malminkartanon maiseman kulttuurihistoriallinen selvitys ja kehittämisperiaatteet Maisema-arkkitehtitoimisto Näkymä Oy, 2003: Malminkartanon kartanopuiston kasvillisuusinventointi MA-arkkitehdit, 2010: Malminkartanon liikuntapuisto ja ratsastuspuisto ympäristöineen, yleissuunnitelma Maisema-arkkitehtitoimisto Näkymä Oy, 2013: Malminkartanon hedelmätarhan eli fruticetumin yleissuunnitelma

KOHTEEN NIMI	ASEMAKAAVATILANNE, ASEMAKAAVAN NRO JA PVM	ESISELVITYS- JA SUUNNITTELUTILANNE
MEILAHTI	• Nro 8910, 24.5.1985 • Kaavamuutos vireillä	Silfverberg, Sarianne, 1995: Meilahden kartanopuiston ympäristöhistoriallinen selvitys ja kunnostussuunnitelma Maisemasuunnittelu Hemgård – Kati Salonen ja Mona Schalin Arkkitehdit Oy, 2014: Meilahden huvila-alue. Ympäristöhistoriallinen selvitys Holstein, Markus - Mikkola, Marja - Mikola, Varpu, luonnos 2016: Meilahden huvila-alueen hoito- ja kehittämissuunnitelma 2015-2024
MUNKKINIEMI	• Nro 2994, 20.3.1950 (kartanopuisto) • Nro 5921, 30.6.1968 (kartanopiha) • Nro 11901, 18.6.2010 (kartano-puiston eteläosa, katualueet)	
NISKALA	• Nro 9540, 20.1.1990	Maisemasuunnittelu Hemgård Oy, 1989: Niskalan maisemasuunnitelma, Niskalan arboretum ja arboretumin laajennusalueen suunnitelma, Haltialan kartanon ja Niskalan tilan pihapiirien hoitosuunnitelmat Hämet-Ahti, Leena, 1992: Niskalan arboretum, hoito- ja käyttösuunnitelma Luontotieto Keiron Oy, 2004: Niskalan arboretumin ja tilan kasvillisuuden inventointi
NORDSJÖ	• Nro 11110, 7.11.2003	Liski, Matti, 1999: Vuosaaren kartanopuisto, ympäristöhistoriallinen selvitys ja yleissuunnitelma. Helsingin kaupunkisuunnitteluvirasto Tuovila, Hanna, 2003: Vuosaaren kartanopuiston kasvillisuusinventointi Maisema-arkkitehtitoimisto Näkymä Oy, 2006: Kartanopuiston kunnostussuunnitelma
PUOTILA	• Nro 10720, 11.8.2000	Heino, Päivi, 1999: Puotilan kartanon kasvillisuusinventointi Donner, Julia – MA-arkkitehdit, 2007: Puotilan kartano. Historiallinen selvitys ja puiston kehittämistavoitteet MA-arkkitehdit Oy, 2010: Puotilan kartanon puisto, eteläosa. Puistosuunnitelma
RASTILA	• Nro 9260, 2.3.1991 (Rastilanmäen länsipuoli ja ranta) • Nro 10320, 13.1.1997 (Rastilanmäki, Rastilan uimaranta, leirintäalue)	Wallin, Katja, 2009: Rastilan kartanon kasvillisuusinventointi, kartanon historia ja nykyvaiheet

KOHTEEN NIMI	ASEMAKAAVATILANNE, ASEMAKAAVAN NRO JA PVM	ESISELVITYS- JA SUUNNITTELUTILANNE
STANSVIK	• Nro 11960, 23.9.2016	Hiltunen, Laura, 2001: Stansvikin kartanopuiston puu- ja ruohovartinen kasvillisuus ja kasvisto Maisema-arkkitehdit Byman & Ruokonen Oy, 2003: Stansvikin kartanoalue, hoito- ja kehittämisperiaatteita sekä suosituksia jatkosuunnittelulle Heikkinen, Soile / VIREARC arkkitehdit ja maisema-arkkitehdit Oy, 2008: Stansvikin kartanoalueen yleisuunnitelma
STRÖMS	• Nro 11157, 20.8.2004	Maisema-arkkitehtitoimisto Helena Saatsi, 1996: Strömsin kartanoalue, Strömsin kartanoalueen ympäristöhistoriallinen selvitys ja kunnostussuunnitelma Maisema-arkkitehtitoimisto Helena Saatsi, 1996-2000: Strömsin kartanoalueen kunnostussuunnitelma Pöyry Oy, 2009: Strömsinlahdenpuisto välillä Untuvaisentie-Tulisuontie, yleissuunnitelma
TULLISAARI	• Nro 10560, 13.10.1999	Kivi, Tuuli – Donner, Julia – Prittinen, Juha, 1995: Tullisaaren kartanopuisto – ympäristöhistoriallinen selvitys ja kunnostussuunnitelma Karisto, Maria – Kuokkanen-Suomi, Liisa, 1998: Tullisaaren puisto. Puistohistoriallinen selvitys ja restaurointiperiaatteet Maisema-arkkitehtitoimisto Näkymä Oy / Tiina Perälä ja Matti Liski, 1999-2011: Tullisaaren puiston kunnostussuunnitelma
TUOMARINKYLÄ	• Nro 12072, 15.2.2013 (kartanopuisto) • Nro 10331, 18.8.1998 (Tuomarinkyläntie, Kartanomuseontie)	Maisemasuunnittelu Hemgård Oy, 1986-87: Tuomarinkylän kartanopuiston restaurointisuunnitelma Maisemasuunnittelu Hemgård Oy, 1989 ja 1992: Tuomarinkylän maisemanhoitosuunnitelma Pimenoff, Susanna – Tuomisaari, Laura, 2011: Tuomarinkylän kartanon kasvillisuusinventointi Alapeteri, Niina – Perälä, Tiina – Ruoff, Eeva, 2011: Tuomarinkylän kartanoalue. Ympäristöhistoriallinen selvitys Maisema-arkkitehtitoimisto Näkymä Oy, 2015: Tuomarinkylän kartanoalueen hoito- ja käyttösuunnitelma
YLISKYLÄ	• Nro 11743, 9.1.2015 (puisto) • Nro 11694, 14.3.2008 (ympäröivät alueet)	Frondelius, Satu, 1999: Yliskylän-Uppbyn tila Laajasalossa. Ympäristöhistoriallinen selvitys Hiltunen, Laura, 2000: Yliskylänpuiston kasvillisuus MA-arkkitehdit Oy, 2002: Yliskylänpuisto, yleis- ja toteutussuunnitelma

LIITE 3

HUVILAPUUTARHOJEN KAAVOITUS- SEKÄ ESISELVITYS- JA SUUNNITTELUTILANNE

KOHTEEN NIMI	ASEMAKAAVATILANNE, ASEMAKAAVAN NRO JA PVM	ESISELVITYS- JA SUUNNITTELUTILANNE
ANNALA	• Nro 10950, 10.10.2003 (Annala) • Nro 10240, 28.1.1998 (Annalantunneli) • Kaavamuutos vireillä	Donner, Julia, 1998: Annalan huvila, historiallinen selvitys Maa ja Vesi Jaakko Pöyry Group Oy, 1998: Annalanpuiston viljelypalsta-alue, vihersuunnitelma Maisemasuunnittelu Hemgård Oy, 1999: Annalan puiston kunnostussuunnitelma Mäkinen, Lotta/Viherforma, 2013: Annalan huvilan perenna-akselin kunnostussuunnitelma, istutussuunnitelma
HIETALA (OSA LILLKALLVIKIN-PUISTOA)	• Nro 10610, 13.10.1999	Heino, Päivi, 2001: Lill-Kallvikin puiston kasvillisuusinventointi Ramboll Oy, 2004-2006: Lillkallvikinpuiston puisto- ja toteutussuunnitelma
MATOSAARI	• Nro 11240, 26.11.2004	Maisema-arkkitehtitoimisto Näkymä Oy, 2007: Matosaaren puutarhahistoriallinen selvitys ja alueen kehittämistavoitteet MA-arkkitehdit ja Insinööritoimisto Oy Matti Ollila & CO 2008: Matosaaren raunion kunnostus ja suojaus, yleissuunnitelman selostus Maisema-arkkitehtitoimisto Näkymä Oy, 2012: puistosuunnitelma Vahanen Oy, Maisema-arkkitehtitoimisto Näkymä Oy, 2012: Matosaari, rakenneraportti
TEFKE (OSA PORVARIS-KUNINKAANPUISTOA)	• Nro 10750, 10.5.2001	Hellman, Päivi, 2000: Villa Tefke - inventointi Heino, Päivi, 2001: Villa Tefken puutarhan kasvillisuusinventointi MA-arkkitehdit, 2009: Porvariskuninkaanpuisto - hankesuunnitelmaa täydentävä selvitys. Porvariskuninkaan uimaranta - suunnitelman selostus MA-arkkitehdit Oy, 2011: Porvariskuninkaanpuisto, puisto- ja toteutussuunnitelma

Kaupunkiympäristön
toimiala huolehtii Helsingin
kaupunkiympäristön suunnittelusta,
rakentamisesta ja ylläpidosta,
rakennusvalvonnasta sekä
ympäristöön liittyvistä palveluista.

www.hel.fi/kaupunkiymparisto

Helsinki